

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2018 30 stp

Fakultetet for landskap og samfunn
Hovedveileder på NMBU, Ramzi Hassan
Biveileder på NMBU, Inger-Lise Saglie

Visualiseringer i reguleringsplan

**- En kritisk diskursanalyse av
visualiseringenes betydning ved det
private reguleringsplanforslaget
Portalen i Lillestrøm.**

Vilde Lofthus Rooth

By- og regionplanlegging
Fakultet for landskap og samfunn

Forord

Høsten 2014 troppet jeg opp på NMBU med en bachelor i statsvitenskap og 3 års erfaring som folkevalgt i ryggen. Erfaring hadde gitt meg en ide om at verdens urettferdighet i stor grad var formet av fysiske strukturer, nå ønsket jeg å lære hvordan de formes. Ganske raskt forstod jeg at mine medelever snakket et språk jeg ikke forstod. De utviklet fantastisk visualiseringer som viste ideene deres på en måte jeg ikke kunne. Dermed tok jeg et grunnleggende tegnekurs som gjorde at jeg kunne bli forstått i dette språket. For måten mine medstudenter kommuniserte på fascinerte meg. Visualiseringer virket som en nødvendighet for kommunisere prosjektene som former verden.

Pokemon GO ble sluppet sommeren 2016, både i Oslo og Ås vandret mennesker i alle aldre med nesa i telefonen. Parkeringsplassen utenfor Aud Max var ikke lengre et tomt sted, det var en Pokemon Gym. Dette stedet, med sine nye funksjoner, var skapt av et firma i USA. Det var ikke kommunen med sine folkevalgte representanter som endret sine hjemområder. På utveksling i Nederland skriver jeg oppgaver om Virtual Reality og stedsteori. Visualiseringene former samfunnet vårt direkte her og nå på en måte jeg ikke har sett tidligere.

Når dagen kom for å velge masteroppgave visste jeg at den skulle omhandle visualiseringer i planlegging. Hovedårsaken er at jeg oppfatter det som et verktøy jeg ikke hadde kontroll over samt knapt forstod. Det var da en stor glede at Ramzi Hassan ønsket å være min veileder på denne reisen. Han har lang erfaring med visualisering i arealplanlegging og er spennende visjonær i sin tilnærming til teknologi. Med min statsvitenskapelige bakgrunn ønsket jeg å sette det kreative inn i et systemperspektiv. Dette var mulig med et sterkt bidrag fra min biveileder Inger-Lise Saglie hun har vist en interesse for prosjektet mitt som gjør meg evig takknemlig.

Oppgaven hadde heller ikke vært mulig uten villige og dyktige intervjuobjekter. Deres tilstedeværelse under intervjuet, og evne til å forstå hva jeg fokuserer på har gitt oppgaven en ekstra dimensjon. Spesielt takk til Kommuneadministrasjonen som har stilt opp på mail og svart på alle dumme spørsmål.

Mine medstudenter fortjener også en stor takk for gode diskusjoner og et fellesskap inn til målet. En ekstra takk til de som har lest korrektur, oppgaven har løftet seg til et nytt nivå med deres hjelp.

Helt til slutt til Mamma og Pappa, tusen takk.

Vilde Lofthus Rooth, Bohemen 10.05.2018

Abstract

The main objective of this thesis is to produce knowledge about visualizations and its significance in detailed zoning plans. This knowledge could be an important basis for specifying how visualizations can be used in the future. With a growing use of visualization in spatial planning it is interesting to understand how it affects the process. To understand this the thesis will examine the case Portalen in Lillestrøm and how visualizations have been used in the municipality process.

The methodological approach for the analysis is a critical discourse analysis of Fairclough presented by Jørgensen in 2002. This model contains three elements where an event, in this analysis is visualizations, the element that encircles it is discourse practice, and the outermost element is social practice. Sheppard's technique for evaluation of visual simulation from 1989 is used for the analyzes of visualizations. For the discourse practice the analyzes are based on Stuart Hall's model of decoding/encoding. This model makes it possible to map out how the actors access and understand information. Further the discourse practice is explained in the terms of Fiskaa's model for communication in spatial planning processes. In the end the assignment is looking into the analyzes of social practice; how has the project changed based on the discourse with the visualizations. To gather information the assignment is based on eight interviews, review of 27 official documents from the municipality and 100 articles published in the local newspaper.

The results imply that the actors have different frameworks of knowledge about the planning process as well as different infrastructures to produce visualizations and different relations to the production. This mismatch produces an imbalance between the actors that can lead to a power shift. The review of the process shows that the project changed, however the significance of the visualizations is not established. With more or different visualizations that better reflected the discourses earlier in the process, the project could have changed to a further degree. The findings can imply that there is an unused potential in visualization as a tool for spatial planning. This potential may be made available by clearer expectations and framework for the visualizations' role in the planning process.

Sammendrag

Hensikten med oppgaven er å skape kunnskap om visualiseringenes betydning i planprosess og dermed et grunnlag for å spesifisere hvordan de kan benyttes i framtiden. Visualiseringer blir vanligere og mer kompliserte ved detaljreguleringsplan de siste årene. I denne utviklingen er det interessant å se på hvordan visualiseringene påvirker en detaljreguleringsplanprosess. Ved hjelp av et referanseprosjekt, Portalen i Lillestrøm, går oppgaven i dybden på hvordan visualiseringene har vært tilstede gjennom den kommunale prosessen.

Det metodiske rammeverket for analysen er en kritisk diskursanalyse av Fairclough presenter av Jørgensen (2002). Metoden består av en modell med en hendelse i sentrum, som i analysen er visualiseringer, utenfor er diskurspraksis, og deretter sosial praksis. For å skape en metodisk tilnærming til hver enkel av disse delene er de benyttet andre teoretikere. For analysen av visualiseringer benytter oppgaven Sheppard, en evalueringsteknikk for planvisualiseringer fra 1989. Gjennomgangen av diskurspraksis blir gjennomført med Stuart Hall sin modell for koding/dekoding. Denne modellen gir muligheten til å gå i dybden på aktørene og hvordan informasjon forflytter seg og oppfattes. Dette benyttes for å forklare hvordan kommunikasjonen faktisk foregår i lys av Fiskaa sin modell for kommunikasjon i planprosesser. Til slutt benyttes dette for å si hvordan den sosiale praksisen har endret seg. Altså hvordan diskursene er presentert gjennom lokale debatter med visualiseringer og hvordan dette kan ha påvirket prosjektet. Informasjonen til å gjennomføre analysene er innhentet ved hjelp av 8 intervjuer, gjennomgang av sakspapirene og medieoppslag.

Resultatene viser at det var ulikt hvilken kunnskap aktørene hadde til prosessen samtidig som infrastrukturene til å produsere visualiseringer var ulike og relasjonen til produksjon av visualiseringene var forskjellig. Ujevnheter skaper en skjevhet i selve prosessen, som kan føre til en maktforskyvning. Uavhengig av dette har det blitt endringer av prosjektet, men det er ikke sikkert at disse er på bakgrunn av visualiseringene. Det er heller slik at det har oppstått debatter i ettertid som kunne endret prosjektet hvis de var visualisert. Funnene fra oppgaven tyder på at det er et ubrukt potensial i visualiseringer som planverktøy. Dette potensiale kan kanskje utløses hvis man skaper tydeligere forventninger og rammer til visualiseringenes rolle i prosessen.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning

1.1 Innledning	10
1.2 Relevans	12
1.3 Avgrensning og overførbarhet	13

2. Teori

2.1 Planlegging	16
2.1.1 Utviklingen	16
2.1.2 Private planforslag	18
2.1.3 Utfordringer i planlegging	20
2.1.3.1 Bærekraft	21
2.1.3.2 Kunnskap og makt	22
2.1.3.3 Demokrati og med virkning	24
2.2 Visualiseringer	26
2.2.1 Utfordringer med visualiseringer	27

3. Metode

3.1 Habilitet	30
3.2 Utvikling av problemstilling	31
3.3 Kritisk diskursanalyse	32
3.3.1 Tilpasset tredimensjonal kritisk diskursanalyse, Fairclough	32
3.4 Kunnskapsinnhenting	34
3.4.1 Litteraturstudie	34
3.4.2 Referanseprosjekt	34
3.4.3 Dokument analyse	35
3.4.4 Medieanalyse, Romerikes blad	35
3.4.5 Intervjuer	36
3.4.5.1 Utfordringer med intervjuene	37

3.5 Operasjonalisering	38
3.5.1 Analyseverktøy visualiseringene	38
3.5.2 Analyseverktøy diskurspraksis	40
3.5.2.1 Analyseverktøy av kommunikasjonen mellom aktørene	40
3.5.2.2 Analyse av aktørene	42
3.5.2.3 Bruk av Hall (2012) koding/dekoding – modell	44
3.5.3 Analyseverktøy sosial praksis	45

4. Empiri

4.1 Referanseprosjekt, Portalen	48
4.1.1 Bakgrunn	48
4.1.2 Om Portalen	50
4.1.3 Prosess	51
4.1.4 Visualiseringene	54
4.2 Diskurser	55
4.2.1 Samordnet areal og transportplanlegging	55
4.2.2 Lillestrøm sin identitet	56
4.2.3 Visualiseringer	56

5. Analyse

5.1 Analyse av visualiseringene	58
5.1.1 Visualisering 1	60
5.1.2 Visualisering 2	64
5.1.3 Visualisering 3	68
5.1.4 Visualisering 4	74
5.1.5 Visualisering 5	78
5.1.6 Visualisering 6	84
5.1.7 Visualisering 7	88
5.1.8 Oppsummering visualiseringer	92
5.2 Analyse av diskurspraksis	93
5.2.1 Diskursene i offentlig debatt om Portalen	93
5.2.1.1 Høyde	94
5.2.1.2 Trafikk	94
5.2.1.3 Gi noe tilbake til byen	95
5.2.1.4 Estetikk	95
5.2.1.5 Hvem bygges Portalen for?	95
5.2.1.6 Arbeidsplasser	95
5.2.1.7 Siktlinje, Storgata - Rælingsåsen	96
5.2.2 Stuart Hall, koding/dekoding	97
5.2.2.1 Meningsstruktur	98
5.2.2.2 Aktøranalyse	98

5.2.2.3 Koding/dekoding med kommunalforvaltning som distributør	100
5.2.2.4 Koding/dekoding med media som distributør	103
5.2.4 Oppsummering	106

5.3 Sosial praksis	108
5.3.1 Meningsstruktur	108
5.3.2 Endring i prosjektet	109
5.4 Sammendrag	111

6. Diskusjon

6.1 Diskurser	114
6.2 Visualisering av Portalen	114
6.3 Utfordringer i planlegging	115
6.3.1 Bærekraft	115
6.3.2 Kunnskap og makt	115
6.3.3 Demokrati og medvirkning	116
6.4 Plansystemet og visualiseringer	118
6.5 Fagrelevans	118
6.6 Konklusjon	119

1. Innledning

1.1 Innledning	10
1.2 Relevans	12
1.3 Avgrensning og overførbarhet	13

1.1 Innledning

Et bilde sier mer enn tusen ord, men hva det sier er ikke tilfeldig. Visualiseringer av planforslag kan være premissleverandør ved utbyggingsprosjekter fordi de danner grunnlaget for debattene som holdes. Den offentlige debatten er ikke basert på bestemmelsene eller arealplankartet dette kan være fordi få har kunnskapen til å se mulighetsrommet i de byråkratiske dokumentene. Det er lettere å skape debatt rundt den ene visualiserte ideen om hvordan dette mulighetsrommet skal fylles. Da blir det vel vesentlig om det er det offentlige eller private som skaper visualiseringene og hvorfor?

Ved private planforslag skapes visualiseringene hos de private, mens kommunen får rolle som kontrollør. I 2007 ble 82% av alle planforslag i Oslo kommune fremmet av private forslagsstillere (Falleth et al., 2008). Dette gjelder også for referanseprosjektet i denne oppgaven, Portalen i Lillestrøm. De private gjennomfører en stadig større del av prosessen, kontrollert av lovverk og kommunen. Med utviklingen av visualiseringsverktøy blir visualiseringene mer komplekse med detaljerte ideer i tilknytning til prosjektene. Til tross for dette kan formen og formålet til visualiseringene være litt uklart definert. Dette er utfordrende hvis forståelse av hva visualiseringene er og hva de forteller er varierer mellom ulike aktører. Derfor er det interessant å studere en planprosess med fokus på visualiseringene.

I formålsparagrafen til Plan- og bygningsloven fremheves hvilke verdier som er viktige ved utvikling av arealene (pbl §1-1)(Miljøverndepartementet, 2008). Begrepet bærekraftig utvikling er den første verdien som fremheves i formålsparagrafen, etterfulgt av forvaltningsnivåer, vekst og vern, medvirkning og universell

utforming. Ifølge boken «Utfordringer med norsk planlegging» (2015) er det tre hovedutfordringer med norsk planlegging: kunnskap, demokrati og bærekraft. Hvordan bidrar visualiseringene i dagens system til å forsterke eller løse disse utfordringene?

For å se på dette skal oppgaven benytte en kritisk diskursanalyse med utgangspunkt i visualiseringer. Vanligvis er kjernen i metoden til Fairclough tekst, men for å rette et fokus på en annen del av debatten er den tilpasset ved hjelp av Sheppard sin metode. Sheppard har utviklet en metode for å undersøke visualiseringer i planprosess, dette er grunnlaget for å gjennomgå 7 av 226 visualiseringer i Portalen i Lillestrøm. Videre skal intervjuer og medieanalyse bidra til å si noe om diskurspraksis, altså hvordan diskursen beveger seg i et aktørlandskap. Aktørlandskapet er kartlagt og forstått ved hjelp av Stuart Hall sin metode om koding/dekoding, som sier noe om kunnskapsgrunnlag og kommunikasjon. Dette er videre benyttet for vurdere om den sosial praksisen, reguleringsplanlegging, har vært påvirket av diskursene og visualiseringene. På denne måten svarer oppgaven på problemstillingen på neste side.

Hvilken betydning har visualiseringer for private detaljreguleringsplaner?

- Hvilke diskurser var til stede ved utviklingen av Portalen i Lillestrøm?
- Hvordan ble diskursene påvirket av aktørenes kunnskapsgrunnlag og mulighet til å produsere visualiseringer?
- Hvordan kan erfaringene fra referanseprosjektet benyttes til å utvikle det norske plan-systemet?

1.2 Relevans

Opgaven er relevant både i et vitenskapelig perspektiv og for planpraksis. I vitenskapen er det å benytte kritisk diskursanalyse på visualiseringer i planprosess i seg selv interessant både med tanke på utviklingen av diskurs som begrep og metodekritikk av diskurspraksis. Begrepet diskurs er komplisert og i stadig skifte gjennom ulike faggrener, noe som gjør bruken spennende i seg selv. I denne oppgaven analyseres også diskurspraksis, altså ikke bare diskursen i seg selv, men hvordan den opptrer i referanseprosjektet. I et metodekritisk perspektiv er et forsøk på å gjennomføre metoden på visualiseringer interessant spesielt nå som visualiseringene blir flere, mer komplekse og lettere tilgjengelig i planprosesser. Det er ikke slik at skrift og lyd må dominere en diskurs, også innenfor planfeltet kan den være ledet av visualiseringer.

Opgaven vil forhåpentligvis ha størst relevans for planpraksis. Dette handler om visualiseringens gradvis økende plass innefor planlegging, og at man som konsekvens av dette må tilpasse plansystemet. Hvis visualiseringer er kunnskap, eller kunnskapsskapende, sier dette noe om maktstrukturer i planprosessen. Hvis produksjon av visualiseringer fører til maktfor skyvning kan det være relevant for flere statlige instanser i utviklingen av plansystemet, og for kommuner ved lokale prosesser.

Planprosesser blir gradvis mer visualisert for å skape forståelse rundt det planlagte prosjektet. Visualiseringene er lite kontrollert i form eller mengde, derfor blir kravene utviklet kommunalt etter lokale erfaringer. Mennesker har en intuitiv forståelse av bilder og kan føle at de kan kommentere dem uten fagbakgrunn. tryggheten til å delta i debatten uten fagbakgrunn kan føre til mer medvirkning og bedre debatter.

På den andre siden kan visualiseringer kan tolkes forskjellig og misforstås. Derfor er det viktig at man utvikler en forståelse av hva visualiseringer er i en planprosess.

Videreutvikling av plansystemet er interessant i lys av fremveksten av ny teknologi som for eksempel Virtual environment. Det er en måte å vise hele dagens situasjon eller fremtidige prosjekter ved datagenerering. Flere prosjekter har komplette modeller utformet elektronisk, som kan skape en forståelse av prosjektene. Blant annet er et nytt utbyggingsprosjekt i Skedsmo, Nesgata, vist frem i 3D i reguleringsplanprosessen. Teknologien skaper nye muligheter i planlegging ved at man kan visualisere, ikke bare beskrive og regulere, hvordan prosjektene vil se ut på et høyere detaljnivå enn tidligere.

I Maktanalysen fra 2003 påpekes det at flere oppgaver flyttes fra det kommunale til det private. Selv om kommunen har den formelle makten over utvikling kan denne forflytningen også endre maktstrukturer. Kommunene får gradvis en større kontrolloppgave, og kunnskapen om å utvikle reguleringsplaner blir forflyttet til private aktører. Hvis kunnskap er makt, så vil dette innebære en reel maktforflytning, og hvis visualiseringer ikke er nøytrale er det interessant hvordan de produseres.

Mulighetene som finnes i visualiseringsteknologi blir utforsket av Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Det vurderes muligheter for romlige reguleringsplaner som kan regulere og visualisere et vertikalt nivå i tillegg til det horisontale (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017). Et vertikalt nivå vil si at man kan regulere nedover i bakken og oppover i luften. I dag er man avhengig av bestemmel-

1.3 Avgrensning og overførbarhet

I utgangspunktet er formålet med oppgaven å studere forholdet mellom visualiseringer og arealplanlegging. Dette er avgrenset ved å skape en kvalitativ oppgave på et spesifikt referanseprosjekt innenfor en spesifikk del av planprosessen. Altså sakspapirene til førstegangsbehandling av utbyggingsprosjektet Portalen i Lillestrøm. Dette skaper en ramme rundt prosjektet som muliggjør å studere problemstillingen innenfor tidsperspektivet av en masteroppgave.

Med kun et referanseprosjekt kan det bety utfordringer med overførbarheten til plansystemet som helhet. Derfor er det forsøkt å skrive en grundig metode og skape rom for at leseren kan ta egne vurderinger. Hensikten er altså å fremme utfordringer med visualiseringer i planprosess og hvordan dette er en del av de større utfordringene i plansystemet som helhet. Hvis man ønsker å møte de grunnleggende utfordringene i plansystemet må også visualiseringene være en del av denne løsningen.

ser for å regulere det vertikale nivået. Et annet prosjekt er EVAPLAN, som ønsker å undersøke hvordan plandelen av Plan- og bygningsloven fra 2008 fungerer i praksis (Haugan, 2014). Det er mye fokus på hvordan loven fungerer i praksis, men loven har ikke tatt innover seg hvordan visualiseringer blir benyttet og diskutert. Dette er et rom i utviklingen av plansystemet som denne oppgaven kan bidra med å fylle.

Portalen som prosjekt er relevant grunnet sin definerende effekt på Lillestrøm med de første byggene med høyde over 5 etasje utenom rådhuset og kirka. Prosjektet ble omdiskutert i kommunestyret og i media før det ble bygget og i ettertiden, både med tanke på arkitektur og prosess. Prosjektet er en del av en læringskurve for Skedsmo kommune, men er også interessant for andre vekstkommuner som går inn i lignende prosesser.

2. Teori

Hensikten med kapitlet er å gi en gjennomgang av planlegging og visualiseringer slik det oppfattes i oppgaven. Denne beskrivelsen vil være grunnlaget for analyse og diskusjon.

2.1 Planlegging	16
2.1.1 Utviklingen	16
2.1.2 Private planforslag	18
2.1.3 Utfordringer i planlegging	20
<i>2.1.3.1 Bærekraft</i>	21
<i>2.1.3.2 Kunnskap og makt</i>	22
<i>2.1.3.3 Demokrati og med virkning</i>	24
2.2 Visualiseringer	26
2.2.1 Utfordringer med visualiseringer	27

2.1 Planlegging

For å si noe om hvordan visualisering påvirker planprosessen må vi først forstå hva planlegging er. Denne forståelsen er basert på gjennomgang av den historiske utviklingen og oversikt over dagens hovedutfordringer. Planlegging er en organisert aktivitet hvor aktører utformer fremtidsrettede mål og bruker kunnskap og profesjonelle arbeidsmetoder for å analysere, prioritere og samordne tiltak for å nå disse målene (Aarsæther et al., 2015). Denne definisjonen skaper rom for overlappende mål og dermed stort skjønn. Dette har som mål å gi leseren en oversikt over forståelsen som ligger til grunn for analysen.

Denne framleggingen av planlegging vil fokusere på prosjekter gjennomført av privat utbygger i mellomstore kommuner med en formannskapsmodell. Formannskapsmodellen er et prinsipp om at alle råd og utvalg er sammensatt proporsjonalt i forhold til sammensetning av det folkevalgte organet. Alternativet hadde vært en parlamentarisk modell som er en majoritetsmodell som vi si at flertallet i kommunestyret besetter alle postene i det utøvende organet. I en formannskapsmodell er det i prinsippet ikke en opposisjon og posisjon, det er flertall og mindretall som kan finne sammen fra sak til sak (Christensen et al., 2010). Poengteringen ved formannskapsmodell sikrer at den teoretiske framstillingen samsvarer med den faktiske situasjonen i referanseprosjektet.

2.1.1 Utviklingen

Fra slutten av 1800-tallet var det i hovedsak fire kjennetegn som preget norsk arealplanlegging. Det første var et stadig større fokus på menneskeverd med strømninger fra hagebyen som ble kimen til den regionale planleggingen. Den andre var begynnelsen på soneinndeling med bolig-, industri-, sentrums- og institusjonsområder med fokus på et trafikksystem som viste framtiden i funksjonalismen. Det tredje var at boligbygging ble et politisk ansvar for å sikre boforhold i industriland. Det fjerde og siste er at nabolagstankegangen fikk plass i norsk planlegging. I lys av oppgaven er det vesentlige fra denne at man begynte å ta et offentlig ansvar for planlegging (Fiskaa, 2014).

«Lov om bygningsvesenet» ble iverksatt i 1929 og gjaldt bare byplan noe som i 1960 gjaldt 54 kommuner som var deler av større 306 landkommuner. Denne loven hadde fokus på teknisk og økonomisk utvikling, endring i arkitektursyn og en større interesse for boligspørsmål. Det er spesielt to interessante aspekter med denne loven. Det første er at det var få formelle krav, istedenfor var det oppfordring til gater, torv, åpne plasser og lignende. Det andre interessante aspektet var at ansvaret for byplanlegging ble lagt til et bygningsråd hvor halvparten av medlemmene var politisk valgt. Dette gjorde planlegging til et lokalpolitisk ansvar uten sterke statlige forventninger (Fiskaa 2014).

I tiden fram til generalplanloven av 1965 var det tydelig at Norge trengte et mer helhetlig plansystem. Det uttrykt at de største utfordringene lå i områder utenfor 1929 lovens virkeområde. Dette hadde sammenheng med dets tids endringer med sterk urbanisering og industrivekst. Det var nødvendig å ta grep for

å sikre at private og samfunnsmessige verdier ble ivaretatt (Fiskaa 2014).

Bygningsloven av 1965 var starte på plansystemet slik vi kjenner det i dag med fire hovedtrekk for endring (Fiskaa, 2014). Det første var at den gjaldt alle kommuner, nå skal landet reguleres både på kommunalt og interkommunalt nivå. Det andre var en styrking av den folkevalgte makten ved at bygningsrådet og generalplanutvalget skulle bestå av folkevalgte hvor administrasjonen kun har møterett. Det tredje er at man gjennomførte en formell funksjonsdeling av arealene, hovedsakelig for å sikre landbrukseiendom. Det siste er at man styrket gjennomføringsmidlene som ekspropriasjon, refusjon og rådighetsinnskrenkning. Dette var en konsekvens av tiden man levde i og et ønske om sterkere politisk styring over velferdsstaten i etterkrigstiden.

I iverksettingsfasen av loven fra 1965 var den store utfordringen med lovens omfang og dermed hvordan den skulle implementeres i hele landet. Forvirringen økte med at det kom blandete signaler fra departementet om hvor omfattende planene skulle være. Dette gjorde at loven ble sterkt byråkratisk (Fiskaa 2014). Videre mot en ny planlov oppstod det nye strømninger i samfunnet. Utover 70-tallet fokuserte man mye på miljø og vern av landområder, mens 80-tallet var mer preget av nyliberalistisk tenkning. Likevel ble plan- og bygningsloven av 1985 utviklet med mer fokus på sosial, kulturell og estetisk utvikling (Fiskaa, 2014).

Hovedintensjonen med loven fra 1985 var at byggesaksbehandling skulle være underlagt folkevalgt styring (Bratberg, 1995). For å sikre dette gjennomførte man en desentralisering og forenkling av beslutningsprosessene. Dette var i tråd med strømninger fra 80-tallet om modernisering og forenkling av offentlig sektor. Samtidig ble det rom for de mykere kreftene fra

70-tallet med fokus på sosial, kulturell og estetisk utvikling (Fiskaa, 2014). Fiskaa påpeker at planlegging etter denne loven var preget av et paradoks mellom sterkere overordnet styring kombinert med markedsløsninger (Fiskaa, 2014).

Plan- og bygningsloven fra 2008 er en sektorovergripende lov med hovedformål å fremme bærekraftig utviklingen. Dette skulle sikres ved blant annet å skape planlegging på et region- og fylkesnivå men med kommunen som den primære arealplanmyndighet. Samtidig skapte man rettigheter nasjonalt for å sikre nasjonale hensyn. Dette skaper relasjonen mellom ulike plannivåer som sammen skal lage en struktur for avveininger av ulike samfunnsinteresser. Med dette oppfattes loven av 2008 som en prosesslov som viser hvilke og hvordan hensyn skal vektas (Solvik, 2017).

Det er tre sider ved den historiske utviklingen som er spesielt interessante for oppgaven. Det første er ønsket om desentralisert ansvar hos lokale folkevalgte. Dette oppfattes i vår tid som et viktig element i hva et lokaldemokrati faktisk bør være. Det andre elementet er framveksten av visse verdier i planlegging og plansystemet. Dette omfatter miljø og vern i form av bærekraft, det sosiale aspektet, og demokratispektet i form av lokaldemokratiet og medvirkning. Det siste er den prosessuelle praksisen med et sterkt innslag av private planforslag (Falleth et al., 2008).

2.1.2 Private planforslag

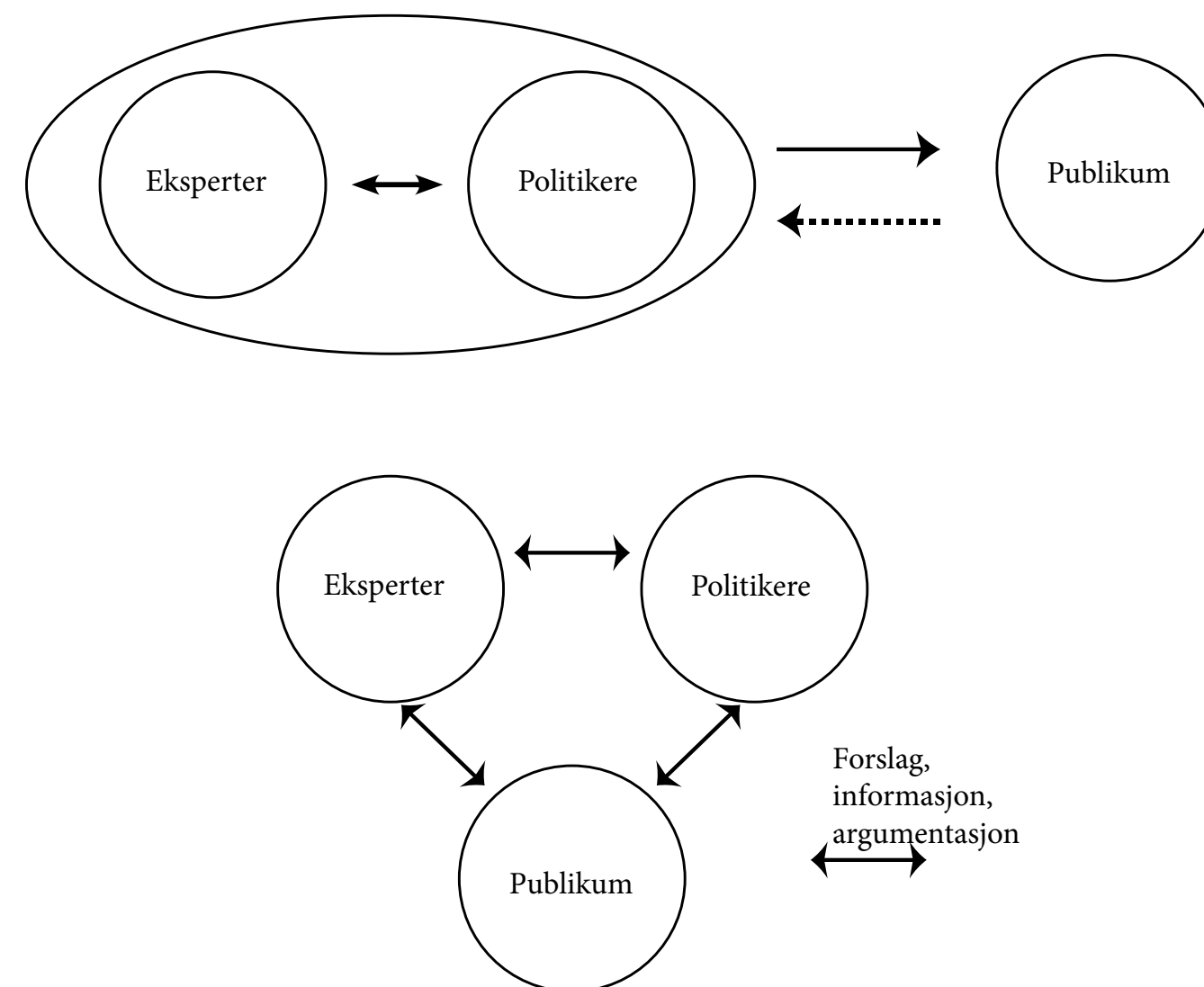
I dag er det en avhengighet mellom myndighet og marked i arealutvikling. Hvis kommunene mangler økonomisk implementeringskraft må de forholde seg til de private utbyggers behov for planens økonomiske lønnsomhet. De private utbyggerne er avhengig av kommunens reguleringsarbeid for gjennomføring av sine prosjekter. Det norske plansystemet er sterkt preget av markedet siden det offentlige eier lite eiendom og har lav kapital (Aarsæther et al., 2015). Dette kan være noe av årsaken til en sterk fremvekst av private planforslag, i 2007 var hele 82% av alle planforslag i Oslo kommune fremmet av private (Falleth et al., 2008). Med flere private planforslag endres oppgavene til den kommunale forvaltningen.

Den offentlige forvaltningen, eller administrasjon, har ansvar for å forberede saker til det politiske organ og iverksette det etter et politisk vedtak (Christensen et al., 2010). Forvaltningen finnes på flere ulike nivåer hvor de har ulike oppgaver. Innenfor arealforvaltning er det også en rollefordeling mellom de ulike forvaltningsnivåene for å sikre ulike interesser på ulike skalar. Vesentlig for denne oppgaven er det at prinsippet om medvirkning er vedtatt på statsnivå, med iverksettelsen på et kommunalt nivå.

På et kommunalt nivå kan forberedelse bety å skrive forslag til høringssvar, utarbeide planprogram, skrive budsjetter og svare på spørsmål fra massemedia eller andre interessenter. Kommunal forvaltningen får dermed en koor-

dinerende rolle mellom utbyggere, konsulenter, media, politiske organer og innbyggere. i Planprosessen skal kommunalforvaltningen sørge for de folkevalgtes intensjon blir iverksett i tråd med statlige føringer. Dette skal kombineres med medvirkning kommunalt nivå i arealforvaltning og andre kommunale oppgaver (Christensen et al., 2010) I en planprosess utformes det store dokumenter som sendes til et folkevalgt organ for behandling før det kan bli avvist, vedtatt eller vedtatt med kommentarer. Etter politisk vedtak fortsetter kommunens rolle for å iverksette prosjektene, for eksempel sørge for at et areal blir bygd etter intensjonen.

Fiskaa prøver å forklare hvordan planlegging i kommunalforvaltningen fungerer i praksis. Her har han plassert eksperter og myndigheter i en gruppe, politikere i en annen og publikum i den siste. I den øverste modellen sier han at eksperter og politikere arbeider sammen med forslag, informasjon og argumenter i fri flyt. Utenfor står publikum og blir informert, ikke hørt. Han argumenterer for at det er modellen nedenfor som er måten medvirkning burde fungere. En prosess hvor alle lytter til alle og bevegelsen av forslag, informasjon og argumentasjon når alle aktørene (Fiskaa, 2005).

Figur 1: Modell av kommunikasjon og medvirkning i planprosesser. (Fiskaa, 2005)

2.1.3 utfordringer i planlegging

Tre sentrale temaer som vektes ved planlegging er bærekraft, kunnskap og demokrati (Aarsæther, 2015). Oppgaven skal gå nærmere inn på alle tre for å vise hvordan visualiseringer forsterker eller motvirker utfordringene i plansystemet. I bærekraft er fokuset på den opprinnelige definisjonen fra Brundtlandrapporten med fokus på økonomi, miljø og sosialt. I begrepet kunnskap forstås som et beslutningsgrunnlag og dermed en maktfaktor gjennom Michel Foucault sin forskning. Fokuser på demokrati forklares som deltakelse og medvirkning via Arnsteins medvirkningsstige.

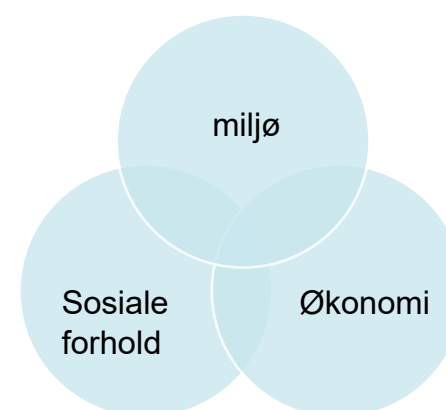
2.1.3.1 Bærekraft

En bærekraftig utvikling er en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få tilfredsstillende sine behov.
Brundtland, 1987 s.4

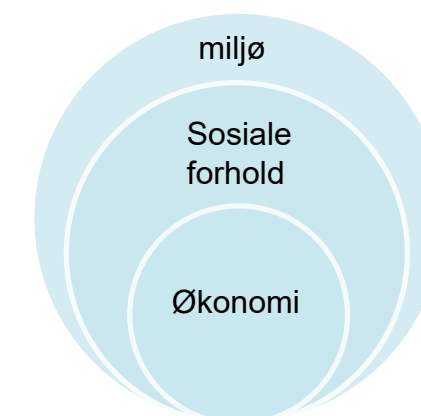
Bærekraft ble for første gang introdusert i Brundtlandkommisjonens rapport *vår felles framtid* i 1987. Begrepet setter miljø, økonomi og sosial utvikling i samspill med hverandre og har blitt vesentlig for vestlig utvikling. Disse fremstilles ofte i et venndiagram eller i en sirkel, kalt ikke-konsentrisk bærekraftig utvikling, for å vise hvordan de relaterer seg til hverandre. Figuren til høyre viser at miljø er viktigst for å sikre de andre, klarer vi ikke dette aspektet ved bærekraft faller prosjektet. Bruken av ikke-konsentrisk bærekraftig utvikling

krever ofte mer radikale tiltak, som nedgang i forbruk (Lozano, 2008).

Dette er også kraftig tilstede i plan og bygningslovens formålsparagraf §1-1. «Loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner». Dette gjør det komplekse begrepet bærekraft til en nødvendig vektning ved en planprosess. Utfordringen er at det er uenighet om hva bærekraft faktisk er og hvilke hensyn som er viktigst for å oppnå dette.

Figur 2: Visualisering av bærekraftens venndiagram. (Lozano, 2008)

Figur 3: Visualisering av motsvar mot venndiagrammet i bærekraft. (Lozano, 2008)

2.1.3.2 Kunnskap og makt

«Makt er evne til å gjøre forskjell, nå et mål, skape en virkning, enten direkte i beslutnings- og tvangssituasjoner eller indirekte gjennom symboler, institusjoner eller sosiale strukturer. Makten er ulikt fordelt ved at ressursgrunnlaget varierer og ved at de svakere bøyer seg for den mektigere krav, eller ved at institusjoner og strukturer tjener noens interesser i andre interessers disfavør. Symbolske, institusjonelle og strukturelle maktforhold kan være utilsiktet og skjult for aktørene, men kan også påvirkes og formes strategisk.»

Makten og demokratiet: Østerud, et all 2003 s. 15

For å forstå påvirkning skal oppgaven gjøre et lite dykk ned i maktteori. Her ønsker jeg først å gå gjennom makt- og demokratiutredningen fra 2003 og hvordan den antyder at makt kommer til å fordele seg over tid. Deretter ønsker jeg å benytte Michel Foucault sin maktdefinisjon som fokuserer på kunnskap og kommunikasjon. Dette teoretiske bakteppe skal benyttes i analysen og diskusjonen for å forklare hvorfor hvem som produserer og distribuerer visualiseringer er viktig.

Makt definisjon av Østerud (2003) kan oppfattes som simpel og blir blant annet utfordret av Michel Foucault. Foucault argumenterer for at makten finnes i relasjoner som utveksler sannhet og kunnskap (Pløger, 2015). Denne oppdagelsen gjorde Foucault da han utforsket historien om mental sykdom. Hvem som er mentalt syke er avhengig av hva som oppfattes som sant i den tiden man lever i. Hvem som får avgjøre om noen er mentalt syke er de som sitter med kunnskapen (Foucault, 1981). Altså oppstår det en legitim diskurs som reproducerer seg selv og danner en sannhet innen sitt felt. Dette gjør makt til noe som er en konsekvens av et nettverk gjennom samfunnet i hvordan vi forklarer, gjenforteller og dermed skaper strukturene rundt oss. Makt er altså en konsekvens av den ledende diskursen.

Maktutredningen påpeker at det forekommer en kommersialisering av samfunnet hvor tidligere offentlige oppgaver er overført til det private. Den første av to hovedformer prøver å presse ut de offentlige aktørene og ta over enkelte roller i samfunnet. Den andre, kaldt kontraktering, er at det offentlige som ønsker noe gjort sammenligner pris og kvalitet og velger det beste alternativet. Da blir kunnskapen om hvordan oppgavene gjennomføres flyttet fra kommunalforvaltningen til det private. Det fryktes ikke tap av makt og kontroll i det offentlige i maktutredningen fra 2003, men det fryktes at over tid vil kommunalforvaltningen reduseres til et kontrollorgan.

En annen utfordring ifølge maktutredningen er «den redigerte offentlighet» ved at massemediene har blitt et middel både i politisk og økonomisk makt. Samtidig har også massemediene blitt kommersialisert noe som krever innsikt hos publikum. Det ble i 2003 vist bekymring for at mediene forlater sitt samfunnsansvar og er mer opptatt av underholdning og forbrukerinteresse. Dette betyr et skifte i hvordan media fungerer noe som også kan endre maktbalansen i samfunnet med teorien om media som den fjerde statsmakt.

I planlegging finnes det også dominerende diskurser som i stor grad oppfattes som sanne i seg selv. Dette gjør at hvem som har kunnskapen, og hvem som kommuniserer er vesentlig for makt. Altså er det ikke den formelle makten fordelt gjennom lovverket som definerer hvem som har makt. Det er planlegging både som en formell institusjon, men også som en kunnskapsbærer som påvirker sannheter og prioriteringer i planlegging. Derfor må man studere planlegging i praksis og ikke i teori for å forstå hvordan makten faktisk er fordelt (Foucault, 1981).

2.1.3.3 Demokrati og medvirkning

Utgangspunktet for den norske samfunnsmodellen bygd på det representative demokratiet, med lik rett for alle til å utpeke sine representanter gjennom frie valg. Enkeltmennesket er i tillegg selv aktør i den frie meningsdannelse og kan påvirke utformingen av beslutninger som berører en selv og ens eget liv.

St.Meld.Nr.17 Makt og Demokrati (2004 - 20015) s. 8

I Norge er det et mål at planlegging skal være basert på demokratiske prinsipper. Dette vil si at enkeltindividet skal delta i planlegging enten direkte eller indirekte gjennom sine folkevalgte representanter. Den direkte deltakelsen foregår gjennom medvirkningsprosessene hvor man forankrer planer, skaper kunnskap og ideer til beslutningsgrunnlaget (Wøhni, 2007). Argumentasjonen for medvirkning kan deles inn i to hovedkategorier: demokratiargumentet og effektivitetsargumentet (Falleth, 2015).

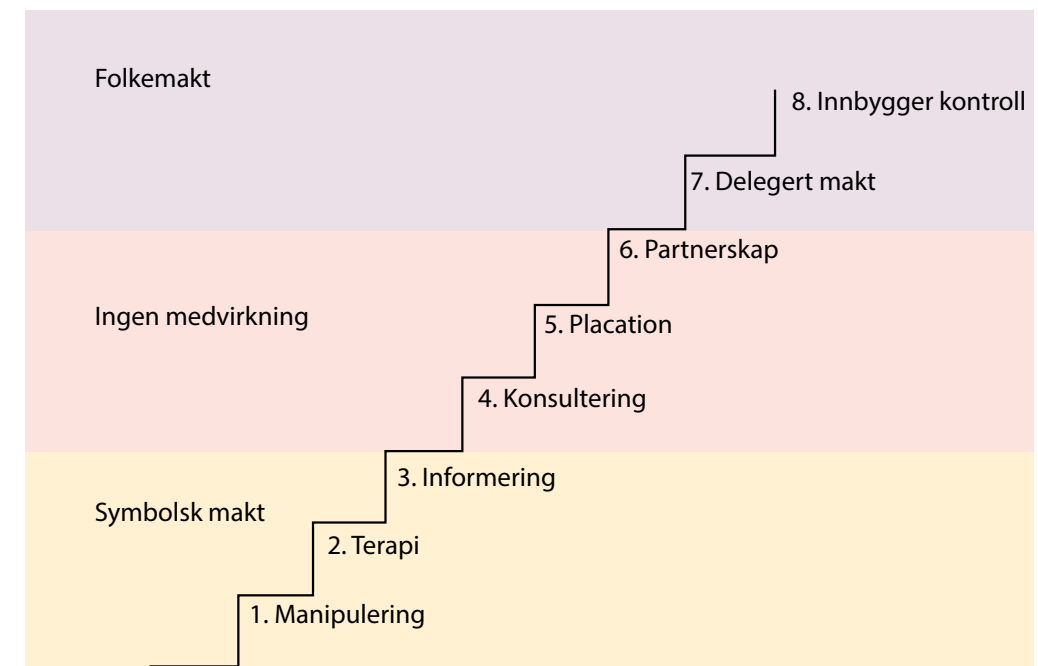
Demokratiargumentet omhandler at alle mennesker har rett til å bli hørt og at stemmene teller likt. Ved å sikre deltakelse skaper man legitimitet til prosjektene og gir mulighet til at alle blir hørt. Dette er fordi alle menneskers meninger er like mye verdt, man synliggjør svake grupper, styrker samfunnsengasjementet og gjennomfører en allmenn opplæring i politiske ferdigheter (Falleth, 2015). Med rent fokus på verdien av demokrati i seg selv kan man frykte for gjennomførbarheten av prosjektet. Effektivitetsargumentet er ut på at medvirkning nettopp kan bidra til mer effektive planprosesser.

Effektivitetsargumentet grunner i at hvis man gjennomfører god medvirkning reduseres konfliktnivået slik at planprosessen slik at implementeringen blir enklere. I tillegg tar Falleth (2015) opp at det kan det sikre kvalitet

i kunnskapsgrunnlaget, gi grunneiere mulighet til å peke på konsekvenser for deres eiendom og sikre en balansert utvikling mot grunneiere. Det mest interessante forbindelse med oppgaven er tanken om at medvirkning skaper balanse i utviklingen og sikrer langsiktige perspektiver og kollektive interesser (Wøhni, 2007).

Medvirkning i praksis er komplisert og forklares ofte med Arnstein sin medvirkningsstige fra 1969. De første to leddene er ikke medvirkning men kan være et kunstig substitutt for medvirkning. Det neste steget er symbolsk makt fordi beslutningstakerne beholder makten bak det endelig ordet mens innbyggerne blir inkludert fram til selve beslutningen. Det siste steget er folkemakt hvor publikum faktisk deltar i beslutningene. Grunnlaget i lovverket om 6 ukers høring skal sikre informasjon som medvirkning. Men mål om nå toppen av stigen er noe som må initieres på lokalt nivå. En løsning for å sikre mer medvirkning er å gjennomføre ulike medvirknings workshop eller ha åpne nettsider for debatt. Her kommer man opp på et konsultasjonsnivå. Noen prosjekter tar det et steg lengre ved å delegerer utformingen av prosjektet til fremtidige beboere ved Oosterwolde i Nederland. I prosjektet i Nederland er de fremtidige beboerne i kontroll av planleggingen av prosjektet (Mueller, 2018).

Medvirkning i planlegging er interessant i relasjon fordi visualiseringene påvirker debatten. Derfor er det interessant om visualiseringene slik de brukes i dag benyttes og forstås av ulike aktører. I analysen ser jeg på hvordan visualiseringene har bidratt til at ulike syn blir fremmet, og debatten behandlet. For hvis medvirkning er den verdien som legitimerer plansystemet vårt, hvordan bidrar visualiseringene til å bevare denne verdien?

Figur 4: Medvirkningsstigen til Arnstein (1969).
Grafisk tilpasset oppgaven

2.2 Visualiseringer

Visualisering er fremstilling av data og informasjon til bilder (Schroeder et al., 2006). Hensikten er å skape effektiv kommunikasjon ved å benytte sanseapparatet. Et eksempel er kart, en minimalistisk visualisering av virkeligheten, som lenge har vært grunnlaget for kunnskap og makt (Cosgrove 2010 s. 155). Hva som visualiseres, hva som blir utelatt fra visualiseringen og vinkelen på visualiseringen er avgjørende for beslutninger. Visualiseringer i kartformat, bildeformat eller fotografier er en avgrenset representasjon av den verdenen vi lever i. Noen har kunnskapen til å produsere visualiseringene andre til å tolke den. Denne forståelsen av visualiseringer som et kommunikasjonsverktøy er viktig for å forstå rollen de har i en utbyggers prosess.

Sheppard (1989) skiller mellom visualisering av et konkret prosjekt og visualisering av en eksisterende situasjon. Denne oppgaven fokuserer på visualisering av et planlagt prosjekt. Her ønsker jeg å dra opp et skille mellom prosjektvisualisering og reguleringskart fordi det ikke er tekst, og kan dermed argumenteres for å være visualiseringer. I tillegg er tanken at en reguleringsplan som et juridisk dokument skal reflektere et visst mulighetsrom og begrensninger med noe overlapp til visualiseringer. Det kan også tillegges at Cosgrove sitt hovedfokus på visualiseringer og makt er kart.

Detaljreguleringsplankart sammen med bestemmelser er et juridisk bindende dokument for fremtidig utvikling og bruk og vern for et område (Reusch, 2017). Dette blir vanligvis ikke oppfattet som en visualisering. Oppgaven ser likevel på reguleringsplaner som en visualisering. I teorien skal en reguleringsplan kommunisere et mulighetsrom for alle som ønsker å utvikle et område. Sammen med prosjektvisua-

liseringene skal de formidle mulighetsrommet og begrensninger.

Prosjektvisualisering kan beskrives som det Sheppard identifiserer som en visuell konsekvensanalyse. Dette vil si at ved visualisering skal man vise hvordan prosjektet vil påvirke og endre eksisterende landskapsstrukturer og verdier. Begrepet konsekvensanalyse er utfordrende i norsk sammenheng siden det har sterke føringer. Likevel er Sheppard sin tanke om hva som skal være hensikten med visualiseringene interessant. Derfor er visualiseringer som visuell konsekvensanalyse videreført inn i metoden og analysen operasjonalisert ved Sheppard sine analyseelementer (Sheppard, 1989). Årsaken er at visualiseringene kommunisere noe om et prosjektet, og dette skal gjerne være konsekvenser for fremtiden. Dette må ikke forveksles med konsekvensanalyse som et institutt i norsk planlegging.

2.2.1 utfordringer med visualiseringer

Sheppard drar opp tre hovedutfordringer ved bruk av visualiseringer som er grunnleggende hvis visualiseringer skal være et kommunikasjonsverktøy. Dette er spesielt interessant når oppgaven velger å se på detaljreguleringskartet som en visualisering, ikke kun som et lovdokument.

Mangel på forståelse kan bli et problem når mottakerne kan ta ut meningsfull informasjon av visualiseringen. Vanlige tilbakemeldinger som avdekker dette problemet ved en visualisering er ønsket om mer informasjon. Spesielt orienteringer i et overordnet landskap med fokus på om de visualiserte elementene og vinklingen gir den nødvendige informasjonen om konsekvensene. Ved for mye informasjon kan det bli vanskelig å forstå hvordan de ulike elementene relaterer seg til hverandre. Hvis slike elementer skaper forvirring hos mottakeren kan de bli grunnlaget for debatten istedenfor prosjektet i seg selv (Sheppard, 1989).

Mangel på kredibilitet handler om at visualiseringen får fram budskapet men ikke blir trodd. Mottakerne av visualiseringene tviler på at det ferdige prosjektet vil bli slik visualiseringen viser. Dette kommer ofte fram ved at mottakere sier rett ut at de ikke tror på visualiseringen, eller ved at det lages alternative bilder av andre aktører. Gjennom hans prosjekt var det tydelig at kredibiliteten til bildene var vesentlig for å få gjennomført prosjektet. Dette har ofte overlapp med den siste utfordringen som er bias.

Utfordringen med bias er at mottaker forstår budskapet i visualiseringen, men budskapet er ukorrekt. Konsekvensen av dette er at mottakeren kan ta dårlige avgjørelser på bakgrunn av visualiseringen. Forhåpentligvis skal den som observerer visualiseringen ha samme reaksjon som vis de hadde observert virkeligheten. Sheppard oppdaget i sin forskning at tre fjerdedeler av visualiseringene i hans forskning var direkte misledende. Og at dette ofte handlet om prosjektets forhold til landskapet.

3. Metode

Kapittelet legger det metodiske grunnlaget for å undersøke problemstillingen. Først en teoretisk innføring i kritisk diskursanalyse, deretter gjennomgang av kunnskapsinnhenting før operasjonaliseringen av kritisk diskursanalyse.

3.1 Habilitet	30	3.5 Operasjonalisering	38
3.2 Utvikling av problemstilling	31	3.5.1 Analyseverktøy visualiseringene	38
3.3 Kritisk diskursanalyse	32	3.5.2 Analyseverktøy diskurspraksis	40
3.3.1 Tilpasset tredimensjonal kritisk diskursanalyse, Fairclough	32	3.5.2.1 <i>Analyseverktøy av kommunikasjonen mellom aktørene</i>	40
3.4 Kunnskapsinnhenting	34	3.5.2.2 Analyse av aktørene	42
3.4.1 Litteraturstudie	34	3.5.2.3 <i>Bruk av Hall (2012) koding/dekoding – modell</i>	44
3.4.2 Referanseprosjekt	34	3.5.3 Analyseverktøy sosial praksis	45
3.4.3 Dokument analyse	35		
3.4.4 Medieanalyse, Romerikes blad	35		
3.4.5 Intervjuer	36		
3.4.5.1 Utfordringer med intervjuene	37		

3.1 Habilitet

Habilitet er en skjevhet i forskningen som oppstår når resultater eller slutninger systematisk avviker fra det egentlig rette (Braut, 2018). Dette kan forekomme med vilje eller uinten- dert grunnet menneskets konstante evne til å analysere og kategorisere virkeligheten. Habili- tetsutfordringer oppstår når menneskets natur fører til dårlig forskning ved å hindre kritisk tenkning. Dette assosieres med at resonnemen- tet er farget av logiske fordommer, ubalanserte argumenter, insistering på egne konklusjoner eller raske avveininger mot en konklusjon. Li- kevel, siden mennesker er kritiske tenkere med personlige historier vil habilitet være tilstede. Dette er ofte bakgrunnen for en kritisk analyse, hvor det vesentlige er at argumentene veies opp mot hverandre og viser en tydelig transpa- rent holdning til forskningen (Walton, 1999).

I denne oppgaven ønsker jeg å ta en grundig gjennomgang av min egen habilitet. Nevnt i introduksjonen har jeg vært folkevalgt i Skeds- mo kommune i perioden hvor Portalen ble politisk vedtatt. Da jeg valgte Portalen som referanseprosjekt kunne jeg ikke huske den politiske behandlingen av tomten. I ettertid er dette antagelig fordi jeg hadde permisjon i oppstarten av av planprosessen våren 2013. Sakspapirene jeg analyserte var også kun sendt til teknisk hovedutvalg, og ikke til kommune- styre som helhet. Jeg hadde også mye forfall til møter i 2013 og 2014, men var tilstede under vedtak av andregangsbehandling 11.06.2014. Selv satt jeg i hovedutvalget for utdanning og kompetanse og arbeidet med skole. Etter nøye avveininger konkluderte jeg med å beholde referanseprosjektet med de utfordringene det krevde. Dette har gjort at jeg har lagt et grun- dig arbeid i å gjøre oppgaven transparent for å sikre troverdighet.

Min bakgrunn i politikken i Skedsmo gir meg både fordeler og utfordringer med utformingen av oppgaven. Fordelene var at jeg allerede var klar over at de største partiene i stor grad er enige i utbyggingssaker, og dermed valgte å in- tervjue de mindre partiene framfor det største opposisjonspartiet. Dette har nok ført til at jeg har fått de riktige intervjuene for oppgaven. Utfordringen er at jeg kan ha hatt antagelser om prosessen og enkeltpersoner i forkant av intervjuene. Frykten min for forutinntatte antagelser kan igjen ha ført til en overdrevent forsiktighet i intervjuene ovenfor resultatene.

Jørgensen (2002), som er hovedboken for analysen, poengterer også at man ikke kan studere en diskurs utenfor diskursen. Derfor skal man ikke prøve å finne ut hva som ligger bak utsagn, men studere det som virkelig har blitt sagt. Det er likvel nyttig å se om det finnes mønstre i hvordan det skrives, og identifisere sosiale konsekvenser av dette for virkeligheten. Det argumenteres også at man skal identifisere påstander som tas som sanne. Dette kan være vanskelig hvis man er for involvert i situasjo- nen. Selv opplever jeg at nærheten til prosjek- tet gir meg innsikten til å studere diskursen, mye fordi at det har skapt en reel nysgjerrighet for hvordan et slikt prosjekt blir til, og hvilke krefter som drar det opp fra tegnebrettet og ut i virkeligheten.

3.2 Utvikling av problemstilling

Fairclough poengterer at utviklingen av problem- stilling handler om å se en sosial praksis, og en diskurs praksis som viser den, innenfor en fag- disiplin. Oppgaven startet med å se på hvordan visualiseringer påvirker en planprosess, men det ble snart klart at visualiseringene var en del av noe større. Det handlet om hvem som produserte dem, hvem som distribuerte de og hvem som mottok visualiseringene. Eksemplifiseringen av dette ble utviklingen av Portalen i Lillestrøm. Portalen i Lillestrøm er et prosjekt som har blitt viktig fordi man skal håndtere den forventede veksten i Oslo og Akershus på en bærekraftig måte. Dette er altså konteksten, og den sosiale praksisen, som visu- aliseringene arbeider innenfor. Dermed var det relevant at problemstillingen reflekterte disse tre elementene. Dette ble utgangspunktet for en over- ordnet problemstilling med delspørsmål.

3.3 Kritisk diskursanalyse

Oppgavens bruker metode fra kritisk diskursanalyse (Critical Discourse Analysis). Dette er en bred og vid metode som kan tolkes i mange ulike retninger og benyttes i de fleste faggrener. Denne oppgaven vil følge Norman Fairclough sin metode for diskursanalyse og hans tredimensjonale metode. Ifølge Wodak og Meyer (2001) er det ønskelig å opprettholde vage tilnærmingen til metoden og tilpasse den til hvert enkelt prosjekt for å sikre en kritisk tilnærming til et spesifikt sosialt fenomen. De viktigste metodiske tilpasningen denne oppgaven er at visualiseringer benyttes istedenfor tekst i analysen og at diskurspraksis operasjonaliseres ved hjelp av Stuart Hall koding/dekoding-modell.

Ifølge Foucault i «Tingenes orden» er en diskurs de historiske, sosiale og kulturelle betingelsene som gjør det mulig at en ytring eller handling blir oppfattet som naturlig eller akseptabel. Altså blir en diskurs noe stort om samfunnet som vi er en del av. En kritisk diskursanalyse prøver å undersøke hvordan enkelte faktorer bidrar til å reprodusere eller forsterke en samfunnsstruktur. Hvilke faktorer som studeres på hvilken samfunnsstruktur er opp til den enkelte analyse, men den kritiske delen handler om å avdekke hvor aktørene står i en maktstruktur.

Det å benytte en kritisk diskursanalyse ved gjennomgang av visualiseringene, framfor å analysere visualiseringene i seg selv, gjør at de også er en konstruksjon av den sosiale praksisen. Visualiseringene er et element som enten bidrar til å reprodusere eller endre diskursen. Altså er det ikke mulig å forstå visualiseringene i seg selv, de må forstås som en del av noe større.

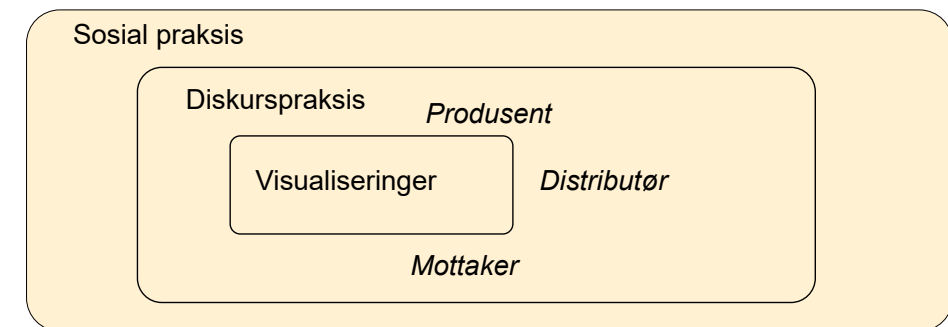
De to overordnede diskursen oppgaven fokuserer på er samordnet areal og transportplanlegging og diskursen om Lillestrøm sin nye identitet.

3.3.1 Tilpasset tredimensjonal kritisk diskursanalyse, Fairclough

Videre er hensikten å se på en sosial prosess på tre ulike nivåer; sosial praksis, diskursiv praksis og tekst. Dette blir gjerne omtalt som Faircloughs tredimensjonale modell (figur 5). Den innerste, kalt hendelse, omhandler ofte en faktisk analyse av en tekst. I operasjonaliseringen av denne oppgaven vil tekst være visualiseringer. En annen tilpassing av modellen er at i tillegg til produsent og mottaker brukes distributør slik at Stuart Hall sin modell om koding/dekoding kan benyttes som analyseverktøy.

Sentralt i Faircloughs ide om kritisk diskursanalyse er tilstedeværelsen av endring. Han poengterer at språket brukes til å konstruere og rekonstruere mening, noe som skaper diskursen. Måten vi benytter språket på kan endre både det sosiale og det kulturelle ved samfunnet. Ved å analysere tekster mener han at man kan se hvordan en diskurs reproduseres, men også hvordan en ny sammensetting av diskursen skaper endring. Altså er det noe som oppfattes som sant, og andre ting som ikke sant. I diskursanalyse er det ikke bare tekst som analyseres, det er også bl.a symboler, film og blant annet bilder (Jørgensen, 2002).

Denne oppgaven benytter *visualiseringer* i planprosesser for å analysere rekonstrueringen av ideen om nødvendig vekst i Oslo og Akershus. I visualiseringene handler det om å se hva bildene kommuniserer av debatten, rent teknisk hvordan de er oppbygd, og hva de inneholder. Dette er for visualiseringer ikke er

Figur 5: Tredimensjonal kritisk diskursanalyse Jørgensen (2002)
Tilpasset ved å sette på distributør

objektive elementer, de er sortert og valgt. Derfor er det et stort fokus på hvem som produserer, distribuerer og mottar i diskursanalysen. Fairclough sier at diskursanalysen bidrar til å skape sosial identitet, sosiale relasjoner og et system av kunnskap og mening. Dette produseres av den faktiske kommunikative hendelsen, men også gangen i sitt felt som diskursen befinner seg i. Altså er diskursen om Portalen en konsekvens av hvordan man kommuniserer i plansaker, men også en konsekvens av de faktiske utsagnene i dette prosjektet.

Etter gjennomgangen av visualiseringene er målet å identifisere *diskurspraksisen*. Dette handler om å forstå hvem som produserer, hvem som distribuerer og hvem som mottar visualiseringene. Dette er viktig fordi en diskurs, ifølge Fairclough, bidrar til å konstruere sosial identitet, sosiale relasjoner og systemer av kunnskap og mening. Ved å analysere visualiseringene er det mulig å si noe om diskurspraksisen, altså hvordan visualiseringene forflytter seg og endrer seg i forhold til de formelle og uformelle rollene.

Sosial praksis er det som former den sosiale verdenen vi lever i. De sosiale praksisene kan oppfattes som tilfeldige valg og handlinger av enkelte individer, men de er også institusjonalisert og skaper et handlingsmønster i samfunnet. Ved å analysere visualiseringene og diskurspraksisen kan det være mulig å si noe om handlingene er institusjonalisert, altså at de vil gjenta seg på bakgrunn av det formelle

og uformelle strukturer i samfunnet. For den kommunikative hendelsen, utviklingen av Portalen innenfor reguleringsplanens rammer, kan tilhøre en større sosial praksis.

I Fairclough sin forståelse av sosial praksis er det også en forståelse av at diskursen har sammenheng med makt relasjoner. Hans forståelse av makt samsvarer til en viss grad med Michel Foucault sin forståelse av makt som kunnskap, sannhet og relasjoner. Altså ved reproduksjon av diskursen reproduseres også makt. Derfor er det interessant å se hvem som har makt i den sosiale praksis det er å gjennomføre en reguleringsplan.

I Faircloughs modell er det også noen sammenhenger som krever en helhetlig forståelse uavhengig av hvilket nivå av modellen man arbeider på. Dette er for det første relasjonen mellom struktur og aktør. Både strukturene som noe foregår inni og aktørene påvirker utfallet av en handling. Noen ganger drar de i samme retning, andre ganger i ulike retninger, dette skaper et spenningsfelt som skaper utvikling i diskursen.

3.4 Kunnskapsinnhenting

Dette delkapittelet forklarer hvordan de tre dimensjonene i Faircloughs modell skal benyttes på referanseprosjektet. Gjennomgangen av analyseverktøyene er gjort kronologisk i forhold til hvordan prosjektet har blitt gjennomført. Først gjennomgås litteraturstudiet som var grunnlaget for forståelsen av feltet, valget av metode og det teoretiske bakteppet. Deretter gjennomgås referanseprosjektet som ble valgt for å kunne undersøke ønskede elementer fra virkeligheten med fokus på litteraturen. For å undersøke referanseprosjektet ble det gjennomført en medieanalyse, dokumentanalyse av sakspapirer og intervjuer. Dette skapte grunnlaget for en grov aktøranalyse som førte til valg av intervjuobjekter og formen på intervjuene.

3.4.1 Litteraturstudie

Litteraturstudie er en analytisk eller deskriptiv gjennomgang av eksisterende litteratur innenfor et felt. Denne oppgaven har startet med en bred litteraturstudie med den hensikt å velge riktige teorier og metoder som finnes på feltet. Innen teori handlet det om å få oversikt over maktdefinisjoner, definering av visualiseringer og fremstilling av plansystemet. Det var tidlig avgjort at det hovedmetoden for oppgaven skulle være kritisk diskursanalyse. Utfordringen lå i å finne en versjon av metoden som samstemte med det oppgaven ønsket å undersøke. Utfordringene oppstod i å operasjonalisere en gjennomgang av visualiseringer framfor tekst inn i metoden og ikke bare som teori. Utfordringene med å finne eksempler som førte til et nøyaktig fokus på oppgavens elementer førte til at operasjonaliseringen er utviklet fra grunn av ved sammensetting av flere metoder.

3.4.2 Referanseprosjekt

Ved valg av referanseprosjekt var det noen elementer som var vesentlige. Det var prosjektets relevans, representasjon, at det var en privat utbygger, at det har skapt debatt og endret landskapet.

Relevans betyr at referanseprosjektet skulle være viktig for ulike aktører på ulike nivåer, relativt nytt og ferdig bygd. Derfor ble Portalen valgt. Dette var et prestisjeprosjekt for lokale politikere i Lillestrøm på veien mot en moderne by. Det er aktuelt regionalt med tanke på regional plan for areal og transport. Det er relevant for innbyggerne fordi det har endret Lillestrøm sin fysiske fremtoning. Relevans betyr også at det har overføringsverdi for store deler av Norge. Derfor var det viktig at prosjektet var utenfor Oslo grunnet Oslo sin bruk av Veiledende plan for offentlige rom. Til slutt bygget i seg selv relevant fordi det er gjennomført av privatutbygger som utvikler et dyrt signalbygg med store boliger, kontorer og hotell.

Med representasjon siktes det til at prosjektet skal være en representasjon av sin tid. Cosgrove sikter til at alle tider har en hovedkultur som definerer endringen av landskapet. Prosjektet skal ikke være unikt eller spesielt, men det skal kunne representere sin tid på en gjennomsnittlig måte. Utviklingen av Portalen i Lillestrøm har blitt gjennomført med en fragmentert prosess mellom det private og det offentlige. Nettopp det at prosjektet er gjennomført av det private er i seg selv en interessant faktor. Både fordi dette er vanlig måte å bygge på i Norge i dag og fordi det skaper flere aktører i diskursanalysen. Tilstedeværelsen av debatt gjør diskursanalyse enda mer interessant. Portalen har et brytende design, noe som skaper en større debatt både offentlig og internt i ulike institusjoner.

Portalen stod ferdig januar 2018. Måten prosjektet definerer synsfeltet ved innkjøring til byen på skaper liten tvil om at det har endret landskapsbildet. Dette er interessant fordi landskapet ofte oppfattes som en fellesverdi. Fordi Portalen har denne funksjonen er det vesentlig i et demokratiperspektiv hvem som har deltatt i debatten og hvilken form den har hatt. Dette er interessant sett med Shepard sine analyseverktøy for å fokusere på hvordan visualiseringene har tatt innover seg konsekvensene for landskapet.

3.4.3 Dokumentanalyse

Dokumentanalysen har vært gjennomgang av sakspapirene fremlagt for kommunestyret i forbindelse med utbyggingen av portalen. Samlet har de 27 dokumentene gitt grunnlag for å forstå den formelle prosessen og hvordan den har utspilt seg. Siden dette er en diskursanalyse er det også vesentlig å se på hva som har vært allment tilgjengelig informasjon. I selve analysen er fokusert på tre av dokumentene; illustrasjonsplanen fra første gangsbehandlingen, høringsinnspill og klagesaken. Disse er dokumenter som har blitt brukt mer i dybden.

3.4.4 Medieanalyse, Romerikes Blad

For å forstå media sin rolle er det viktig å gjennomføre en medieanalyse av lokalmedia. Dette er fordi informantene har oppgitt at lokalmedia er en viktig distributør av plansaker. Analysen er gjennomført ved bruk av Retriever hvor alle saker som inneholder søkeordet «Jernbanetomta» eller «Portalen» er lest i tidsrommet 2013 - 2017. Saker som er publisert identisk, eller tilnærmet identisk på nett, papir eller i Romerikes blad sine distriktavdelinger blir kun telt en gang. Med identisk er det kun overskriften som er endret. Innholdet i artiklene er kodet inn i ulike debatter og kontrollert opp mot saksgangen. På bakgrunn av dette er det sett på hvilke visualiseringer som er benyttet og om det er den visualiseringen som best bidrar med informasjon om debatttemaet i artikkelen eller leserinnlegget.

Andelen artikler om prosjektet økte betydelig i 2016 og 2017. Dette kan være en metodesvakhet, men det kan også være reelt. Grunner til at det kan være en metodesvakhet er at søkeordene ikke fanger opp debatten på et tidlig tidspunkt, eller at Romerikes Blad ikke var tilstrekkelig tilknyttet Retriever før 2016. Tidligere erfaringer med Retriever tilsier at de har hatt god oversikt over Romerikes Blad helt fra 2011, derfor antas det at tallene er korrekte.

3.4.5 Intervjuer

For å bedre diskutere visualiseringene inn i diskursen, med fokus på aktørene, er det blitt gjennomført semistrukturerte intervjuer basert på metoden til Steinar Kvale og Svend Brinkmann i «Det kvalitative forskningsintervjuet». Hensikten med intervjuene har vært å få en bredere forståelse av prosessen og hvordan de ulike aktørene har forstått visualiseringene (Kvale, 2012). Dette er fordi ingenting er produsert i et vakuum og derfor er det viktig å forstå konteksten rundt visualiseringene.

Intervjuobjektene ble valgt på bakgrunn av aktøranalysen hvor de ble plassert i gruppene; mottakere, distributører og/eller produsenter av visualiseringene. Det var viktig å sikre en viss grad av representativitet i valg av intervjuobjekter. På produsentsiden betydde dette at de ulike leddene på utbyggers side ble intervjuet.

På mottakersiden var det ønske om å skape en viss bredde. Dette betyr at aktører fra hele tre ulike politiske partier ble intervjuet kombinert med en fra administrasjon og en fra et nabosameie. Her var utvalgsleder et naturlig valg, fordi denne personen ledet prosessen. I stedet for å intervjuet det største opposisjonspartiet ble det intervjuet to mindre partier ett i flertallskoalisjonen og et utenfor. Tanken var at dette skulle skape en større bredde i hvordan ulike aktører med ulike ideologisk bakgrunn tar innover seg prosjekter. I tillegg ble det gjennomført intervju av en aktør fra administrasjonen hvor det var stort fokus på prosessen. Det ble også kontakte et sameie som hadde sendt inn høringsvar for sikre en ytterligere utvidde bredden i intervjuene.

På produsentsiden var det utfordrende å finne riktige aktører i en fragmentert prosess. Fra OBOS ble intervjuet gjennomført med prosjektsjef for *nye hjem*, men denne aktørene hadde hatt mindre å gjøre med selve reguleringsprosessen. Det ble også

gjennomført intervju med prosjektleder hos entreprenøren, fordi de var tilstede under deler av reguleringsplanprosessen. I tillegg har det vært kontakt med LPO arkitekter, men de hadde dessverre ikke tid til å gjennomføre et fullverdig intervju. Derfor er LPO arkitekter ikke inkludert i aktøranalysene.

Da prosjektet var i byggefasen kommenterte en arkitekt prosjektet negativt i avisen. Denne personen ble kontaktet for et intervju etter at de andre intervjuene var gjennomført. Gjennomgående var alle intervjuobjektene fornøyde med prosjektet noe som ikke reflekterte tonen i Romerikes blad. Derfor var det interessant å få synspunktene til en kritisk fagperson.

Hensikten med intervjuene er å produsere kunnskap om prosessen, om aktørens kunnskapsnivå og om aktørens oppfattelse av visualiseringene. Derfor startet nesten alle intervjuene med at intervjuobjektet fritt fortalte om prosessen. Dette var for å se hva de legger vekt på, hvordan de presenterer det, og for å kvalitetssikre at framstillingen av prosessen var komplett. Videre fortalte de om sin formelle eller uformelle kompetanse om visualiseringer og planprosessen, informasjon som var viktig i aktøranalysen. Deretter var det en systematisk gjennomgang av visualiseringene i den rekkefølgen de ligger i dette dokumentet. Dokumentene ble vist i fast rekkefølge for å se deres reaksjon og for prøve grundig forstå hva de mente om visualiseringene.

3.4.5.1 Utfordringer ved intervjuene

Praktiske

Tidsavgrensningen på masteren har ført til utfordringer ved valg av intervjuobjekter. Det å finne riktig person hos hver enkel aktør har vært utfordrende. Ofte har også intervjuobjektet vært valgt av aktøren istedenfor av meg. I enkelte tilfeller har det i ettertid vært tydelig at andre individer i institusjonen hadde vært mer egnet til for et intervju. Det at hver aktør er representert med kun én person gjør det også usikkert i hvilken grad denne personen kan representere aktøren. Både aktøren i referansegruppen men også gruppen som denne representerer i prosesser i lignende prosjekter. Ved en lengre undersøkelse av aktørene og institusjonene kunne det vært mulig å intervjuet flere individer i aktørgruppene og aktivt velge individer og dermed skape et mindre usikkerhetsmoment ved relevansen til intervjuene.

Ideelt så burde også hvert enkelt intervjuobjekt vært intervjuet i flere runder. Dette kunne bidratt til sterkere kryssreferanser mellom ulike påstander. Også denne styringen av oppgaven måtte utgå grunnet oppgavens omfang.

Det har også vært store utfordringer med lyd-kvaliteten til skriptingen. Ved de 3 første intervjuene viste det seg at lyd-kvalitet ble meget begrenset. Det er prøvd å benytte direkte sitater i stor grad, og dette er utfordrende når tider av intervjuet ikke kan forstås gjennom lydopptaket. Løsningen på dette har vært å oppsøke noen av informantene på nytt, og sende intervjuene til informantene i ettertid slik at de kan komme med kommentarer.

Etiske

De etiske utfordringene i denne oppgaven er tilknyttet relasjonene mellom intervjuobjektet og intervjuer, intervjuobjektets identitet og relasjonen mellom kunnskapsinnhenting og respekt for intervjuobjektets integritet (Kvale & Brinkmann s.35). Det første omhandler at jeg har vært folkevalgt i Skedsmo kommune og gjennom det har kjennskap til enkelte av intervjuobjektene fra før. Med dette bakteppet er det viktig å skille mellom private relasjoner og forskningsresultater. Denne utfordringer kan overlapp med intervjuobjektets integritet.

Hensikten med intervjuene har vært kunnskapsinnhenting, men siden dette er en kritisk diskursanalyse betyr det at jeg leter etter kunnskap som ikke nødvendigvis er positiv for den enkelte institusjon. Det har vært tilfeller hvor intervjuobjektene har kommet med informasjon som kan oppfattes negativt med tanke på hvordan institusjonen har forstått eller forvalter sine oppgaver. En feil fremvisning av dette i masteren kan skade intervjuobjektet sin jobb- eller vervsituasjon. Derfor har jeg valgt å kontakte hvert enkelt intervjuobjekt i slutten av april slik at de kan kommentere bruken av deres materiale. Ved en mastergrad, og sterke metodiske begrensningene, er det viktigste at intervjuobjektene føler seg rettfærdig behandlet.

Dette har overlapp med valget om å anonymisere eller navngi intervjuobjektene i oppgaven. I utgangspunktet hadde jeg planlagt å anonymisere alle intervjuobjektene. Men med et referanseprosjekt er det enkelt å identifisere intervjuobjektene selv om de ikke er navngitte. Derfor har jeg valgt å kontakte hver enkelt og spørre om hvordan de ønsker å bli omtalt i oppgaven. Dette er for at en anonymisering vil være teoretisk og ikke reel. Dermed kan de, hvis de ønsker det, få anerkjennelse for det bidraget de har gjort i min oppgave.

3.5 OPERASJONALISERING

Dette delkapittelet forklarer hvordan de tre dimensjonene i Faircloughs modell har blitt operasjonalisert for å gjennomføre analysen.

3.5.1 Analyseverktøy visualiseringene

Måten en visualisering ses og oppleves på er individuell, og er avhengig av sosial og historisk kontekst (Cosgrove, 2008). Derfor er det viktigste analyseverktøyet samtalen med aktørene. Videre skal spesifikke verktøy brukes for å avdekke elementer som de ikke kommenterer. Til sammen håper jeg at dette sier noe om diskursen.

Analysen av visualiseringene har foregått gjennom 4 ledd.

- 1) Oversikt over hvor mange visualiseringer som har vært tilgjengelig for den offentlige diskursen.
- 2) Valg av bilder for grundigere analyser.
- 3) Analyse av visualiseringene i lys av Sheppard sine verktøy.
- 4) Analyse av visualiseringene i samarbeid med intervjuobjekter.

Antallet visualiseringer som har vært tilgjengelig i den offentlige debatten har foregått ved å telle over antall bilder i sakspapirer og deres tilstedeværelse i lokalavisa. Visualiseringer som har samme budskap telles en gang, for eksempel hvis prosjektet er vist med ulike vinkler. Dette fordi det noen ganger er usikkert om det er en visualisering eller flere. Ved valg av visualiseringer for en dypere analyse var det viktig at de hadde vært tilgjengelig i samme dokument, at de var offentlig tilgjengelig og hadde vært tilstede fra førstegangsbehandling.

Analysen av visualiseringene er basert på Sheppard sine ti visuelle inventar hvor de fem aspektene med rent fokus på visualiseringene er prioritert. Dette ender med totalt fem aspekter som hver

enkelt visualisering blir diskutert i lys av. I tillegg skal hver enkelt visualisering diskuteres i lys av Sheppard sine tre hovedutfordringer med visualiseringer som er; mangel på forståelse, mangel på kredibilitet og utfordringer med bias.

Analyse av visualiseringene

1. *Overordnet visuell karakter* Mønstre av landskapsform, vegetasjon, vann, arealbruk og struktur.
2. *Scenisk eller visuell kvalitet* Attraktiviteten eller egenarten av landskapet, området eller ferdig bygget prosjekt.
3. *Presentasjonsforhold* Fra hvilket punkt i landskapet og med hvilken distanse området eller prosjektet er observert fra samt hva som synes i bildet inkludert andre bygde prosjekter.
4. *Visuell absorbering* I hvilken grad landskapsendringer eller prosjektet kunne blitt absorbert inn i eksisterende landskapsmønstre uten tydelig effekt på den sceniske kvaliteten.
5. *Synlighet av strukturer* Er det mulig å benytte linjer og analyser for å identifisere og forstå prosjektet. Vil prosjektet være synlig fra ulike vinkler?

Utfordringer med visualiseringer

1. *Mangel på forståelse* Mottaker kan ikke ta ut meningsfull informasjon av visualiseringen.
2. *Mangel på kredibilitet* Visualiseringen får fram budskapet, men blir ikke trodd.
3. *Utfordringer med bias* Mottaker forstår budskapet i visualiseringen, men budskapet er ukorrekt.

Analysen basert på Sheppard er i stor grad basert på forfatterens observasjon av visualiseringene i lys av de fem aspektene. Hensikten å påpeke svakheter ved visualiseringene utover det intervjuene bidrar til. En slik analyse av visualiseringene vil derfor være farget av en persons kompetanse.

For å sikre at forståelsen av visualiseringene ikke er helt subjektive har de også blitt presentert for intervjuobjektene. Hver enkel visualisering har blitt kommentert basert på fem elementer fra Male (2007). Han sier at illustrasjoner er en kommunikasjonsform som ofte, men ikke alltid, er kombinert med tekst. Innen grafisk design opereres det med fem konsepter for illustrering.

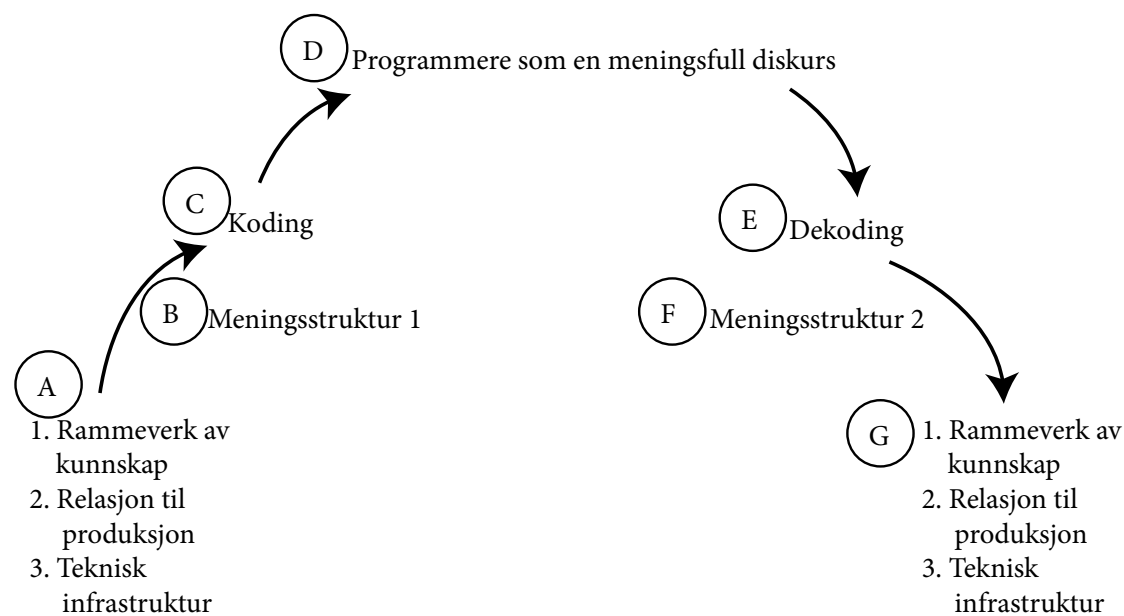
1. Informerende (Information)
 2. Kommenterende (Commentary)
 3. Fortellende fiksjon (Narrative Fiction)
 4. Overtalende/forførende (Persuasion)
 5. Identitet (Identity)
- Kilde: Male (2007)

Visualiseringene har blitt presentert i intervjuene i samme rekkefølge hver gang. Dette betyr at man analyserer visualiseringene opp mot hverandre. Intervjuene er gjennomført på tidspunkt og sted foreslått av intervjuobjektene. Dette har skapt ulike miljøer for hvert intervju. Det har også vært forsøkt unngått å legge ord i munnen på intervjuobjektene, dette kan ha begrenset tilbakemeldingene.

3.5.2 Analyseverktøy diskurspraksis

I den empiriske delen av oppgaven er det identifisert diskurser som påvirker utviklingen av Lillestrøm. I denne delen skal det analyseres hvordan disse diskursene manifesterer seg i Portalen som prosjektet. Analysen fokuserer på hvordan diskursene praktiseres gjennom prosessen, og hvordan det er påvirket av aktørenes kunnskapsnivå, relasjon til prosjektet og tekniske infrastruktur. Dette er for å se hvilke aktører som innehar ulike ressurser til å påvirke prosjektet noe som igjen kan si noe om hvorfor diskursene er slik den er.

For å se på visualiseringens ståsted i diskursen, altså hva den reproducerer, skal innholdet i visualiseringene sammenlignes med den offentlige kritikken av visualiseringene. Dette handler om å se på både den formelle og uformelle strukturen visualiseringene produseres i.

Figur 6: Hall (2002) Dekoding/enkoding

3.5.2.1 Analyse av kommunikasjonen mellom aktørene

Koding/dekoding er Stuart Hall sin analysemodell av kommunikasjon mellom aktører med et mellomledd. Dette er en modell som forklarer hvordan TV endrer et budskap inn i en valgt diskurs. Både lokalforvaltningen og lokalavisen prøver å nå mottakere med et budskap. Derfor har analysen vært gjennomført to ganger med ulik sammensetning av aktører.

Ved gjennomføring av analysen med lokalforvaltning som distributør anses saksfremleggerne som den kodede pakken som sendes videre til dekoding. Ved gjennomføring av analysen med media som distributør benyttes medieoppslag i Romerikes blad for å se hva som blir videresendt.

- A) Det første leddet i modellen er produksjon. Her utformes det et budskap ved hjelp av kunnskap, teknisk infrastruktur og relasjon til produktet.
- A1) Rammeverk av kunnskap er kunnskapsgrunnlag til å forstå planprosess, visualiseringer eller reguleringsplan i form av formell utdanning, arbeidserfaring og/eller annen erfaring.
 - A2) Teknisk infrastruktur forstås som i hvilken formell og uformell rolle aktøren har i forhold til produksjon av visualiseringene generelt.
 - A3) Relasjon til produksjonen som hvilken formell rolle og/eller uformell har aktøren i forhold til produksjon av visualiseringene. Har aktøren uttrykket en klar oppfatning av prosessen eller visualiseringene generelt?
- B) Meningsstruktur handler om at på bakgrunn av de tre elementene presentert i A utvikles det en meningsstruktur rundt produktet.
- Dette kan skape meningsstruktur 1 som kan, men ikke trenger å være, tilsvarende meningsstruktur 2 eller flere strukturer som utvikler seg. Som skaper påvirker graden av symmetri i modellen.
- C) Koding handler om å sette produktet inn i en meningsfull diskurs på bakgrunn av elementene i A. Altså skal det være et budskap som når noen. Enten ved å løfte et opp et element for å endre eller kreve en endring i praksis.
- D) I dette leddet er det en distributør som setter produktet, altså visualiseringene inn i en ny, større eller annen kontekst. Enten i form av en avisartikkel, et saksfremlegg hos forvaltningen eller annet.
- E) Dekoding er at mottakeren får informasjonen pakker den ut og setter det inn i sitt virkelighetsbilde.
- F) Denne dekodingen fører til en ny meningsstruktur.
- G) Denne meningsstrukturen er påvirket av mottakerens kunnskap, relasjon til produktet og teknisk infrastruktur.

3.5.2.2 Analyse av aktørene

I metoden om kritisk diskursanalyse er det nødvendig å forstå hvem som snakker om illustrasjonen, hvordan den oppfattes og hvorfor den produseres og distribueres. Gjennom referanseprosjektet er det tydelig at det finnes flere ulike aktører som bidrar til diskursen på ulikt vis. Dette betyr at analysen av aktørene har blitt gjort på flere nivåer.

1. Hvem er aktørene?
2. Hvordan plasseres aktørene i produsent, distributør og mottaker?
3. Hvordan er de plassert i Stuart Hall sin presentasjon av rammeverk av kunnskap, teknisk infrastruktur og relasjon til produksjon?

Denne delen av analyse vil ha den største utfordringen med habilitet. Denne utfordringen ligger hovedsakelig i tre elementer: valg av representanter for aktørgrupper, gjennomførelse av intervjuene og tolkning av intervjuene. Derfor er intervjuene med representanter aktørene er skriptet ordrett. Deler av ordlyden fra intervjuene gjengis for å legge analysen åpen for kritikk og muligheter for egne observasjoner hos leseren.

Den første delen av analysen er å identifisere aktørens plassering i forhold til de tre ressursene: teknisk infrastruktur, relasjon til produksjon og rammeverk av kunnskap. Dette blir en aktøranalyse som skaper grunnlaget for forklaring av modellen videre. Kategoriseringen for denne analysen er presentert i tabellen på side 43.

Rammeverk av kunnskap

Ingen tilgang	Ingen mulighet til å utvikle visualiseringer
Indirekte tilgang	Tilgang til å få noen til å utvikle visualiseringer
Direkte tilgang	Kan skape visualiseringer ved egen hjelp, eller ved hjelp av ansatte i samme institusjon.

Teknisk infrastruktur

Politisk erfaring	Første gang i kommunestyret og hovedutvalget.
Lang politisk erfaring	Mer enn nåværende periode i kommunestyre og hovedutvalg.
Ingen formell kompetanse	Ingen formell utdanning eller arbeidserfaring innen tema til å produsere eller lese visualiseringer.
Formell kompetanse	Formell utdanning eller arbeidserfaring med å produsere eller lese visualiseringer.

Relasjon til produksjon

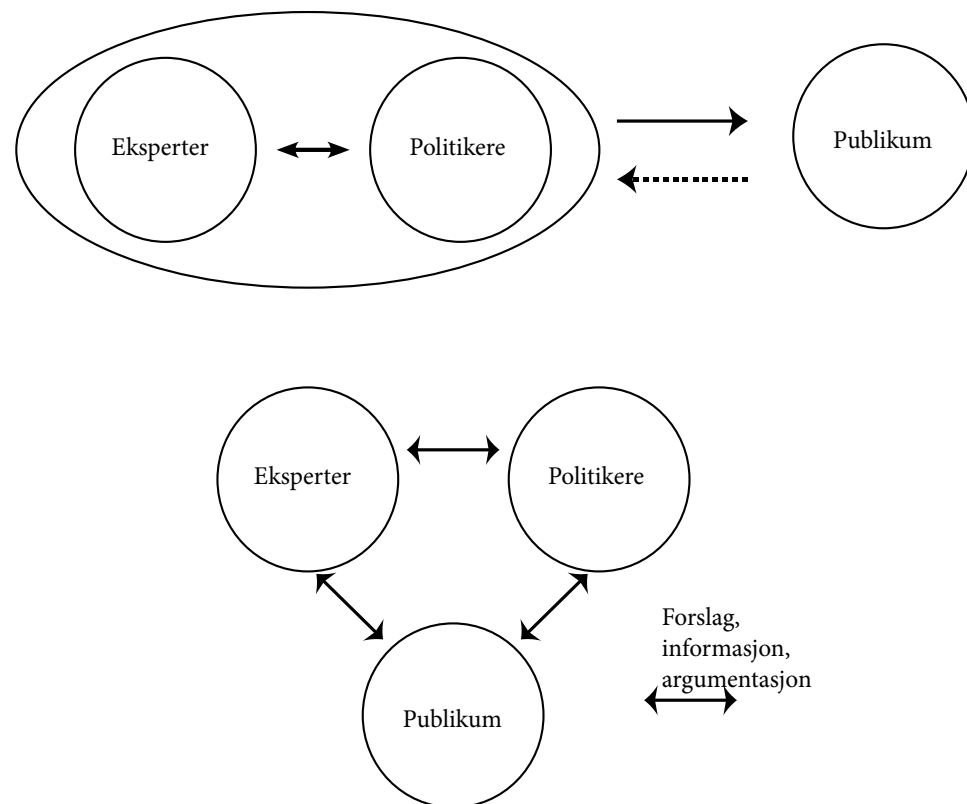
Kun mottaker	Mottar visualiseringene, eventuelt distribuerer videre, uten påvirkningskraft
Mottaker med noe påvirkningskraft	Mottar visualiseringene, har indirekte påvirkningskraft gjennom folkevalgt eller media.
Mottaker med stor påvirkningskraft	Mottar visualiseringer og kan bestille nye i kraft av å være folkevalgt eller administrasjon.
Bestiller	Aktør som direkte bestiller visualiseringene og kan dermed plasseres som produsent eller distributør.
Produsent	Den som teknisk er i stand til å utvikle visualiseringene.

Tabell 1: Kategorisering av aktører i Stuart Hall (2012) modell.

3.5.2.3 Bruk av Hall (2012) koding/dekoding - modell

Aktørene kan gjennom analysen av ressursfordeling ende med ulik mengde ressurser. Konsekvensen av dette er en asymmetri mellom venstre og høyre side i modellen. En asymmetri kan ifølge Stuart Hall føre til misforståelser i kommunikasjonen. Derfor er det viktig at analysen avdekker om det er asymmetri i ressurstilgangen hos de ulike aktørene.

Denne asymmetrien skal benyttes for å si noe om hvordan modellen til Fiskaa kan forklare det faktiske kommunikasjonsmønsteret i planprosessen til Portalen. Er det slik det foregår i denne sammenhengen og kan elementene fra Hall sin modell forklare hvorfor det eventuelt ikke ser slik ut?

Figur 7: Fiskaa (2005)

3.5.3 Analyseverktøy sosial praksis

Sosial praksis er måten vi handler på, og i Faircloughs modell er målet å forstå hvordan diskursen påvirker måten vi handler på. Det er ofte uklart hvilke handlinger som påvirker diskursen, og hvordan diskursen påvirker våre handlinger, eller den sosiale praksisen. Den sosiale praksisen som oppgaven ser på er reguleringsplanprosess, og spesifikt bruk av visualiseringer i reguleringsplanprosess.

Etter å ha analysert visualiseringene og hvordan de har blitt benyttet i diskurspraksisen skal jeg gå inn i de identifiserte diskursene. Har visualiseringene i prosjektet, eller prosjektet endret seg på bakgrunn av diskursen? Dette er grunnen til at oppgaven tar for seg de konkrete debattene og ser opp mot de konkrete endringene.

4. Emperi

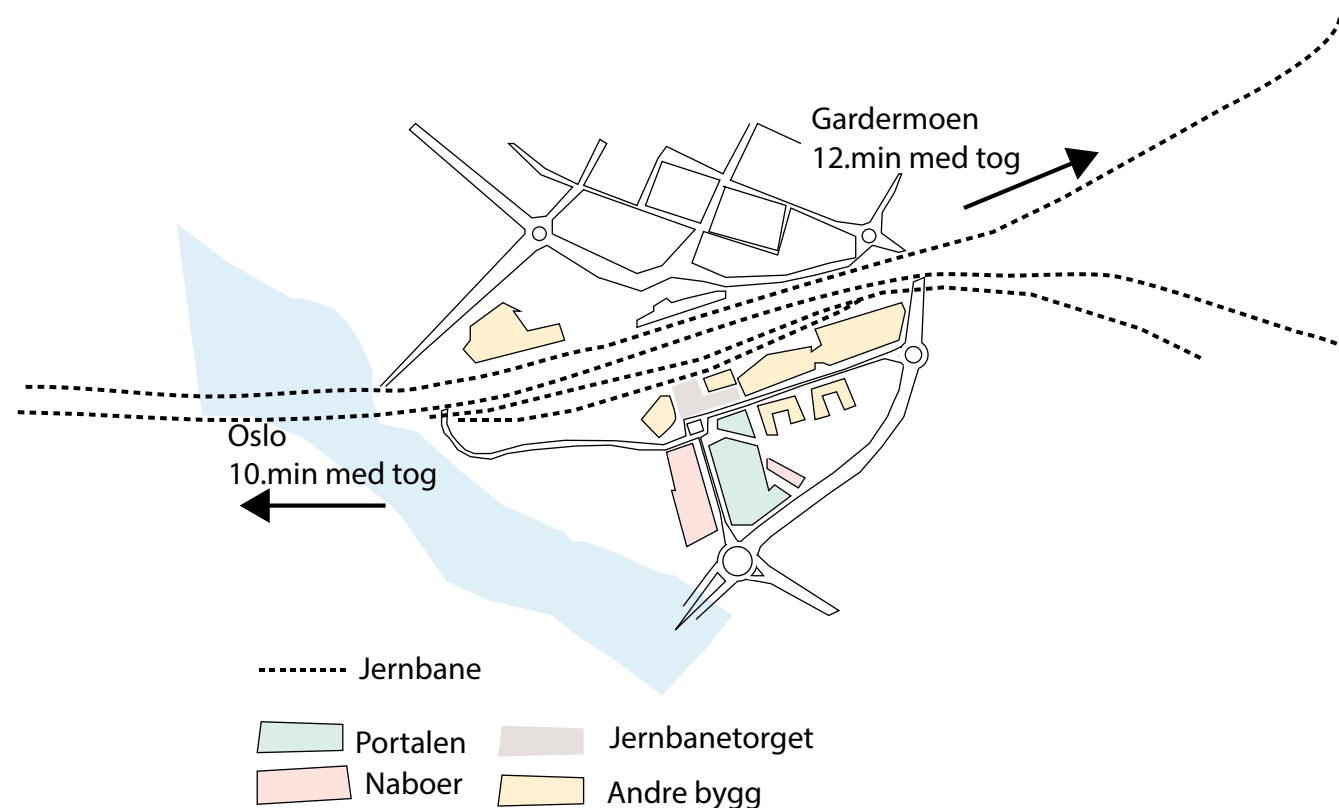
Kapittel tar for seg funnene som er avdekket gjennom kunnskapsinnhenting på bakgrunn av metoden. Dette skal videre benyttes i analysekapittelet for å undersøke problemstillingen.

4.1 Referanseprosjekt, Portalen	48
4.1.1 Bakgrunn	48
4.1.2 Om Portalen	50
4.1.3 Prosess	51
4.1.4 Visualiseringene	54
4.2 Diskurser	55
4.2.1 Samordnet areal og transportplanlegging	55
4.2.2 Lillestrøm sin identitet	56
4.2.3 Visualiseringer	56

4.1 REFERANSEPROSJEKT, PORTALEN

4.1.1 Bakgrunn

Prosjektet er lokalisert direkte sør for Lillestrøm stasjon. Området er ikke en del av sentrumsutviklingen men anses som en av de mest sentrale tomtene i Lillestrøm. Her er det kort vei både til Oslo, og Gardermoen denne nærheten til stasjonen er hovedgrunnlaget for attraktiviteten til tomte.

Visualisering 1: Oversiktskart over Lillestrøm.

Kødannelse, spred bebyggelse og nedbygging av matjord gjorde det nødvendig med en endring i hvordan arealene i Oslo og Akershus forvaltes. Derfor var ønskelig, på bakgrunn av rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal og transport fra 1993, å bygge mer rundt togstasjoner. Lillestrøm ble derfor et satsningsområde før bystatus i 1996 grunnet togstasjonen 10 minutter fra Oslo S. Ønsket om å bygge høyere rundt togstasjonene ble i kommunal planstrategi som ble vedtatt 06.05.2009. I denne planstrategien ble det åpnet for en høyere arealutnyttelse rundt Lillestrøm togstasjon. Parallelt med arkitektkonkurransen for Portalen ble planstrategi for areal og transport i Oslo og Akershus vedtatt i 07.05.2012 (LPO arkitekter, 2013). Disse strategiene muliggjorde at man begynte å bygge høyere i Lillestrøm enn det som var vanlig tidligere.

Det var også stor vilje for en endring av Lillestrøm sine byggenormer fra politisk side. Dette ble først vist ved kommuneplan i 2009 hvor man åpnet for bygg over den tidligere normen på fire etasjer og en inntrukket femte etasje. Til Romerikes blad i forbindelse med valget i 2011 utalte ordførerkandidatene fra Arbeiderpartiet og Høyre at det skulle bygges høyere enn kirketårnet (Henriksen, 2011). Dermed viste de to største partiene, fra hver sin fløy i kommunestyret, at det skulle bli høyhus i Lillestrøm. På denne måten ble temaet mindre aktuelt for det forestående valget for de største partiene.

Med enighet i de to største partiene i kommunestyret ble motstanden uttrykt i småpartiene og den nyoppstartede bygdelisten. By- og bygdelista Folkets Røst ble dannet i 2010 og fikk sin første representant valgt inn i kommunestyret september 2011. I Romerikes blad skrives det at de er dannet for å kjempe mot de mange byggeplanene i kommunen og den forventede befolkningsveksten (Jurven, 2011). Sosialistisk venstreparti, Senterpartiet, Pensjonistpartiet, Kristelig folkeparti og Venstre var også valgt

inn i kommunestyret med to eller en representant og støttet Arbeiderpartiets ordførerkandidat etter valget. Folkets røst, Fremskrittspartiet og Høyre ble mindretallet i kommunestyret.

Portalen er et moderne og fremtidsrettet prosjekt både i form av byggenorm og visualiseringsteknikk samtidig som prosjektet forholder seg til store trender på Østlandet. Det også det første prosjektet i Lillestrøm som ble bygd uten normen om 4 etasjer og en opphøyd femte etasje. Til slutt var prosjektet fremtidsrettet med tanke på visualiseringsteknikker ifølge utbygger. Nettopp at det er benyttet utbygger gjør også prosjektet relevant, siden dette har blitt vanligere med tiden. Derfor er Portalen et prosjekt som i stor grad reflekterer utviklingen på Østlandet med tanke på utbygging i organisering, visualisering og høyde.

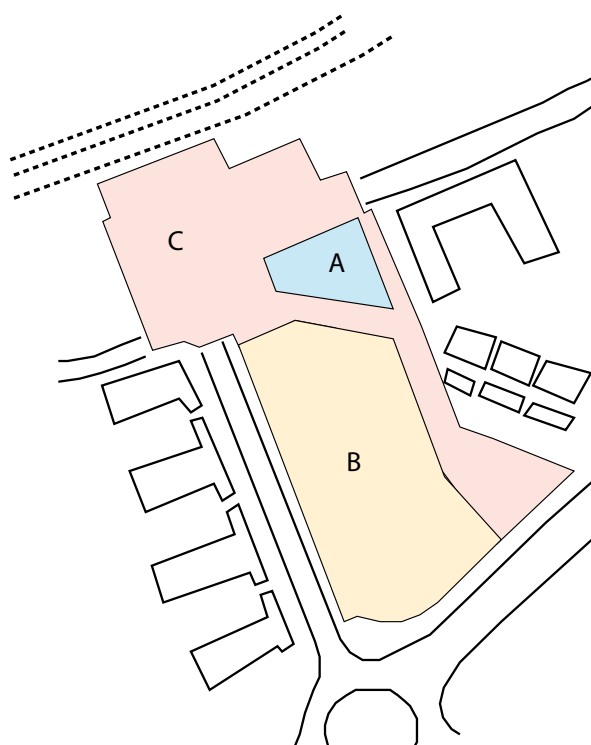
4.1.2 Om Portalen

Portalen er navnet på et signalbyggkonsept utviklet i forbindelse med en arkitektkonkurranse for Jernbanetomta i 2012. Tomta er på 10 daa, mens planområdet for Portalen er på ca. 17 daa, eierforholdene er beskrevet i boksen under. Eiendommer utover jernbanetomta ble inkludert i prosjektet for at utbygger skulle kunne kompensere for høyden. Planområdet ble utvidet utover jernbanetomta slik at prosjektet kunne sikre sammenhengende utforming med tilstøtende gater, utforming av torget mellom jernbanen og det planlagte hotellet og for at man kunne se på muligheten for parkeringskjeller. Tomta er plassert direkte sør for stasjonen med tilgrensende eiendomsgrenser. Før utbyggingen var jernbanetomta en grus-plass benyttet for parkering og bussoppstilling.

Oversikt over tomtestrukturen til Portalen som prosjekt:

- Gnr 81, bnr 2477, jernbanetomta eies av Jernbanegata Lillestrøm AS ved OBOS
- Forretningsbygg AS
 - Gnr 289, bnr 8, Stillverksveien eies av Skedsmo kommune.
 - Gnr 289, bnr 9, torg eies av Skedsmo kommune.
 - Gnr 289, bnr 10, Kanalveien eies av Skedsmo kommune.
 - Gnr 81, bnr 886, torg eies av Jernbaneverket v/ Rom Eiendom

Formålet med Portalen var å utvikle et signalbygg med høyere utnyttelsesgrad enn den gamle reguleringsplanen fra 2006. Signalbyggkonseptet består av 3 felt hvor felt A er et hotell, felt B er kontor, bolig, forretning og tjenesteyting og felt C er utvikling av tilstøtende torg, veier og gatetun. Dermed er det et uvanlig stort multifunksjonsprosjekt både for Lillestrøm by og Obos. Prosjektet er også uvanlig med sine planlagte høyder med hotellet på 150,5 meter, kontoret på 129 meter og boligene på 125 meter. Det var et ønske om høyere og mer variert bebyggelse og dermed spennende utearealer mellom jernbanestasjonen og det planlagte torget (LPO arkitekter, 2013).

Visualisering 2: Oversikt over planområdet
Grafikk LPO arkitekter 2013, grafisk tilpasset oppgaven

4.1.3 Prosess

I tråd med politiske utspill, statlige retningslinjer, kommunale planer og fylkeskommunale planstrategier utlyste eierne av jernbanetomta en arkitektkonkurranse. Denne vant LPO arkitekter i 2012 med prosjektet Portalen (LPO arkitekter, 2012 - 2013). Prosjektet ble raskt et prestisjeprosjekt for politikere, administrasjon og utbyggere. For politikerne var dette det første prosjektet som skulle ut av den gamle normen for Lillestrøm, noe de hadde snakket varmt om før valget. Administrasjonen skulle følge opp ambisiøse vedtak med en sterk utbygger og sette preg på byen. Prosjektet var stort og imponerende noe som ville reflektere på utbygger i et nytt marked og derfor var det også et prestisjeprosjekt for OBOS. Lillestrøm få et smykke til byen på den ubebygde jernbanetomta.

Oppstart av planprosessen ble varslet 24.01.2013 og med kunngjøring i Romerikes blad 25.01.2013. Deretter ble det gjennomført et åpent orienterende folkemøte om reguleringsplanen 13.02.2013 innenfor høringsperioden av planprogrammet. Portalen som konsept er da allerede designet og skaper grunnlaget for den videre reguleringsplanprosessen.

Prosessen har hatt fire milepæler for endring innenfor tidsrammen av den politisk behandling; fastsettelse av planprogram i hovedutvalget for teknisk (17.04.13), førstegangsbehandling i hovedutvalg for teknisk (16.10.13), andregangsbehandling, formannskapet, teknisk og kommunestyret (25.04.2014) og behandling av klagesakene (19.11.2014).

Fastsettelse av planprogram vil si at planmyndigheten, altså kommunen, kommer med en anbefaling til plan- og utredningsarbeid som politikerne vedtar. Dokumentet er utarbeidet av forslagstiller, i dette tilfelle LPO på vegne av OBOS, hvor de redegjør for relevante og rea-

listiske alternativer samt hvilke utredninger som er nødvendig (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2009). Planprogrammet benytter 0-alternativ og de ulike resultatene fra arkitektkonkurransen som alternativer til tomteutnyttelse. De konkluderte med at Portalen var det ønskede konseptet som skulle videreutvikles til 1. gangsbehandling og reguleringsplanprosess.

Planprogrammet ble fastsatt i hovedutvalget for teknisk 17.04.2013. Her fremmed representant fra Høyre et tilleggsforslag om at «Utredningen gjøres uavhengig av etasjebegrensinger. Det skal derfor utredes hva området kan tåle av høyde». Dette ble enstemmig vedtatt. Deretter blir planprogrammet utgangspunktet for utvikling av reguleringsplan som foregår samtidig som planprogrammet sendt til offentlig etter-syn.

1. gangsbehandling av detaljreguleringsplanen ble gjennomført to ganger: først 18.09.2013 så 16.10.2013. Ved det første møtet utviste Arbeiderpartiet og samarbeidspartiene en viss skepsis noe de uttrykket i vedtakspunktet og utdypet i et møte med utbygger i ettertid. Til møtet en måned senere var det levert nye dokumenter og nye visualiseringer. Dermed vedtok kommunestyret å sende planen på offentlig ettersyn med tillegg fremmet av Arbeiderpartiet, Høyre og Senterpartiet. Det var uttalt fra utbygger at behandlingen måtte forekomme fort for at kontrakt med leietaker kunne signeres og dermed sikre finansiering.

Ved 1. gangsbehandling ble det levert et dokument «Detaljregulering for jernbanetomta – Illustrasjon til reguleringsprosjekt» datert 01.10.2013. Visualiseringene fra dette dokumentet vil være grunnlaget for analysen. Dokumentet inneholder visualiseringer av bygningene på innsiden, utsiden og fremstilling av

dagens situasjon. Det er da ulike måter å fremstille dagens situasjon som har blitt grunnlaget for analysen.

Andregangsbehandling ble politisk vedtatt 11.06.2014 og med det var byggingen av Portalen godkjent med iverksettingstillatelse og ny reguleringsplan. Det hadde kommet inn totalt 13 merknader da saken var på offentlig ettersyn. På bakgrunn av dette ble det foreslått totalt 19 endringer fra 1. til 2.gangbehandling spesielt påpekt var ny løsning for torget hvor arealet har økt siden førstegangsbehandling. Ønsket om velkomsthilsen har blitt sendt til byggesaksbehandling for utforming og karakter. I tillegg til de foreslåtte endringene fremmer og vedtar politikkerne at volumet skal reduseres ytterligere, at det ikke tillates takflater på hotellet og at kontorbygget ved hovedinngangen skal gå fra to til fire etasjer.

Det ble fremmet klagesak i hovedutvalget for tekniske tjenester, kommunestyret og formannskapet 19.11.2014. Etter vedtatt andregangsbehandling ble det satt opp 10 ukers klagefrist hvor Advokatfirma Økland & co DA ble engasjert for naboer, mens Norges Varemesse klagde via egen talsperson. Klagen fra naboer er behandlet som klage fra interesseorganisasjon og omhandler sol/skyggekonsekvenser som en følge av høyden. De mener at dette ikke er grundig konsekvensutredet og at eksisterende kommuneplan ikke er ivare tatt i forslaget. Norges Varemesse kommenter ankomst til eiendommene med tanke på parkering og var- levering. Advokatfirma Økland & co DA sin sak ble ikke tatt til følge, mens Norsk Varemesse delvis ble tatt til følge. Saken ble deretter videre sendt til fylkesmann for endelig behandling.

I 2. gangsbehandlingen var det totalt 18 endringsforslag fra 1. gangsbehandlingen. En endring var at diagonalen mellom hotellet og kontorlokalet ble utvidet fra 10m på bakkeplan, 8m over 3,5 meter til 11 meter i hele høyden. Høyden på blokka mot Kanalveien sameie ble på seks etasjer og hotellet ble senket med 3 meter. Områdene mellom boligblokkene ble delprivatiserte uten trappeforbindelse fra gate og torget ble utvidet. Det ble også gjennomført ytterligere justeringer på blokkenes bredde, høyde og fasade. Rådmannen opplyser også om at det er gjort andre mindre endringer som ikke er nevnt i sakspapirene.

<p>17.04.13: Fastsettelse av planprogram, Vedtak i hovedutvalget for teknisk Planprogrammet fastsettes i henhold til plan- og bygningslovens 12-9, 3. ledd. Planprogram for detaljregulering for Jernbanetomta – gnr 81 bnr 2477 – Kanalveien, Lillestrøm, datert 02.04.2013, skal ligge til grunn for det videre plan- og utredningsarbeidet. Enstemmig vedtatt med tillegg - punkt 6.1 i kulepunkt: Utredningen gjøres uavhengig av etasjebegrensninger. Det skal derfor utredes hva området kan tåle av høyde. Enstemmig vedtatt</p>
<p>18.09.13: Saksframlegg førstegangsbehandling, hovedutvalg for tekniske tjenester Saken sendes tilbake. Det fremmes ny sak med mer gjennomarbeidet løsning som ivaretar alle trafikantgrupper og park-and-ride på torvet. Løsning for at allmennheten skal sikres tilgang til uteområdene skal vises. Vedtatt med 6 mot 5 (H/Frp) avgitt for rådmannens forslag</p>
<p>11.06.14: Saksframlegg ny førstegangsbehandling, kun hovedutvalg for teknisk tjenester Hovedutvalg for teknisk vedtak lagt ut til offentlig ettersyn, med hjemmel i lov om planlegging og byggesaksbehandling § 12-10, 1 ledd, samt § 12-11, forslag til detaljreguleringsplan for Jernbanetomta - gnr 81 bnr 2477 – Kanalveien - Lillestrøm, med bestemmelser datert 01.10.13 og plankart datert 03.09.13. Før saken kan tas til 2. gangsbehandling skal det foreligge detaljplaner etter Statens vegvesens håndbok 139 – Tegningsgrunnlag, retningslinjer for alle samferdselsanlegg (herunder torg og gatetun). Detaljplanene godkjennes som del av 2. gangs behandlingen. Enstemmig vedtatt med tillegg: <ul style="list-style-type: none"> • Løsninger som baserer seg på stenging av eksisterende gater for gjennomkjøring og usving i ny rundkjøring er uakseptabelt. • Se på muligheten av å gi tilbake areal på grunnplan i forhold til eksisterende plan. • På fasade mot Rælingsbrua skal det avsettes plass til en eventuell "velkomsthilsen til Lillestrøm". Enstemmig vedtatt</p>
<p>19.11.14: Saksframlegg andregangsbehandling, formannskapet, teknisk og kommunestyret I medhold av § 12-12, 1.ledd i lov om planlegging og byggesaksbehandling, vedtar Skedsmo kommune reguleringsplan for Jernbanetomta – gnr 81 bnr 2477 – Kanalveien – Lillestrøm, som vist på reguleringskart datert 24.04.14, med tilhørende bestemmelser datert 24.04.14. Med tillegg: Utbyggingsvolumet reduseres mot eksisterende boligbebyggelse i Tærudgata. Det foreslås å redusere volumet på hotellet med en full etasje. Dette slik at høyden reduseres og vinkelen på bygget starter lenger ned. Det tillates ikke arker i takflaten på hotellet. Underskjæring på kontorbygget ved hovedinngang skal gå fra 2 til fire etasjer. Vedtatt med 25 mot 21 stemmer (H, SV, SP, KrF, PP, FRBBL).</p>
<p>19.11.14 Behandling av klagesak i hovedutvalget for teknisk. Klagen fra Advokatfirmaet Økland & co DA tas ikke til følge. Klagen fra Norges Varemesse tas delvis til følge. Skedsmo kommune tar ikke klagen fra Advokatfirmaet Økland & co DA på vegne av sameiene Tærudparken 1 og Tærudparken 2, Stillverksveien 20, 22 og Tærud borettslag til følge. Skedsmo kommune tar klagen fra Norges Varemesse delvis til følge ved å tillegge en presisering i § 5.3, som beskrevet i saksframleggets pkt 3.2. Ut over presiseringen i bestemmelsene § 5.3 opprettholder Skedsmo kommune sitt vedtak om vedtatt reguleringsplan, PS 14/69, av 11.06.14. Saken oversendes Fylkesmannen i Oslo og Akershus for endelig avgjørelse.</p>

Tabell 2: oversikt over politiske vedtak, Skedsmo kommune.

4.1.4 Visualiseringene

En visualisering i plandokumentet blir forstått som all fremstilling av informasjon som ikke er tekst, tall eller tabell. I noen tilfeller har en side inneholdt flere fremstillinger av prosjektet i samme stil fra ulike vinklinger. Dette blir telt som en visualisering, istedenfor å telle hver enkel gang prosjektet er visualisert. Med denne metoden er det totalt 226 visualiseringer fordelt på 27 dokumenter i saksfremlegget.

Visualiseringene har vært produsert av LPO arkitekter. I saksfremlegget har det også vært fremstilt modeller utviklet av Norconsult presentert i trafikkanalysen disse blir også ansett som visualiseringer. Dette er fordi det er den eneste visuelle fremstillingen av trafikkdebatten i prosjektet.

4.2 DISKURSER

Ved intervjuer, medieoppslag og sakspapirer er det tydelig at Portalen var et prosjekt som handlet om en endring i hvordan Lillestrøm skulle utvikles. Denne endringen er så stor at det betyr at den er en del av en helhetlig diskurs. Gjennom intervjuer og litteraturstudie har jeg identifisert to diskurser. Den ene er samordnet plan for areal og transport presentert i lys av drøftningsdokumentet fra 2013, fordi det var stadiet prosessen var på ved utviklingen av portalen. Den andre diskursen er diskursen om Lillestrøm sin identitet. Det siste jeg ønsker å kommentere under diskurser er fraværet av visualiseringsdiskursen.

4.2.1 Samordnet areal og transport planlegging

Som en konsekvens av spred utbyggelse i Norge er det utviklet en strategi om at ny bebyggelse skal utvikles rundt knutepunkt, hovedsakelig jernbanestasjoner. På denne måte skal Østlandet avlaste Oslo uten å øke bilkjøringen og bygge ned matjord. Strategien er mye diskutert fordi den krever at mennesker bor tettere, gjerne i blokk. Dette er en stor endring fra etterkrigstidens hagebyer dominert av eneboliger med tilhørende hager i bilbaserte boligfelt. Strategien har fått feste i planmiljøet og de fleste utfordringer debattert i lys av denne. Dette gjør areal og transportstrategien til den ledende diskursen i sitt felt. Den påvirker måten vi handler på, måten vi debatterer på og den legitimerer prosjekter.

Ideen om at man må begynne å samordne areal og transport begynte manifestere seg utover 90-tallet. Den har med tiden blitt forankret seg inn i planlegging på Østlandet hvor det i Akershus fylkeskommune i 2012 ble vedtatt at man ønsket en planstrategi for Regional plan for areal og transport. Drøftningsdokumentet ble gitt ut i 2013, altså parallelt med planprosessen til Portalen, og inneholdt følgende mål for arbeide:

- Osloregionen skal være en konkurransedyktig og bærekraftig region i Europa.
- Utbyggingsmønsteret skal være arealeffektivt basert på prinsipper om flerkjernet utvikling og bevaring av overordnet grønnstruktur
- Transportsystemet skal på en rasjonell måte knytte den flerkjernede regionen sammen, til resten av landet og til utlandet. Transportsystemet skal være effektivt, miljøvennlig, med tilgjengelighet for alle og med lavest mulig behov for biltransport.

Dermed blir Portalen en fysisk manifestering av målene i den nye areal og transportplanleggingen. Dette gir prosjektet legitimitet på tross av andre argumenter som nærhet på bakkeplan eller menneskelige perspektiver. Dette argumentet som går igjen «Det er riktig å bygge så høyt nært stasjonen». Så lenge strategien definerer det som er sant, vil også slik utbygging være enklere å gjennomføre.

4.2.2 Lillestrøm sin identitet

Lillestrøm er en trelast by fra midten av 1800-tallet bygd som en industriby med arbeidsplasser. Den vokste raskt med Hovedbanen til Eidsvoll (1854) og Kongsvingerbanen (1862) og med Gardermobanen i 1999 ble Lillestrøm en sentral by på Østlandet. Med Gardermobanen var det også forventet at Lillestrøm skulle vokse, ta innover seg forventningene til den nye areal og transportpolitikken. Dermed skulle Lillestrøm gå fra et lite sted litt nord for Oslo til å bli noe nytt (Hals, 1978).

Portalen er en manifestering av diskursen om Lillestrøm sin nye identitet. Den er synlig i hvordan de største partiene uttaler at det skal bygges høyere enn kirketårnet, og hvordan et nytt parti oppstår i kjølevannet. Det er også mye debatt av prosjektet etter at det er bygd. Hva er den helhetlige planen? Skal byen minne om Barcode, kan man utvikle en egen identitet? Med utvikling blir Lillestrøm en forstad til Oslo, eller en bærekraftig by i seg selv?

I intervjuene ble det snakket om en bærekraftig by som tok ansvar på Østlandet. Det å skape en identitet i seg selv, attraktiv for mennesker i alle aldre og for spennende nye bedrifter. Motargumentene var at Lillestrøm er en hageby, nå rives hagebyen. Hva er igjen av Lillestrøm når Hagebyen rives? For det er vel nettopp småhusbebyggelsen med egen hage som tiltrekker seg småbarnsfamilier med høyt utdannede foreldre? Men Lillestrøm har nå boligpriser på samme nivå som Oslo, så da har identiten endret seg. Portalen er et eksempel på at kreftene for tettere og høyere bygg i diskursen får gjennomslag.

4.2.3 Visualiseringer

Portalen var et prestisjeprosjekt fordi det var første gang man skulle bygge på denne måten i Lillestrøm. På dette tidspunktet fantes det 3D modeller av prosjektet og det var produsert store mengder med visualiseringer. Likevel er det stilt lite spørsmål ved visualiseringene i seg selv. Visualiseringene benyttes også i liten grad til å underbygge diskursene i media. Generelt vises det lite kritisk sans til visualiseringene, noe som er underlig når de er en viktig del av hvordan prosjektet forstås og kommuniseres.

Det er heller ikke en tydelig overordnet diskurs om visualiseringer i samfunnet generelt. Det er en optimisme ved utviklingen og bruk av visualiseringer som et verktøy. Denne positive innstillingen rundt visualiseringer kan bidra til en videreutvikling av spennende og nyttige verktøy. Men med et slikt fokus på ny teknologi og muligheter så burde det også være et fokus på utfordringene. Det er små tendenser lokalt ved at man spør om spesifikke visualiseringer fra utbygger og at det stilles spørsmålstegn ved troverdigheten til visualiseringer. Likevel kunne dette vært en helhetlig diskurs om eierskap og bruk av visualiseringer som kunne påvirket måten vi planlegger på. En slik tilnærming til visualiseringer har det ikke vært mulig å registrere ved prosjektet Portalen.

5. Analyse

Analysekapittelet er delt in tre hoveddeler i tråd med Fairclough sin modell. Den første analysen vil være en teknisk gjennomgang av syv visualiseringer fra førstegangsbehandling av Portalen. Denne delen inneholder i hovedsak poengtering av spesifikke elementer med visualiseringne, sammen med noe diskusjon. Neste ledd er en analyse av diskurspraksis hvor visualiseringene skal settes inn i en sammenheng med overordnede diskurser i lys av spesifikke debatter. Disse skal ses i sammenheng med Stuart Hall sin koding/dekoding-modell for å se på hvordan informasjon, deriblant visualiseringer, flyter mellom aktørene. Til slutt skal disse elementene sys sammen i kapittelet om sosial praksis. Her er hensikten å se om de avdekkete elementene har formet plan-systemet og Portalen som resultat.

5.1 Analyse av visualiseringene	58	5.2.2 Stuart Hall, koding/dekoding	97
5.1.1 Visualisering 1	60		
5.1.2 Visualisering 2	64	5.2.2.1 Meningsstruktur	98
5.1.3 Visualisering 3	68		
5.1.4 Visualisering 4	74	5.2.2.2 Aktøranalyse	98
5.1.5 Visualisering 5	78	5.2.2.3 Koding/dekoding med kommunal- forvaltning som distributør	100
5.1.6 Visualisering 6	84		
5.1.7 Visualisering 7	88		
5.1.8 Oppsummering visualiseringer	92	5.2.2.4 Koding/dekoding med media som distributør	103
5.2 Analyse av diskurspraksis	93	5.2.4 Oppsummering	106
5.2.1 Diskursene i offentlig debatt om Portalen	93	5.3 Sosial praksis	108
5.2.1.1 Høyde	94	5.3.1 Meningsstruktur	108
5.2.1.2 Trafikk	94	5.3.2 Endring i prosjektet	109
5.2.1.3 Gi noe tilbake til byen	95	5.4 Sammendrag	111
5.2.1.4 Estetikk	95		
5.2.1.5 Hvem bygges Portalen for?	95		
5.2.1.6 Arbeidsplasser	95		
5.2.1.7 Siktlinje, Storgata - Rælingsåsen	96		

5.1 ANALYSE AV VISUALISERINGENE

Analysen av visualiseringene handler om den innerste boksen i Faircloughs modell om å analysere en spesifikk hendelse for å si noe om diskurspraksis og sosialpraksis i lys av en overordnet diskurs. Denne delen av analysen skal gjennomføres mest mulig teknisk. Altså med lite diskusjon rundt svarene, men mer konstatering av hva som observeres. Kombinert med at jeg peker ut enkelte elementer ved visualiseringene presenteres det sitater fra intervjuene. Dette er for å vise at visualiseringer ikke er objektive faktum men en presentasjon av noe med et sterkt subjektivt tolkningsgrunnlag. Det vil være en liten diskusjon rundt hver enkel visualisering før den neste. Til slutt gjennomføres det en liten oppsummering rundt visualiseringene med en overgang til analysen av diskurspraksis.

Det er totalt 226 visualiseringer gjennom 26 saksfremlegg. Ved valg av visualiseringer var det viktig at de hadde ulike funksjoner, var fra samme møte under førstegangsbehandlingen og der fra dokumentet som het «Illustrasjonsplan til reguleringsplan». Årsaken til dette var for å følge opp Sheppard sin ide om at visualiseringer er en visuell konsekvensutredning. Dermed kan denne analysen, i tillegg til å svare på oppgaven, si noe om hvordan et slikt dokument kunne fungere som en visuell konsekvensanalyse. Det er seks av visualiseringene hentet fra dette dokumentet og i tillegg er reguleringsplankartet fra samme møte analysert. Opprinnelig ble også forslaget til utomhusplan vist fram, denne er tatt av analysen siden den fungerte dårlig i en intervjusituasjon samtidig som den er fra en annen fase i planprosessen og ble dermed tatt ut av analysen på et senere tidspunkt.

5.1.1 Visualisering 1

Visualiseringen er en utomhusplan for prosjektet. Bildet er presentert i illustrasjonsheftet uten skriftlige kommentarer. Utomhusplanen ble valgt fordi den er viktig del av forståelsen av et prosjekt. I dette prosjektet ble det også valgt å ta inn andre eiendommer enn den opprinnelige jernbanetomta for å sikre en utforming av utearealene.

Første gang presentert: 1.gangsbehandling, Illustrasjonshefte 01.10.2013
Form: Utomhusplan
Produsent: LPO arkitekter

// Kjøremonster over torg ikke besluttet

Visualisering 3: Visualisering .1 LPO arkitekter (2013).

6 / Jernbanetomta / regulering /1.10.2013

Gjennomgang av direkte sitater fra intervjuene for visualisering 1, for å vise bredden i oppfattelsen av visualiseringen.

«Den (visualiseringen) er ikke forførende eller? Er så statisk at det nesten bare er et kart.»
- Hovedutvalgsleder i Teknisk sektor

«Den er fortellende fordi det er lagt inn noen skygger her, men det er ikke spesifisert når på dagen det er.»
- Hovedutvalgsleder i Teknisk sektor

«Ofte når du leser saker må du jo opp med en eller annen tegning for å orientere seg, for å forstå hvor man er hen. Da er det de her som er gode å bruke, ikke de som er for mye. Her er gatene navnsatt for eksempel.» - Hovedutvalgsleder i Teknisk sektor

«Den er ganske fortellende. Kunne hatt litt mer informasjon hvis den skulle fortalt meg hele historien. Blant annet høyder. Den har noe skygge. Den sier ikke noe om klokkeslett.»
- Kommunalforvaltningen

«Den viser tomten i seg selv, og hva som skal bygges på den, og du får et veldig godt inntrykk av det, hvis du definerer hele det som tomten så ser du hva som blir bygg og hva som blir offentlig rom. (...) Men dette her har sterkere farger og er et markert omriss som gjør at du kanskje, nå vet jo jeg at det er privatisert, så jeg kan enkelt lese det ut av de mørkere. Men for en fullstendig uinnvidd så kan det kanskje oppfattes som det blir hager her som man kan gå igjennom, men det kan du ikke.»
- Entreprenør

«Når jeg vet hvordan prosjektet er, så klarer den ikke å få fram en del faktorer som er med på å bygge identiten. Så den mangler noen kvaliteter som faktisk er der. Men vi vet for eksempel at de skråfasadene her drar bebyggelsen opp, så det fungerer i harmoni med omgivelsene. Og det kommer ikke fram i det hele tatt her» - Entreprenør

«Kommenterende, det er ikke mye. Man ser hva som er kontor, bolig og hotell, og at det kanskje er noe jernbane her.» - Utbygger

«Overtalende og forførende; Den er ikke så veldig sexy» - Utbygger

(Spørsmål: Synes du det ligner på det som ble?) « Nei, du har ikke gjennomgangene her, du har et garasjeanlegg, og så har du noe oppe i andre etasje. Dette er jo mye bedre enn det som er, det er ikke tvil om det, for her har du litt luft. Så ut fra det lille jeg ser her, ser jeg store forbedringer, og her er tæruddgårdene. Så det er absolutt mye bedre, og det er blant annet dette her.»
- Kommunestyremedlem, Folkets røst

«Dette arealet har jo vært brukt som reserveareal for kollektivtrafikken, og den kommer ikke der, den må ut her og kjøre rundt hele (henviser til bussens kjørerute). Det er ikke oppstillingsplasser. Det er ikke lagt noe vekt på transportdelen her.» - Nabo

«Her er Kanalveien og Dampsagveien. Den blokken der er innkjøring. Her ville man ha kjøring og gjennom ut her. Det gikk man veldig imot å ha lastebiler og alt her. Og så var det noen som mente at man ville ha trapp ned i her. Så kan man se at Varemessa her. Her er det høyt ned. Så det var sånne småting som kom fram på det møtet der.» - Nabo

Analyse av visualisering 1

1. Overordnet visuell karakter

Den overordnede karakteren er at bildet presenterer bygget og området rundt. Her er det et hovedskille mellom vegareal, grøntareal og bygningskropper. Trær er tydelig vist fram, samt et vannspeil på torget. Noen lys- og skyggevirkninger er tilstede, men det er ikke opplyst når på døgnet dette er. Visualiseringen er kuttet på en slik måte at den trafikkerte hovedveien mot Rælingen ikke er synlig.

2. Scenisk eller visuell kvalitet

Bildet viser i liten grad egenarten i landskapet, området eller det ferdigstilte prosjektet. Lillestrøm sin tradisjonelle egenart er stasjonsbygningen og hagebebyggelsen. Hvordan bebyggelsen forholder seg til dette fremkommer ikke av visualiseringen. Større omliggende strukturer er ikke synlige, men siden dette er en utomhusplan kan man ikke forvente et stort fokus på de større strukturene.

3. Presentasjonsforhold

Visualiseringen presenterer prosjektet direkte ovenfra, med noe oversikt over andre prosjekter og tilstøtende områder. Likevel er det litt utfordrende å orientere seg i området. Det er litt uklart hva som er eksisterende bebyggelse og hva som er del av prosjektet.

4. Visuell absorbering

Det er vanskelig å si hvordan prosjektet vil absorberes i eksisterende landskapsmønstre.

5. Synlighet av strukturer

Det er ikke mulig, og heller ikke hensikten.

Overordnede utfordringer med visualiseringen

1. Mangel på forståelse

Mottakerne har utfordringer med å forstå om grøntarealet mellom blokkene er privat eller offentlig.

2. Mangel på kredibilitet

Ingen kommentarer tyder på dette.

3. Utfordringer med bias

Det vil oppstå en utfordring med bias hvis arkitektene med vilje har brukt fargene på denne måten for å oppnå nettopp den overnevnte klarheten.

Oppsummering

Informantene har noe ulik oppfattelse av visualiseringen. De som har en forståelse om at dette er en utomhusplan virker stort sett fornøyde med fremstillingen. Entreprenør kommenterer at noen av styrkene ved prosjektet ikke er synlig og kommunalforvaltningen savner høydemeter. Representanten fra Folkets Røst har størst utfordringer med å sette seg inn i visualiseringen. Debatten fra kommunestyret om området mellom husene er private eller offentlige kommer opp. Dette elementet ved prosjektet og visualiseringen er så viktig for debatten at det kanskje burde vært tydeligere.

Det er litt uklart om visualiseringen fungerer godt for å orientere seg i landskapet. Enkelte av informantene opplyser at dette er et godt kart for denne hensikten. Andre har utfordringer med å orientere seg i forhold til jernbanen og Tærudgårdene. Ved et større utsnitt fra området, slik at man fikk med hele rundkjøringen og elvebredden på Nitelva hadde dette kanskje løst seg.

Visualiseringen har et stort fokus på det grønne, noe som er naturlig når det er en utomhusplan. Dette er problematisk når det fører til mistolkning av visualiseringen. Andre kvaliteter ved visualiseringen som skyggevirkninger er uklare siden de mangler klokkeslett for når solen vil ha denne virkningen. Det er også lite ved visualiseringen som viser tilknytning til resten av Lillestrøm, slikt som hagebyen. Dette gjør det vanskelig å si noe om hvordan visualiseringen vil forholde seg til eksisterende strukturer og om det vil bryte eller komplimentere dagens bebyggelse.

// Kjøremønster over torget ikke besluttet

6 / Jernbanetomta / regulering / 1.10.2013

Visualisering 3: Visualisering 1 LPO arkitekter (2013).

Med tanke på de tre hovedutfordringene med visualiseringer får denne utfordringer med mangel på forståelse. Uklarhetene som oppstår angående grøntarealet mellom blokkene kan være så utfordrende at det går utover prosessen. Antagelig er dette en tilfeldighet eventuelt et ønske fra arkitektens side å vise hvordan bygget jobber sammen med omkringliggende strukturer. Men hvis dette hadde vært gjort med vilje kunne det også blitt en utfordring med bias.

5.1.2 Visualisering 2

Bildet er av en fysisk modell som ble utviklet i forbindelse med arkitektkonkurranse i 2012 av LPO arkitekter.

Visualiseringen er valgt fordi den skiller seg fra de andre og har en 3D effekt. Dette er også en populær og ønsket måte å fremstille prosjekter på. Etter definisjonen i delkapittel XX er dette en visualisering fordi det ikke er tekst. Det er også interessant å se hvordan aktørene reagerer på en eldre måte å fremstille framtiden.

Første gang presentert: ved arkitektkonkurranse i 2012, dette bildet er hentet fra 1.gangsbehandling, Illustrasjonshefte 01.10.2013
Bildeformat: fotografi av fysisk modell
Produsent: LPO arkitekter

Visualisering 4: Visualisering 2 LPO arkitekter, 2013

Gjennomgang av direkte sitater fra intervjuene for visualisering 2, for å vise bredden i oppfattelsen av visualiseringen.

«Det er jo et forsøk på å være forførende. Men det er litt ubehjelpelig foreløpig. Det er et bilde av en modell. Det er jo egentlig bare 3D kart.» - Hovedutvalgsleder i Teknisk sektor

«Den setter ting i perspektiv, man klarer å orientere seg, fordi man kjenner seg igjen. Den forteller historien». – Hovedutvalgsleder i Teknisk sektor

«Mye bedre det med identitet, her ser du hvordan fasadene, eller takene spesielt er med på å dra eller videreføre den eksisterende bebyggelsen.» – Entreprenør

«Denne er også mer kommenterende, her er det lagt inn mennesker, det var det ikke på den forrige. Og her ser du i stor grad menneskene og får fram samspillet i det offentlige rom.»
– Entreprenør

«Det er så mye detaljer som ikke er med der, men man ser jo konturene bra da.» – Utbygger

«Det ligner litt hvis det er gjennomgang her» (kommentar fra intervjuer«gjennomgangen er opp en etasje»)«Så det er ikke noen gjennomgang nei. Her er det platå opp i andre ja. .»
- Kommunestyrerepresentant, Folkets Røst

Analyse av visualisering 2

1. Overordnet visuell karakter

Visualiseringen viser omkringliggende blokkbebyggelse, men ikke landskapsformen til området. Det er mulig å observere høydeforskjellen mellom tilgrensende blokkbebyggelse og opp mot menneskene. Visualiseringen viser ikke forholdet mellom prosjektet og den karakteristiske hagebebyggelsen i Lillestrøm.

2. Scenisk eller visuell kvalitet

Modellen har en nøytral fremstilling av prosjektet, men uttrykker noe egenart ved ulikt materiale på prosjektet og eksisterende bebyggelse. Dette gjør det mulig å skille mellom eksisterende og framtidig bebyggelse. Tilgrensende kvaliteter som Nidelelva er ikke synlige i modellen, heller ikke grønnsstrukturer er fremhevet.

3. Presentasjonsforhold

Visualiseringen er presentert fra en spesifikk vinkel hvor torget er i fokus. Det komplette landskapsbildet er ikke presentert og heller ikke byen som helhet. I hoveddokumentet er denne visualiseringen presentert fra ulike vinkler. Dette kan vise styrken ved en fysisk modell, og kan kanskje overføres til datagenererte modeller.

4. Visuell absorbering

Det er synlig en overgang fra eksisterende bebyggelse i kanalveien, til høyre i visualiseringen som viser et ønske om å skape overgang fra eksisterende bebyggelse ved nedtrapping av høyde på blokkene. Krumningen av veiene viser også et helhetlig tankesett rundt veisystemet. Det er ikke synlig hvordan gaten mellom hotellet og den første boligblokken fester seg på eksisterende gatenett ved tærudgårdene.

5. Synlighet av strukturer

Visualiseringen er en modell som er fotografert fra en vinkel, men det er mulig å fotografere visualiseringen fra flere vinkler.

Overordnede utfordringer med visualiseringen

1. Mangel på forståelse

Det virker enkelt å ta ut meningsfull informasjon fra visualiseringen.

2. Mangel på kredibilitet

Ingen kommentarer tyder på dette.

3. Utfordringer med bias

Ingen utfordringer med bias.

Oppsummering

Informantene er ikke samstemte i om modellen er rent estetisk pen eller ikke, men den viser en litt annen debatt enn ved utomhusplanen. Det at det er et fotografi av en fysisk modell, derfor virker det som om det oppfattes som sant på en annen måte. Det er også flere kommentarer på selve utformingen av modellen. Dette kan tyde på at man føler seg mer i et element hvor man har rett til å kommentere.

Også denne visualiseringen har en avgrensning som ikke viser prosjektet i forhold til den historiske hagebyen i Lillestrøm. Dette gjør at den ikke tar innover seg diskursen om den historiske identiteten. Identitet diskursen blir også dysset ned ved at grøntområder og Nitelva er lite synlig i visualiseringen. Det er

et nøytralt materiale med godt skille mellom planlagt å eksisterende bebyggelse. Denne visualiseringen viser prosjektet med fokus på det omtalte torget foran jernbanen. Likevel er det en styrke at den teoretisk kan observeres og fungere fra alle vinkler. Det var også visualiseringer i det benyttete dokumentet som var fotografier fra flere vinkler. En av styrkene er at grepet om å bøye av bebyggelsen ned mot den eksisterende Kanalveien er godt synlig og gir visualiseringen en viktig dimensjon.

Det er ingen tydelige utfordringer med noen av hovedutfordringene med visualiseringer. Hvis man er veldig nøye på dette burde kanskje det vært et større landskapsområde med i modellen. Men dette elementet er så lite at det på ingen måte ødelegger legitimiteten til visualiseringen.

Visualisering 4: Visualisering 2 LPO arkitekter, 2013

5.1.3 Visualisering 3

Visualiseringen er en rendering av kontorbygget med synsfelt inn fra rundkjøringen mo Rælingen. Denne er valgt fordi det er en mindre brukt rendering. Slike visualiseringer benyttes i større og større grad og det er et ønske å se på mer enn en av renderingene.

Første gang presentert: 1.gangsbehandling, Illustrasjonshefte 01.10.2013
Form: Rendering
Produsent: LPO arkitekter

// Kontorfasade mot sør, Jernbanegata og Nitelva

Visualisering 5: Visualisering 3 LPO arkitekter, 2013

Gjennomgang av direkte sitater fra intervjuene for visualisering 1, for å vise bredden i oppfattelsen av visualiseringen.

«For hvis man skal se hele prosjektet, så er det dårlig at det bare er et bygg. Man kan jo finne en vinkel som viser hele prosjektet. Så man kan illustrere hele prosjektet på»

– Utbygger

«Den brekker jo her, hvor ser jeg det. Men det synes ikke. Det er ikke så lett å se at det brekker.»

– Arkitekt/publikum

«Er dette det såkalte krysset? Jeg er ikke helt sikker på hvor dette her. Er Rema her? (...) isolert sett helt sikkert et årlight bygg, men hvor ligger det hen?»

– Kommunestyrerepresentant, Folkets Røst

Visualisering 5: Visualisering 3 LPO arkitekter, 2013

Analyse av visualisering 3

1. Overordnet visuell karakter

Man ser konturer av eksisterende bebyggelse i bakgrunnen. Det er litt utydelig at den grønne plenen i front av bildet er en rundkjøring. Visualiseringen skaper et inntrykk av en massiv bygning spesielt med Kanalveien synlig til høyre. Det er valgt å visualisere tilstedeværelsen av biler, men det er ofte mer trafikk i området.

2. Scenisk eller visuell kvalitet

Visualiseringen er attraktiv og man får inntrykk av at både landskapet og visualiseringen har en sterk grad av egenart. Til høyre har bygget en inntrukket først etasje noe som skaper et offentlig rom, dette er ikke synlig bak trærne. Den mørke himmelen skaper kontraster mellom bygget og omliggende landskap. Fuglene opp i høyre hjørne skaper en kontrast til et tydelig menneskeskapt miljø, dette er et virkemiddel som sier lite om prosjektet. Bygget har 3 ulike farger på fasadeplatene og det er litt vanskelig å se hva som er fasadeplater og hva som er vinduer.

3. Presentasjonsforhold

Prosjektet observeres med Rælingsåsen stående på brua med tunellen i bakgrunn hvor kun kontorbygget er synlig i bildet. Det er lite av andre bygninger i bildet. Rundkjøringen er en trafikkert vei i kommunen, og det er heller ikke vist mye trafikken i bildet. Ved å se prosjektet fra en lengre avstand kunne det vært tydeligere hvordan det påvirker den overordnede visualiseringen til Lillestrøm.

4. Visuell absorbering

Mangelen på synlighet av eksisterende bebyggelse gjør at visualiseringen ikke bidrar til å forstå hvordan prosjektet vil absorberes inn i eksisterende landskap.

5. Synlighet av strukturer

Visualiseringen er kun synlig fra en vinkel. Intervjuobjektene har uttrykt utfordring med å forstå hvor bildet er.

Overordnede utfordringer med visualiseringen

1. Mangel på forståelse

Intervjuobjektene hadde utfordringer med å forstå hvilket bygg dette er, og hvilken vinkel bildet er tatt. Derfor hadde de utfordringer med å kommentere og ta ut informasjon fra visualiseringen.

2. Mangel på kredibilitet

Ingenting tyder på dette.

3. Utfordringer med bias

Lite tyder på dette. Spørsmålet er i så fall om antallet farger på platene, hvor det her er visualisert 3 ulike farger men hvor det kun ble to. Dette er i en tidlig fase i prosjektet, derfor kan dette være en ok måte å utforme visualiseringene på. Det er litt uklart om det i ettertid har blitt spesifisert hvordan platene skal utformes slik at beslutningstakerne er klar over endringen fra denne fasen i prosjektet.

Oppsummering

Informantene har utfordring med å forstå hvilken del av prosjektet dette er og hvor i Lillestrøm det er fotografert fra. Det er spesielt interessant at arkitekten også sliter med å se de arkitektoniske kvalitetene som er tilstede i prosjektet på visualiseringen. Folkets røst som er beboer i byen sliter med å forstå hvor dette er. Denne uklarheten rundt visualiseringen kan også være årsaken til at den er lite brukt, det er for mange elementer som gjør den uklar.

Visualiseringen er generelt tett på det planlagte prosjektet noe som gjør at andre elementer må vike. Det er mulig å skimte Kanalveien i bakgrunnen og det er litt utydelig om gresset foran er en rundkjøring eller noe annet. Det er også lagt inn noen andre elementer, slikt som fuglene, som ikke sier noe om prosjektet men antagelig er tiltenkt en forskjønnende faktor. Stort sett er det et vakkert bilde med mange spennende detaljer, men det er litt uklart hva det sier om Lillestrøm og prosjektet.

Av de tre hovedutfordringene er den største mangelen på forståelse. Det var generelt utfordrende å forstå hva visualiseringen er av, noe som gjør at verdien av visualiseringen blir minimal. I tillegg kan det være en utfordring med bias med tanke på at det er 3 farger på platene i visualiseringen mens det ferdige prosjektet har to. I illustrasjonsplanen står det at den er veiledende, likevel kan det hende at det hadde vært en større debatt om platene hvis bygget ble visualisert slik det ble bygd.

Visualisering 5: Visualisering 3 (LPO arkitekter, 2013)

Fotografi 1: Fotografi av visualisering 3 tatt 26.april 2018.(Rooth, 2018)

5.1.4 Visualisering 4

Visualiseringen er en fasadeplan for prosjektet. Det er interessant å studere den fordi den har en spesifikk funksjon i den visuelle fremstillingen av konseptet. Den er også en mer nøytral visualisering en den foregående renderingen.

Første gang presentert: 1.gangsbehandling, Illustrasjonshefte 01.10.2013
Form: Fasadeplan
Produsent: LPO arkitekter

Gjennomgang av direkte sitater fra intervjuene, for å vise bredden i oppfattelsen av visualiseringene.

«Det er jo en plantegning, så først og fremst informerende. Den er ment kommenterende, men skårer kanskje en treer der også. Den er hverken forførende eller identitetsskapende.»

- Hovedutvalgsleder i Teknisk sektor

«Den viser jo alle flater og hvordan de er tenkt. Men man kommer jo aldri til å se dem samtidig på denne måten». – Hovedutvalgsleder i Teknisk sektor

«For meg gir den lite informasjon kontra de andre. Men det er jo hva man ser etter. Jeg tror kanskje den er mer kommenterende fordi man får fram et gatebilde» – Entreprenør

FASADER OG SNITT

Fasade øst

Fasade sør

Visualisering 6: (LPO arkitekter, 2013)

Analyse av visualisering 3

1. Overordnet visuell karakter

Teknisk fremstilte fasadeplan. Det er lagt ved enkelte estetiske grep som trær og mennesker. Uklart hvor høye trærne er, og om de er forventet å være der kort tid etter ferdig bygd prosjekt.

2. Scenisk eller visuell kvalitet

Visualiseringen viser ikke egenarten til landskapet eller området. Men det viser tydelig hva som er tenkt rundt fasadene med asymmetriske vinduer og fargespill i platene. Det er noe uklart hva som er vinduer og hva som er platene. Også litt uklart om trærne er en del av prosjektet eller et hjelpemiddel for å forstå høyden på bygget.

3. Presentasjonsforhold

Det er noe uklart hvilket punkt i landskapet visualiseringene er fra og hvilken fasade det er snakk om. Kanskje burde dette være tydeligere med tekst eller undertittel.

4. Visuell absorbering

Dette er ikke hensikten med visualiseringen

5. Synlighet av strukturer

Dette er ikke mulig med visualiseringen, noe som også er påpekt av intervjuobjekter. Det er et ønske om å forstå hvordan fasadene vil oppleves, ikke kun en teknisk fremstilling.

Overordnede utfordringer med visualiseringen

1. Mangel på forståelse

Mottakeren kan ta ut meningsfull informasjon, men har utfordringer med å orientere seg i visualiseringene.

2. Mangel på kredibilitet

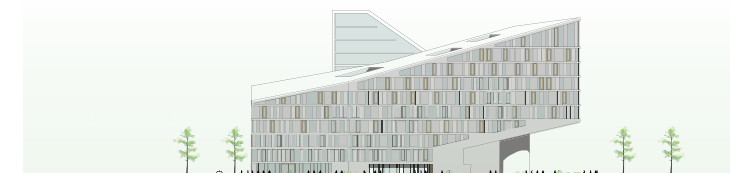
Ingenting tyder på dette.

3. Utfordringer med bias

Det at antallet farger på platene har endret seg, kan skape en ide om at ukorrekt budskap, selv om bildene er markert med at de er veiledende.

Fasade øst

Visualisering 6: Visualisering 4 (LPO arkitekter, 2013)

Oppsummering

Generelt var det lite tilbakemeldinger fra informantene på denne visualiseringen. Den er antagelig mest interessant når man ser spesifikt etter nettopp denne informasjonen. Så med en ren gjennomgang av visualiseringene virker det som om denne ikke gir intuitiv forståelse eller tanker om prosjektet.

Altså er det en ren teknisk visualisering med noen spesifikke mål. Likevel har de valgt å legge inn estetiske elementer som trær, det er uklart om dette faktisk bidrar til å styrke visualiseringen sin funksjon. Det er heller ikke fokus på landskapet eller annen bebyggelse. Men dette handler om hensikten med visualiseringen og at den må forstås i lys av dette.

Det er nettopp hensikten ved visualiseringen som også skaper den største utfordringen. Informantene opplyser om at det ikke ble så usymmetriske fasader som fremstilt, og at platene har færre farger enn fremstilt. Visualiseringene er veiledende, men når den eneste hensikten med visualiseringen er å vise nettopp denne asymmetrien er det viktig at prosessen hvor man går bort fra denne løsningen er godt synlig for beslutningstakerne. Det er lite i sakspapirer som tyder på at dette var en stor debatt underveis i prosessen. Derfor kan denne visualiseringen har utfordringer med bias.

5.1.5 Visualisering 5

Visualiseringen er en rendering observert med SATS i ryggen ved utgangen av jernbanestasjonen med oversikt over torget som ble mye diskutert i planprosessen. Visualiseringen er den som har blitt benyttet mest i media og i ettertid. Ofte har visualiseringen litt ulikt uttrykk, med forskjellige tider på døgnet, litt ulikt antall mennesker og variasjoner i fargespill på fasaden. Videre i medieanalysen vil flere visualiseringer kategoriseres som denne så lenge vinkelen og formen er nesten identisk. Denne situasjonen gjør også visualiseringen til en av de mest spennende å analysere.

Første gang presentert: presenter ved arkitektkonkurranse i 2012, denne versjonen er fra 1.gangsbehandling, Illustrasjonshefte 01.10.2013
Form: rendering
Produsent: LPO arkitekter

// Prosjektet sett fra nordvest viser hotell mot torget og diagonalgate østover langs nordre boligjell og forretningsbase. Langs Kanalveien forretnings med vareadkomst, uterom og boliger over, og i sør kontorets vestside. Endelig kjørevei ikke vist.

Visualisering 7: Visualisering 5 (LPO arkitekter, 2013)

Gjennomgang av direkte sitater fra intervjuene, for å vise bredden i oppfattelsen av visualiseringene.

«Det poppis bilde» - Hovedutvalgsleder i Teknisk sektor

«Den skårer fullt både på identitetsskapende og forførende.» - Hovedutvalgsleder i Teknisk sektor

«Det er tydelig at den aksene der har blitt populær. Det er sånn!»

- Hovedutvalgsleder i Teknisk sektor (Aksene mellom hotellet og boligbygget mot Tærudgården.)

«Den skårer høyt på å fortelle en historie, den går sterkt mot det emosjonelle.»

- Hovedutvalgsleder i Teknisk Sektor

«På informerende må man nok gå ned på en toer. For høyden og sånt blir borte.»

- Hovedutvalgsleder i Teknisk sektor

«Det hadde vært fint hvis man hadde gjort noe med led-light og sånt.»

- Hovedutvalgsleder i Teknisk sektor

«Jeg bare tenker at hvis du ser den gata som vi snakket om her, så er det sånne grønne busker, som skjuler litt den effekten, føler jeg da, det ser ut som det er mer delt av her enn det er.»

- Kommunalforvaltningen

«Det er jo i stor grad slik det har blitt også. Det er jo klart, det er jo en illustrasjon fra mars 2015. Men de overordnede trekkene med planer og bredder er jo der. Knekkene på midten av fasaden er der. Og mot stilverksveien er jo der. Natursteinsfasaden er jo der. Det ser litt mer ut som tegl på den illustrasjonen.» - Entreprenør, om en variant av visualisering 5

«Fasaden blir blass og kjedelig, dette er ikke noe tiltalende som wow der har jeg lyst til å flytte. Det er litt mer ute i gangen, føler vi.» - Utbygger

«Det at storgata er her, og at den er synlig herfra, det fremgår ikke av materialet her. Jeg tror jo at den gylne veggene der, som ikke er gyllen, den er ganske forførerisk.» - Arkitekt/publikum

«Jeg har gått der mye, men jeg vil si nei. Jeg føler det er mye høyere og tettere det som er der nå. Jeg føler at det er mer, høyt og tett.» - Kommunestyrerepresentant, Folkets Røst

(red. hvorfor er visualiseringen produsert?) «Nei det er for å få aksept tidlig, det jeg har sett mange eksempler på er at det blir presentert i avisa og også i kommunestyret er ikke det det blir. Jeg føler at man tegner for å få positive tilbakemeldinger, det er hovedinntrykket mitt.»

- Kommunestyrerepresentant, Folkets Røst

«Her ser du at det er gull. Men går du bort nå, så ser du at det er veldig stor forskjell.» - Nabo

Analyse av visualisering 3

1. Overordnet visuell karakter

Kun prosjektet er synlig i visualiseringen, det er vanskelig å vite hvor stort dette er spesielt relativt i forhold til annen bebyggelse i Lillestrøm hvis du ikke kjenner området.

2. Scenisk eller visuell kvalitet

Attraktivitet til prosjektet er godt synlig i bildet. Men andre lokale attraktiviteter som rælingsåsen og hagebyen er ikke presentert. I tillegg er blokka til høyre omgjort til et omriss. Dette er antagelig for å fremstille hele prosjektet i en visualisering, men det fjerner også et realistisk perspektiv.

3. Presentasjonsforhold

Visualiseringen er presentert fra jernbanestasjonen med hovedbygget hotellet i forgrunnen sammen med det omtalte torget. Man har et relativt nærbilde av prosjektet, og det er litt uklart om man faktisk kan observere hele prosjektet under et. Bygningen til høyre er fjernet fra visualiseringen, dette kan være et riktig grep for å få fremstilt hele prosjektet.

Bilene som er forventet i krysset er ikke synlige. I tillegg har bygningen etter at det har blitt ferdig fått et skilt på toppen hvor det står «scandic» dette er ikke presentert i visualiseringen, og det har blitt uttrykt misnøye i ettertid.

4. Visuell absorbering

Det er ikke synlig hvordan prosjektet vil påvirke landskapsbildet som helhet.

5. Synlighet av strukturer

Visualiseringen er kun synlig fra en vinkel. Men hvis man er kjent i området er det kanskje mulig å forestille seg hvordan det vil forstås fra flere vinkler.

Visualisering 7: Visualisering 5 (LPO arkitekter, 2013)

Overordnede utfordringer med visualiseringen

1. Mangel på forståelse

Mottakeren får meningsfull informasjon fra visualiseringen

2. Mangel på kredibilitet

Det er litt uenighet om selve følelsen visualiseringen skaper er reelt. Hvis dette er budskapet kan visualiseringen miste troverdighet på dette punktet. Spesielt kan en aktør som oppfatter at budskapet i visualiseringen og det ferdige produktet er ulikt være skeptisk til lignende visualiseringer i fremtiden.

3. Utfordringer med bias

Spesielt plasseringen av Scandic skiltet på toppen av bygningen er det utalt misnøye mot. Dette var ikke presentert i visualiseringene og har kommet som en overraskelse i ettertid.

Oppsummering

Blant informantene er det fokus på den ren estetiske fremtoningen av visualiseringen. De fleste oppfatter visualiseringen som veldig vakker og i sterk grad identitetsskapende. En av informantene oppfatter visualiseringen som litt kjedelig. Det er også noe uenighet om det er slik prosjektet ble når det var ferdig. Dette handler om torget og diagonalen mellom hotellet og boligene faktisk blir benyttet på denne måten og fasaden på hotellet med sitt fargespill. Dette den eneste visualiseringen som alle informanter kjente igjen fra før. Generelt er visualiseringen plassert på en slik måte at kun prosjektet er synlig i bildet. Blokkene i Kanalveien er gjort om til skravur, antagelig for at hele Portalen skal være synlig. Eksisterende bebyggelse er ikke synlig, noe som gjør det vanskelig å se prosjektet i sammenheng med eksisterende bebyggelse. Det gjelder også hvordan stedet er, med stor biltrafikk, dette elementet er ute av visualiseringen. Til slutt mangler visualiseringen skiltet til

Scandic som er plassert på toppen av det ferdige hotellet. Dette ble nevnt i flere av intervjuene og burde kanskje vært visualisert når det er så dominerende på det ferdige produktet. Med de tre hovedutfordringene er den største på kredibilitet. Det kan godt hende bygget ble sånn til slutt, men det er det noe uenighet blant informantene. Hvis det ikke ble slik til slutt kan det diskuteres at visualiseringer i denne formen på sikt vil miste sin kredibilitet. Angående bias er plasseringen av Scandic skiltet ikke visualisert og det kan oppfattes som om budskapet i visualiseringen er ukorrekt. Dette er ikke nødvendigvis arkitekten eller utbygger sin feil men kan være Scandic selv som har sørget for skiltet etter at de overtok lokalene. Uavhengig av hvorfor det ble sånn kan det svekke visualiseringens legitimitet.

Visualisering 7: Visualisering 5 (LPO arkitekter, 2013)

Fotografi 2: Fotografi av visualisering 5 tatt 26.april 2018.(Rooth, 2018)

5.1.6 Visualisering 6

Visualiseringen er presentert som "høyder og materialer, intervjuobjektene oppfattet det som en volumplan. Den er presentert fra et fugleperspektiv med vinkel skrått fra enden av kanalveien og over kontorlokalet i retning hotellet og jernbanen. Det er interessant å studere visualiseringen fordi den har en spesifikk funksjon i hva den ønsker å visualisere.

Første gang presentert: Illustrasjonshefte
01.10.2013
Form: Volumplan, høyder og materialer
Produsent: LPO arkitekter

Visualisering 8: Visualisering 6 (LPO arkitekter, 2013)

Gjennomgang av direkte sitater fra intervjuene, for å vise bredden i oppfattelsen av visualiseringene.

«Dette er ikke rene plantegninger, og man får inn et perspektiv, og man klarer å se at dette blir voldsomt også. Man tør å si at dette blir ganske massivt.»

- Hovedutvalgsleder, Teknisk sektor

«De skårer ikke så verst på informerende, kommenterende man skjønner hvor man er hen. Forteller en del. Men, det er hverken overtalende eller forførende, det er en ren deskriptiv greie.»

- Hovedutvalgsleder teknisk sektor

«Dette er på en måte det vi i bolig kaller førsteutkast til en skisse. Fordi dette er så enkelt og så dårlig at det er ikke en illustrasjon sånn som vi vil kalle en illustrasjon.» – Utbygger

«Her kan du se at, dette er jo mot hotell Arena, så sånn sett er det i seg selv greit, men jeg er veldig opptatt av det oversiktsbildet hvor du ser mellom her. For det er jo her folk ferdes og det er grønt også alle de trærne du hadde blant annet. Det var trær på hver side, sånt savner jeg litt. Men folk innser at den tomte skal utvikles. Folk ønsker at det skal være litt mer for mennesker, da hadde et oversiktsbilde med litt mer luft mellom bygga, det er ikke det samme som å få et platå i andre etasje.» - Kommunestyrerepresentant, Folkets Røst

Analyse av visualisering 6

1. Overordnet visuell karakter

Visualiseringen viser i liten grad eksisterende landskapsform, men viser noe av veisystemet, og noe av den eksisterende bebyggelsen, og dermed strukturen.

2. Scenisk eller visuell kvalitet

Visualiseringen tar ikke for seg landskapet eller områdets egenart og attraktivitet. Heller ikke prosjektets attraktivitet er i fokus, dette har blitt kommentert som positivt ved visualiseringen av intervjuobjektene.

3. Presentasjonsforhold

Visualiseringen er presentert med fugleperspektiv hvor kontorbygningen er fremst, og rælingsåsen i ryggen. Tilstøtende bygninger er skissert men ikke Lillestrøm sin omtalte hageby.

4. Visuell absorbering

Får liten opplevelse av hvordan prosjektet vil høre til i landskapsbildet. Intervjuobjekter har påpekt at denne visualiseringen er ærlig i hvor massivt prosjektet kommer til å virke.

5. Synlighet av strukturer

Visualiseringen er kun synlig fra en vinkel. Dette kan samspille med ønsket å vise hvordan de tre bakerste blokkene skal harmonere med Kanalveien.

Overordnede utfordringer med visualiseringen

1. Mangel på forståelse

Trærne skjuler at arealet mellom blokkene er opp en etasje, er dette gjort med uhell er det en utfordring med mangel på forståelse.

2. Mangel på kredibilitet

Ingenting som tyder på at visualiseringene ikke blir trodd.

3. Utfordringer med bias

Trærne skjuler at arealet mellom blokkene opp en etasje, er det gjort med vilje er det en bias utfordring.

Visualisering 8: Visualisering 6 (LPO arkitekter, 2013)

Oppsummering

Det er stor enighet blant informantene at det er en deskriptiv visualisering med lite fokus på forførende elementer. Det virker som om visualiseringen oppnår en vis form for legitimitet på bakgrunn av dette. Representanten fra folkets røst påpeker at trærne ikke er slik i dag og at det ikke er tydelig at området mellom blokkene er opphevet.

Visualiseringen ser ikke på området rundt og fokuserer rent på prosjektet. Dette er i tillegg gjort fra et fugleperspektiv som er en vinkel få vil oppleve bygningen. Likevel virker det som om det er nettopp perspektivet som skaper en tydelighet i hvor stort massivt bygget kommer til å være. Altså fungerer visualiseringen godt som en volumplan, men ikke som noe mer. Det er ingen tydelige store utfordringer med visualiseringen. Den gir liten informasjon utover det som er forventet, men til gjengjeld

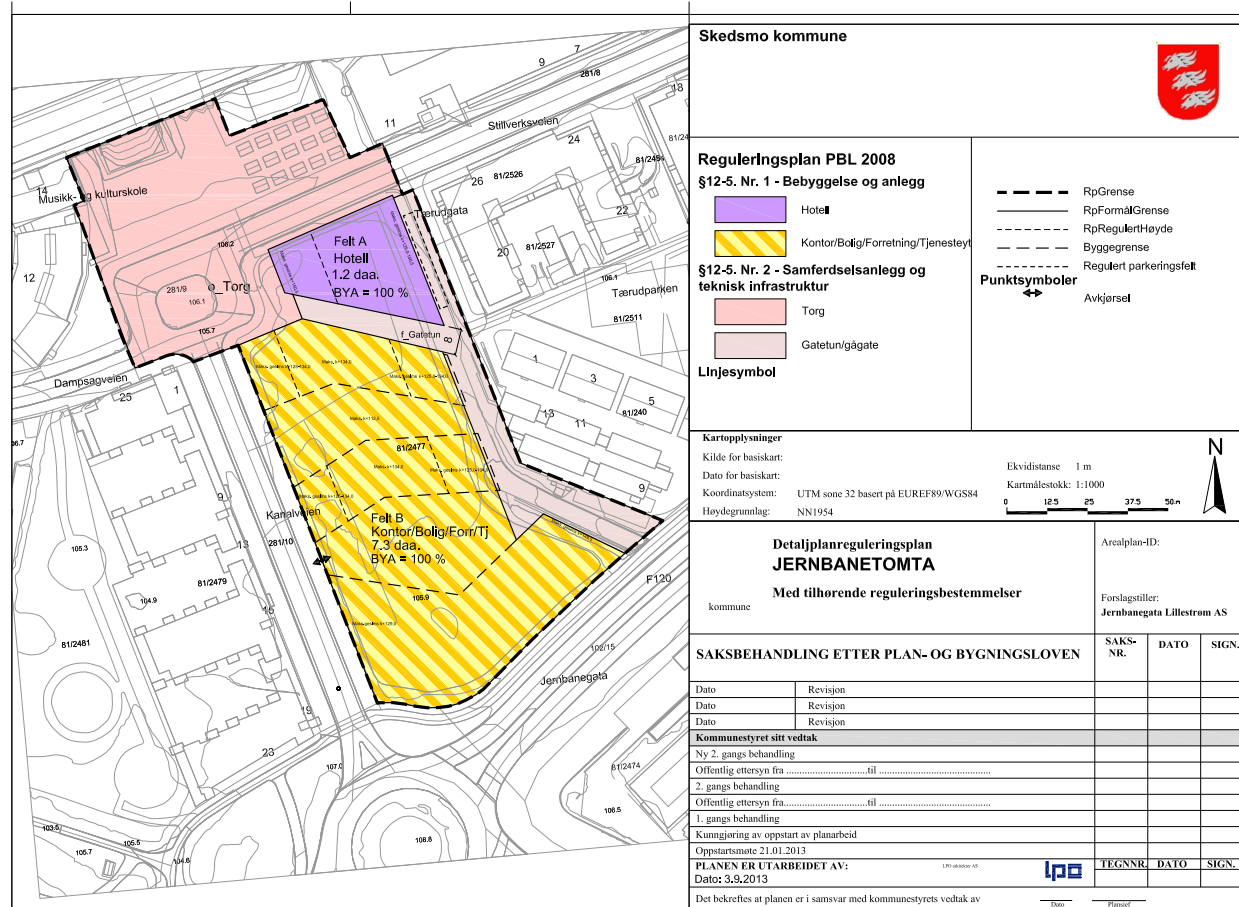
virker det som om denne er god. Den største utfordringen er plasseringen av trærne og hvordan de gjør det utfordrende å studere plasseringen av arealet mellom blokkene. Dette er en mangel på forståelse problem hvis det er gjort med uhell og en mangel på bias hvis det er gjort med vilje.

5.1.7 Visualisering 7

Visualiseringen er et teknisk og lovpålagt detaljreguleringsplankart. Ved vedtak endrer den de juridiske rettighetene tilknyttet et geografisk område. Av alle visualiseringene presentert er dette den eneste som var nødvendig for å bygge Portalen. Det er interessant å diskutere denne som en visualisering nettopp fordi det er den

eneste som er pålagt. I intervjuene ble den presentert til slutt for intervjuobjektene noe som også har formet hvordan de kommenterer den.

Første gang presentert: 1.gangsbehandling, vedlegg til sakspapirene
Form: detaljreguleringsplankart
Produsent: LPO arkitekter

Visualisering 9: Visualisering 7 (LPO arkitekter, 2013)

Gjennomgang av direkte sitater fra intervjuene, for å vise bredden i oppfattelsen av visualiseringene

«Det er jo fortsatt, det gir ingen, med så store flate som er tjenesteyting, kontorer og bevertning. Det sier veldig lite om hva man opplever her. Veldig entydig. Man må vite at bakken er, man må vite hvor høyt et hus er.» - Hovedutvalgsleder teknisk sektor

«Dette var en aha opplevelse for meg» - Hovedutvalgsleder teknisk sektor

«I forhold til dette her med kunnskap og hvor, konteksten så er det jo intetsigende. Du får ingenting ut av det. Og det har jeg jo, jeg var jo i bygningsrådet og, ja femti år tilbake, da var det jo mulig å få illustrert, vi jobbet vel med å få kartutsnitt som var såpass store at man kunne se og kjenne igjen, eventuelt ta turen ned, jeg ville ikke klart å finne det om jeg gikk i byen der. Og da får du ikke mye, når du sitter og leser saken. Hvor er dette? Det dekker i liten grad fakta og plassering av prosjektet.» - Kommunestyrerepresentant, SV

«Dette er ikke en illustrasjon, dette er jo en tegning. En reguleringstegning.» - Utbygger

«Fortellende, hadde vi hatt denne i prosjektet så er det jo ingen. Kjøperne hadde jo hva er dette for noe. Hvor er boligene, det står ikke bolig en gang.» - Utbygger

«De blir jo ganske hjelpeløse da. Reguleringsplanen er helt abstrakt, bare ulike farger.» - Arkitekt/publikum

«Når kommunen setter inn sånne kunngjøringer, det er ikke en kjefst som, hvis man skal lage sånn, så man flette inn oversiktsbilde eller lignende, er man heldig kan man oppfatte hvor man er hen.» - Kommunestyrerepresentant, Folkets røst

«Dette er ren informasjon» - Nabo

«For å lese slike tegninger med koder og slike ting. Krever at man har lest noen slike tegninger før. Og det ser ikke folk på. Folk må på din studiekompetanse.» - Nabo

Analyse av visualisering

1. Overordnet visuell karakter

Arealbruket er presist presentert, landskapsformen er mildt presentert med høydekurver, strukturer som veger er presentert og tilstøtende boliger. Likevel er området rundt planen lite, det kan være utfordrende å orientere seg.

2. Scenisk eller visuell kvalitet

Dette er ikke presentert.

3. Presentasjonsforhold

Visualiseringen er presentert rett ovenfra og ned med prosjektet og de nærmest tilstøtende bygninger.

4. Visuell absorbering

Dette er det vanskelig å si noe om på bakgrunn av visualiseringen.

5. Synlighet av strukturer

Dette er det vanskelig å si noe om på bakgrunn av visualiseringen.

Overordnede utfordringer med visualiseringen

1. Mangel på forståelse

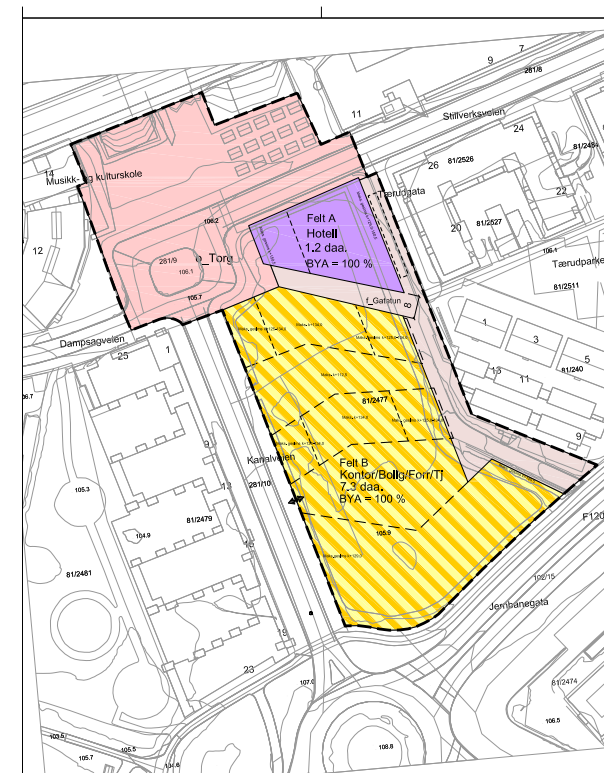
Mottakere med et høyt kunnskapsnivå kan ta ut meningsfull informasjon av visualiseringen.

2. Mangel på kredibilitet

Visualiseringen blir trodd.

3. Utfordringer med bias

Et ukorrekt budskap i reguleringsplanen er lovbrudd, og kan dermed anta at dette ikke gjelder denne visualiseringen.

Visualisering 9: Visualisering 7 (LPO arkitekter, 2013)

Oppsummering

Flere av informantene opplevde å få presentert denne til slutt som en spennende opplevelse. Ved å se den som en konsekvens av de andre ble det tydelig hvor lite informasjon som egentlig ligger i et reguleringsplankart og hvor avhengig en planprosess er av visualiseringer. Representanten fra SV kommenterer også her at det er vanskelig å orientere seg i byen grunnet utsnittet til visualiseringen. Det er også kommentarer om at det vanskelig å forstå hvis man ikke er vant til slike kart. Det kreves et høyt kunnskapsnivå for å forstå hva som foreslås og hvilke muligheter og begrensinger som ligger i dette.

Generelt er dette en visualisering det er utførende å analysere i lys av Sheppard sine elementer. Det mest tydelige er utfordringen med å orientere seg som en utfordring. Men reguleringskartet er det dokumentet som gir

mulighetene til å skape endringene, da burde det kanskje si noe om hvilke endringer det er snakk om.

Innen hovedutfordringer med visualiseringer er det mangel på forståelse som er interessant. Det er kun noen som er i stand til å dra ut meningsfull informasjon av visualiseringen. En av fordelene med visualiseringen er at den er så sterk regulert at det ikke vil være noen utfordringer med bias med mindre planen er ulovlig.

5.1.8 Oppsummering visualiseringer

Ved gjennomgangen av visualiseringene er det tydelig at alle har ulike styrker og svakheter. Det er nettopp derfor de komplimenterer hverandre og sørger for et helhetlig bilde av forslaget som ligger på bordet. Likevel er det interessant å dra fram et to konkrete eksempler på hvordan visualiseringer kan være utfordringene. Det ene er at det på alle bildene har vært utfordrende å registrere at området mellom blokkene er opphevet en etasje. Det andre handler om den juridiske bindingen av visualiseringene.

Det at det er vanskelig å registrere at området mellom blokkene er i andre etasje og privatisert skjuler informasjon for en viktig debatt. Hadde dette elementet vært tydeligere i visualiseringene hadde kanskje debatten og endringene på prosjektet vært annerledes. Antagelig er dette gjort ved en tilfeldighet, likevel er det påfallende at det samme elementet er utydelig i samtlige visualiseringer. Dette er antagelig fordi man ønsker å tydeliggjøre planen om grønne trær, likevel reflekterer da ikke visualiseringene den faktiske planen på en ønsket måte.

Det andre poenget er om den juridiske statusen til visualiseringene. Når det kommer til veggplatene og vindusplasseringer ble produktet annerledes enn visualiseringene. Juridisk er ikke dette problematisk med statusen til visualiseringene. Likevel er det interessant å spørre seg hva det faktisk vedtas politisk når man forholder seg til visualiseringene som en konkret plan.

5.2 Analyse av diskurspraksis

Fairclough sier at diskursanalysen bidrar til å skape sosial identitet, sosiale relasjoner og et system av kunnskap og mening. Dette skapes av den faktiske kommunikative hendelsen kombinert med hvordan diskursen blir produsert og videreført i samfunnet ved hjelp av aktører. Dette gjør diskursen om Portalen til en konsekvens av hvordan man kommuniserer i plansaker, men også en konsekvens av de faktiske visualiseringene i dette prosjektet.

I denne delen av analysen skal det fokuseres på hvordan de overordnede diskursene har vært tilstede ved utviklingen av Portalen. Analysen vil starte med en presentasjon av debattene som var en lokal manifestering av de overordnede diskursene. Disse er identifisert ved gjennomgang av sakspapirer, intervjuer og medieoppslag. Deretter er det gjennomført en aktøranalyse hvor de intervjuede aktørene er kategorisert i tråd med Stuart Hall sin modell. Deretter følger det to analyser om hvordan aktørene opptrer i debatten og dens samsvar med aktøranalysen. Deretter skal det undersøkes hvordan dette er interessant i lys av visualiseringene, og da spesielt visualiseringene som er presentert i forrige kapittel. Dette skal benyttes i delkapittel 5.3 for å se på sosial praksis.

5.2.1 Diskursene i offentlig debatt om Portalen

I gjennomgangen av media, sakspapirer og intervjuer har jeg avdekket syv debatter ved utviklingen av Portalen. Diskursen som påvirker Portalen er Lillestrøm sin identitet og samordnet plan for areal og transport. Disse diskursene er praktisert i Portalen ved mer konkrete debatter om høyde, trafikksituasjonen, estetikk, siktlinjen Storgata – Rælingsåsen, hvem bygges portalen for og arbeidsplasser. Alle disse syv

debattene har elementer av de to overordnede diskursene og innebærer dermed overlappende elementer. Dette delkapittelet viser hvordan debattene har manifestert seg og hvordan de samspiller eller ikke samspiller med visualiseringene.

Hovedelementet i denne analysen er gjennomgang av medieoppslag i Romerikes blad og saksfremlegg. Debattene er analysert ved å lese oppslagene og fordypet ved intervju, sakspapirer og visualiseringene som er benyttet. Fokuset er hovedsakelig på artiklene fra 2013 og 2014 da Portalen fortsatt var til politisk behandling. Det er like vel interessant at media sin interesse for prosjektet økte etter vedtak og bygging med tanke på debattene Storgata – Rælingsåsen, hvem bygges portalen for og arbeidsplasser. Økningen i interesse for prosjektet kan tyde på at debattene kunne vært bedre beskrevet tidligere i prosessen. Spesielt debatten om Storgata – Rælingsåsen kunne kanskje vært tydeligere i planprosessen med andre visualiseringer.

2013	8
2014	3
2015	11
2016	37
2017	41
Totalt	100

Tabell 3: oversikt over medieoppslag i Romerikes Blad 2013 - 2017 om Portalen eller Jernbanetomta.

5.2.1.1 Høyde

Høyden på Portalen i seg selv har vært grunnlaget for debatt. I de offisielle dokumentene har høydendebatten vært tilstede i planprogrammet fastsatt 17.04.2013. Den ble manifestert med følgende ordlyd «Utredningen gjøres uavhengig av etasjebegrensninger. Det skal derfor utredes hva området kan tåle av høyde.» Altså viser hovedutvalget for tekniske tjenester en positiv innstilling til høydeforslaget i planprogrammet. Høyddebatten inneholder flere elemente om hensyn til naboer, det generelle uttrykket til kommunen og livet på gateplan.

I Romerikes Blad har også høyden på prosjektet vært diskutert da enten med en positiv vinkling fra enkelte politiske partier, eller i frykt for tap av sollys fra naboer. Høyddebatten har enten vært visualisert med varianter av visualisering fem eller med bilder av parkeringsplass eller møtedeltakere. Visualiseringene viser i noen grad høyden til tilstøtende bebyggelse og visualisering fem prøver også vise prosjektet fra øyehøyde. En av utfordringene er at det ikke er visualisert hvordan bebyggelsen vil oppleves fra andre steder i kommunen, eller hvordan byggene arbeider samme med tradisjonelle hagebebyggelsen. Før behandlingen av klagesaken blir det utarbeidet et solstudie i visualiseringer. Dette blir ikke videre distribuert i media.

Høyddebatten er sentral både i diskursen om samordnet areal og transport og i diskursen om Lillestrøm sin identitet. Dette handler om spenningsfeltet mellom de to diskursene. Hvor flere som argumenterer for Lillestrøm sin identitet snakker om dagens hageby mens samordnet areal og transportplanlegging prater om nødvendigheten av å bygge høyt rundt stasjonene.

5.2.1.2 Trafikk

Trafikk er grundig utredet i sakspapirene, og det ble varslet en konsekvensanalyse allerede i planprogrammet. Trafikkanalysen som ble fremstilt av Norconsult til 1. gangsbehandling viser at alle rundkjøringene rundt prosjektet vil være overbelastet i 2035 uten utbygging. Dette ble også reflektert i hovedutvalgsmøte for tekniske tjenester 18.09.2013 hvor saken sendes tilbake med kommentaren «med mer gjennomarbeidet løsning som ivaretar alle trafikantgrupper og park-and-ride på torvet.»

Visualiseringen av trafikksituasjonen er ikke tilstede i visualiseringene til reguleringsprosjektet. Det er visualisert biltrafikk ved tekniske visualiseringer i Norconsult sin trafikkanalyse. Men dette aspektet er ikke tilstede i visualiseringene som benyttes av arkitekten eller media. Det at prosjektet er plassert nær en av Norges største togstasjoner og en hovedveiene ut av byen er utydelig i prestasjonen av visualiseringene. Her svarer altså visualiseringene ikke ut hva som diskuteres.

Trafikkdebatten samspiller med de to diskursene fordi Lillestrøm har vært en bilbasert by. Områdene rundt Lillestrøm har hatt dårlig kollektivdekning og flere er enda avhengig av bil for å komme seg til grunnleggende servicetilbud. Men tanken bak areal og transportstrategien er at vi ikke skal være bilavhengig. Så selv om analysen til Nordconsult konkluderer med at presset på vegnettet allerede er for høyt velger man å bygge utover veisystemet sin bæreevne. Debatten har også røtter i diskursen om Lillestrøm sin identitet i valget om man ønsker å være bilbasert eller satse på sykkel, gange og kollektivtransport. Valget om å bygge på tross av trafikkutfordringene legitimeres i diskursen om samordnet areal og transportplanlegging samtidig drar valget Lillestrøm sin identitet i en ny retning.

5.2.1.3 Gi noe tilbake til byen

Kommuneplanen åpner for en større høyde enn den generelle høyden det var regulert for i byen i 2013 mot at prosjektet gir noe tilbake til byen. En av debattene går på hva det vil si å gi noe tilbake til byen. De grepene som er gitt til byen er diagonalen mellom blokkene, torget mellom hotellet og jernbanestasjonen samt en generell oppgradering av tilstøtende gater. Gjennom intervjuene og sakspapirene er det tydelig at debatten går på om det er gitt nok tilbake til byen. Spesielt er det fokus på området mellom de to bakerste bygningene og om det egentlig kunne vært et offentlig areal. Gjennom intervjuene med fokus på visualisering er det flere som har hatt utfordringer med å forstå om arealet er tenkt privat eller offentlig. I den ferdige saksgangen er arealet oppført som delprivatisert.

5.2.1.4 Estetikk

Ved utviklingen av Portalen var det fokus på den estetiske utformingen av prosjektet på bakgrunn av målet om et prestisjeprosjekt som signalbygg. Dette omhandlet den femte fasade, altså veggplatene mot Rælingsåsen, de asymmetriske vinduene og fasademateriale generelt. Dette var momenter som ble tydelige også i vedtakene i hovedutvalget og sendt tilbake til utbygger. De tre mommentene ble også diskutert ved samtlige intervjuer enten som en del av prosessen eller kritikk av prosjektet. Ved den femte fasade ble det sent i prosjektet ønsket fra politikerne bedre materiale enn vanlig takdekke, det blir opplyst om at gjennom visualiseringene framkom at taket ikke kun ville være et tak men også en fasade mot beboerne i Rælingenn. Ønsket om de asymmetriske vinduene kom fra fra politikerne for å få en mer spennende framtoning. Politikerne opplyser om at de mener visualiseringene har mer asymmetriske vinduer enn det ferdige bygget. Det siste var et ønske om et spennende fasademateriale, dette ble også innvilget. Det ferdige bygget har tre ulike farger, men da er en av de tre vinduene.

Den offentlige debatten om estetikken på bygget ble synligere, spesielt i media, etter at prosjektet var på begynt. I følge entreprenør, arkitekt og utbygger var visualiseringene gode nok til å se prosjektet i helhet fra planfase. Likevel var det ikke mulig å formidle dette elementet før bygget var ferdig. Dette viser kanskje et mulighetsrom for visualiseringer for å skape en offentlig debatt om noe som enda ikke er bygd. Samtidig som at et mulighetsrom for visualiseringer ikke kun handler om visualiseringene i seg selv, men også hvordan de blir formidlet.

5.2.1.5 Hvem bygges Portalen for?

Flere av artiklene etter at Portalen er påbegynt omhandler hvem som velger å kjøpe leiligheter i prosjektet. Her snakkes det mye om at dette i stor grad er eldre mennesker. Denne debatten er en del av identiten til Lillestrøm. Årsaken til dette er at Portalen blir ansett som et prestisjeprosjekt som kan løfte kommunen. Men er dette tilfelle hvis det kun er eldre mennesker fra tilstøtende områder som velger å kjøpe seg inn i prosjektet? Antagelig er det ønske om at mennesker i alle faser av livet kan bo i Lillestrøm.

5.2.1.6 Arbeidsplasser

Etter byggestart er det hyppig oppdatering om hvilke bedrifter som etablerer seg i Portalen. Dette er en del av debatten om identitet og om samordnet areal og transportplanlegging. Identitet handler om at Lillestrøm går fra å være en flisby til noe nytt. Dette betyr også nye arbeidsplasser og nye næringsveier, hvem som flytter inn i Portalen kan være en start på den nye identitet. En av tankene bak samordnet areal og transportplanlegging var å skape et bærekraftig arbeidsmarked. Derfor er oppdateringer om hvem som flytter inn også interessant for å se om strategien fungerer slik som tiltenkt.

5.2.1.7 Siktlinje, Storgata – Rælingsåsen

Ingen av sakspapirene tar opp temaet med siktlinjen Storgata-Rælingsåsen. I kontakt med kommuneadministrasjonen kommer det fram at dette aspektet først ble fremmet ved befaring med fylkesmannen. Hvordan denne informasjonen ble håndtert, ble ikke diskutert. I intervju med politikere opplyser de om at de forstod at bygget kom til å ende i denne siktlinjen, men at de fortsatt støttet prosjektet i sin helhet. I media er denne debatten ikke oppe til diskusjon i planprosessen.

I samtale med entreprenør opplyses det om at det på byggetidspunktet ikke var modeller av Lillestrøm som helhet. Dette vil bety at en modell med Portalen fra alle vinkler i fjernper-

spektiv ville krevd ytterligere midler fra utbygger. Antagelig måtte et slikt krav kommet fra kommunen.

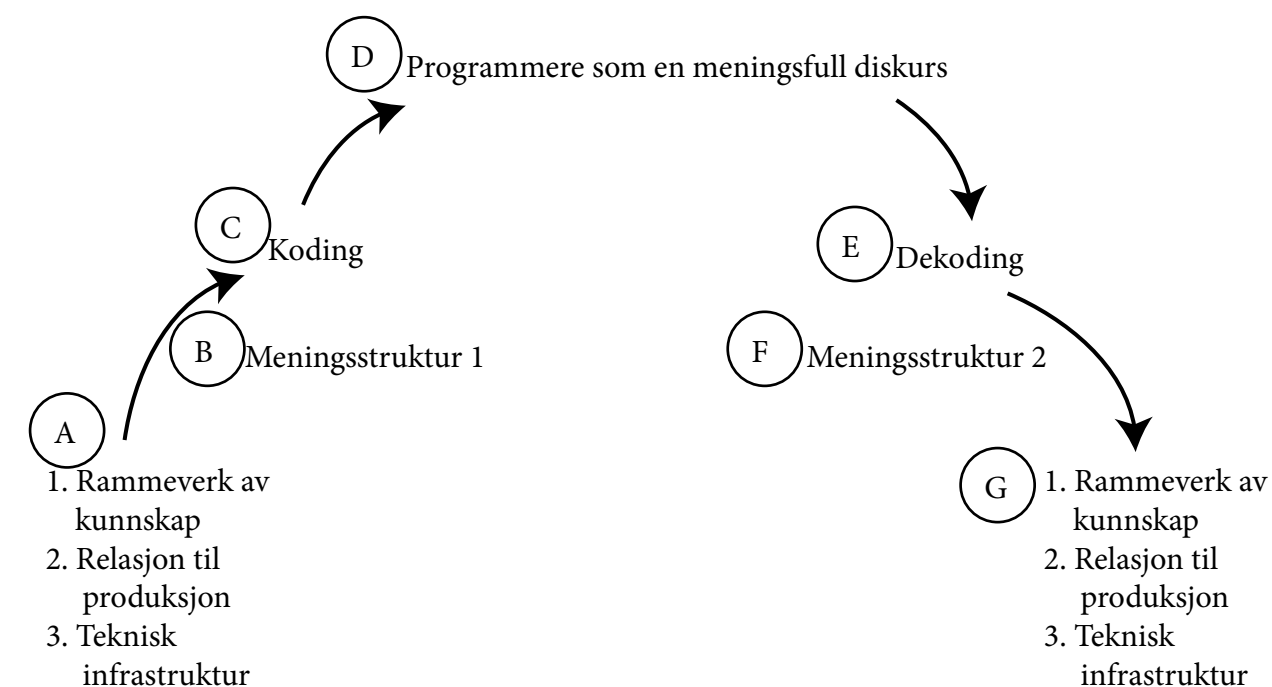
I ettertid av prosjektet er denne siktlinjen mye diskutert i media. Det kan være fraværet av visualiseringer som viser denne problemstillingen som er årsaken til at debatten kun ble tydelig i etterkant av byggstart. Uavhengig av om debatten hadde endret seg med andre visualiseringer, og distribusjon av disse, er fraværet av visualiseringer som kommenterer siktlinja som i ettertid har blitt en stor debatt interessant i seg selv. Fraværet av visualiseringer av siktlinja kan tyde på at sakspapirene ikke klarte å ta innover seg konsekvensene av prosjektet.

Fotografi 3: Storgata, Lillestrøm med sikt mot Rælingsåsen og Portalen. 26.april 2018. Rooth (2018)

5.2.2 Stuart Hall, koding/dekoding

For å gjennomføre diskurspraksisen benyttes Stuart Hall sin modell om koding/dekoding i tråd med modellen nedenfor. Først skal aktørene gjennomgå i lys av de tre ulike ressurskategoriene, deretter kommenteres meningsstrukturene som eksisterte i debatten før modellen i sin helhet diskuteres med kommunalforvaltning og media som distributør.

Figur 8: Hall (2002), oversatt til norsk fra engelsk

5.2.2.1 Meningsstrukturer

Det er hovedsakelig to meningsstrukturer som avdekkes gjennom empirien det er de aktørene som er positive og de som er mer avmålte til Portalen som prosjekt. Disse blir diskutert i lys av de fire første debattene som var tilstede i reguleringsplanprosessen til Portalen. Altså blir debattene etter vedtak i kommunestyret ikke kommentert i lys av meningsstruktur.

Positiv meningsstruktur

Enkelte av aktørene uttrykte en positiv holdning til utviklingen av Portalen. I dette ligger det at de mente at debattene var ivaretatt i prosjektet. Ofte handlet argumentasjon om at prosjektet samsvarte med de to overordnede diskursene om samordnet areal og transport planlegging og Lillestrøm sin identitet. Dette gjelder for eksempel at man ser på prosjektet som et ønsket identitetsskapende bygg for Lillestrøm i estetikk og høyde. Utfordringene med trafikk og å gi noe tilbake til byen oppfattes som tilfredsstillende i lys av diskursen om samordnet areal og transportplanlegging.

Avmålt meningsstruktur

Aktørene som har en mer avmålt holdning til Portalen påpeker at utfordringene i debattene ikke er tilfredsstillende ivaretatt i prosjektet. De er enige i premisset i den overordnede diskursen men er usikre på om utfordringene påpekt i debatten er tilfredsstillende ivaretatt. Her er debatten om å «gi noe tilbake til byen» en gjenganger. Spørsmålet er om områdene som utbygger utviklet er tilfredsstillende prosjekt. Denne gruppen er usikre på om man oppnådde nok i prosessen.

5.2.2.2 Aktøranalyse

For å plassere aktørene inn i Stuart Hall sin modell må de først kategoriseres i tråd med deres tilgang på ressurser. Denne kategoriseringen skal benyttes for å forklare skeivheten i Stuart Hall sin hovedmodell. Arkitekten som fremstilles i denne analysen vil ikke bli benyttet i koding/dekoding modellen fordi han ikke var tilstede i reguleringsplanprosessen. Likevel er han presentert i aktøranalysen fordi han var den viktigste bidragsyteren til å fordype debatten om siktlinja Storgata - Rælingåsen.

Aktør	Kategorier	kategorisering	Meningsstruktur
Entreprenør	Rammeverk av kunnskap	Formell kompetanse	Meningsstruktur 1
	Relasjon til produksjon	Bestiller	
	Teknisk infrastruktur	Direkte tilgang	
Utbygger	Rammeverk av kunnskap	Formell kompetanse	Meningsstruktur 1
	Relasjon til produksjon	Bestiller	
	Teknisk infrastruktur	Direkte tilgang	
Kommunalforvaltningen	Rammeverk av kunnskap	Formell kompetanse	Meningsstruktur 1
	Relasjon til produksjon	Bestiller eller mottaker med stor påvirkningskraft	
	Teknisk infrastruktur	Direkte tilgang	
Arkitekt og publikum	Rammeverk av kunnskap	Formell kompetanse	Meningsstruktur 2
	Relasjon til produksjon	Kun mottaker	
	Teknisk infrastruktur	Direkte tilgang	
Hovedutvalgsleder teknisk sektor	Rammeverk av kunnskap	Lang politisk erfaring, formell kompetanse	Meningsstruktur 1
	Relasjon til produksjon	Mottaker med stor påvirkningskraft	
	Teknisk infrastruktur	Ingen tilgang	
Kommunestremedlem, SV	Rammeverk av kunnskap	Politisk erfaring	Meningsstruktur 2
	Relasjon til produksjon	Mottaker med noe påvirkningskraft	
	Teknisk infrastruktur	Ingen tilgang	
Kommunestyremedlem, Folkets Røst	Rammeverk av kunnskap	Politisk erfaring	Meningsstruktur 2
	Relasjon til produksjon	Mottaker med noe påvirkningskraft	
	Teknisk infrastruktur	Igjen tilgang	
Nabo	Rammeverk av kunnskap	Formell kompetanse	Meningsstruktur 2
	Relasjon til produksjon	Kun mottaker	
	Teknisk infrastruktur	Ingen tilgang	
Hovedutvalgsmedlem teknisk sektor	Rammeverk av kunnskap	Politisk erfaring	Meningsstruktur 2
	Relasjon til produksjon	Mottaker med stor påvirkningskraft	
	Teknisk infrastruktur	Ingen tilgang	

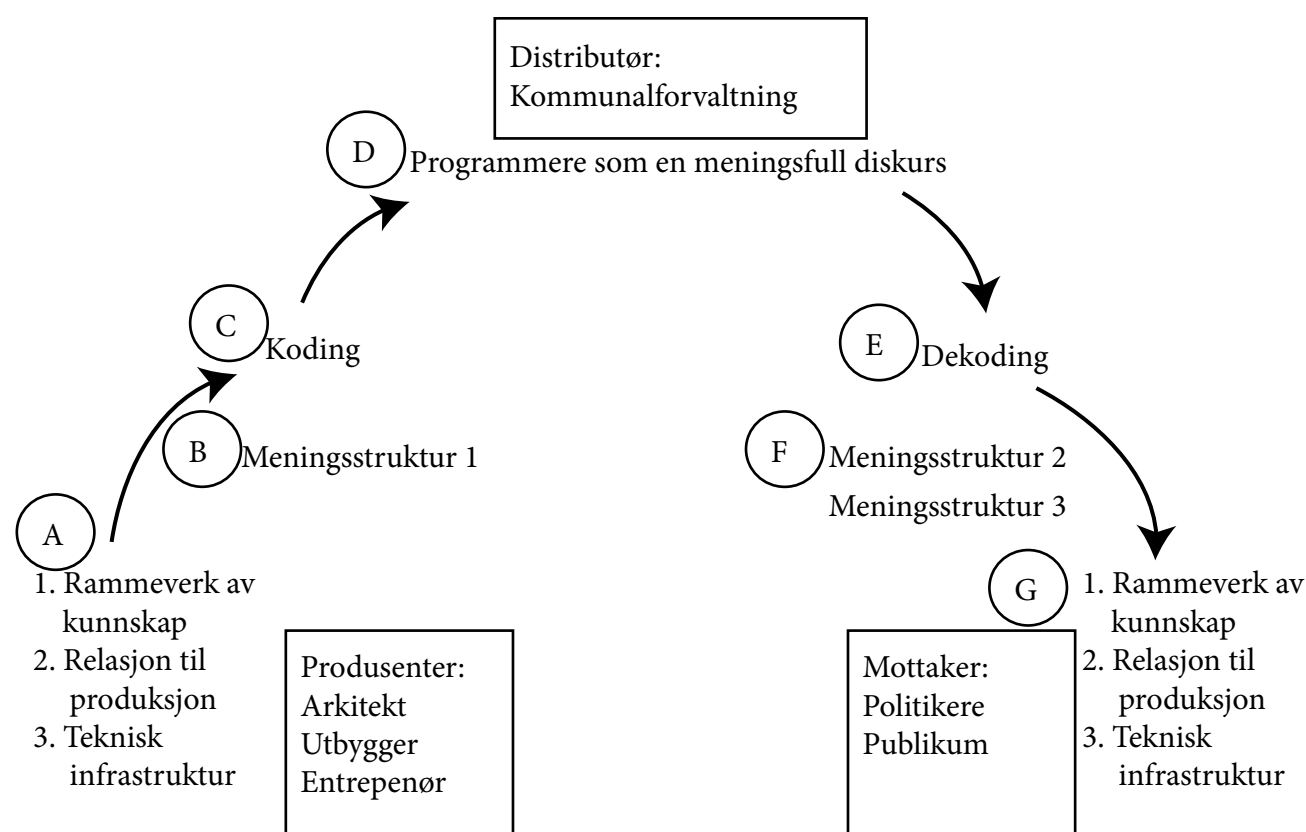
Tabell 4: Oversikt over aktørenes plassering i tråd med Hall (2012).

5.2.2.3 Koding / dekodning med kommunalforvaltning som distributør

Oppsummert er det store forskjeller på siden for mottaker og for produsent av visualiseringer når kommunalforvaltningen er distributør. I tillegg er det også forskjeller innad i mottakergruppen som kan være årsaken til at det utarmer seg ulike meningsstrukturer. Dette kan ses i sammenheng med Fiskaa sin modell hvor hvert enkelt punkt i modellen skal gjennomgå.

Produsent	Distributør	Mottaker
Entreprenør	Kommunalforvaltningen	Arkitekt og publikum
Utbygger		Hovedutvalgsleder teknisk sektor
		Hovedutvalgsmedlem teknisk sektor, SV
		Kommunestyremedlem SV
		Kommunestyremedlem, Folkets Røst

Tabell 5: Aktørplassering med kommunalforvaltningen som distributør.

Figur 9: Analyse Rooth (2018) av kommunikasjon mellom aktører med kommunalforvaltningen som distributør basert på Hall (2012)

Produsentene i A arbeider tett sammen og har et fellesskap i at de har mye teknisk infrastruktur til å utvikle visualiseringer og kunnskap til å tolke dem. De har også et fellesskap i at de en relasjon til produksjonen som er basert på et mål økonomisk fortjeneste av området de utvikler blant annet ved hjelp av visualiseringene. Dette fellesskapet fører til meningsstruktur 1 hvor de alle argumenter for et smykke til Lillestrøm med nærhet til stasjonen av høy kvalitet. Denne pakken kodes inn i visualiseringer og saksfremlegg og sendes dermed til kommunalforvaltningen.

Kommunalforvaltningen går igjennom saksfremleggene og visualiseringene og setter det inn i den eksisterende diskursen. Altså Lillestrøm sin identitet og samordnet areal og transportplanlegging. Dette betyr i praksis at de kontrollerer det og sjekker at det er i tråd med eksisterende vedtak, for eksempel vedtak om å bygge rundt stasjonen. Er prosjektet i direkte strid med eksisterende vedtak og føringer vil utbygger enten få avslag, kommunen vil invitere til dialog eller politikerne vil få et saksfremlegg som inneholder større endringer fra det private forslaget. Portalen var i tråd med politiske, kommunale og statlige forventninger og fikk dermed et positivt vedtaksforslag og ble forstått som et bidrag i diskursen om utviklingen av Lillestrøm.

Steg det E i prosessen er at politikerne skal dekomponere saksfremleggene, deriblant visualiseringene, og utarbeide sin egen meningsstruktur. Her foregikk det en spennende prosess hvor politikerne ikke endte med samme meningsstruktur. Dette kan delvis forklares med hvordan kunnskapen, relasjonen og infrastrukturen er ulike. Leder av teknisk utvalg har lang fartstid i politikken kombinert med formell kompetanse som til en viss grad er relevant. Politikerne fra de mindre partiene har ikke relevant arbeidserfaring eller lang erfaring fra den politiske prosessen. Det at

det er den første perioden i kommunestyret for begge representanter vil også si at de har mindre relasjon til produksjonen av Portalen, blant annet med tanke på Byutvikling og urban strategien fra 2009 som åpnet for høyere bygg. Gruppene av politikere har samme tilgang til ressursen tekniske infrastrukturen til å produsere visualiseringer. Ingen av dem har forklart at de har tilgang på slik infrastruktur utover det kommunalforvaltningen kan bidra med. Strukturforskjellen på rammeverk av kunnskap og relasjon til produksjon kan være årsaken til at de mindre partiene argumenter annerledes enn hovedutvalgslederen.

Det har altså opparbeidet seg to ulike meningsstrukturer på mottaker siden. Hovedutvalgslederen argumenter i stor grad på lik linje med utbygger og forvaltningen. Derimot har de to mindre partiene flere argumenter som i større grad samsvarer med høringsinnspillene fra publikum. Dette er et fokus på det menneskelige perspektivet, og argumentasjon om å lytte til naboer. Hovedutvalgsleder, forvaltningen, utbygger og entreprenør mener at dette er godt ivarettatt i prosjektet. De to små partiene presiserer at de ikke er negative til Portalen og høyden i seg selv, men stiller seg undrende til prosess. Her er det spesielt angående det ekstra hovedutvalgsmøtet og at hovedutvalgsleder hadde et oppklarende møte med utbygger. Her kan det virke som at selv om relasjonen til produksjonen og tilgangen til teknisk infrastruktur er lik så er det rammeverket av kunnskap som skiller seg ut når det blir avgjørende hvilken meningsstruktur man tilhører.

Folkets røst og SV argumenter altså litt annerledes enn produsentene og hovedutvalgsleder. SV i flertallssamarbeid med Arbeiderpartiet og deltaker i hovedutvalget for tekniske tjenester. Det virker derfor som om de deltar på møtene og fremmer små bidrag inn i endringen av prosjektet den formelle veien. Folkets røst er i mindretall og ikke deltaker i Hovedutvalget for

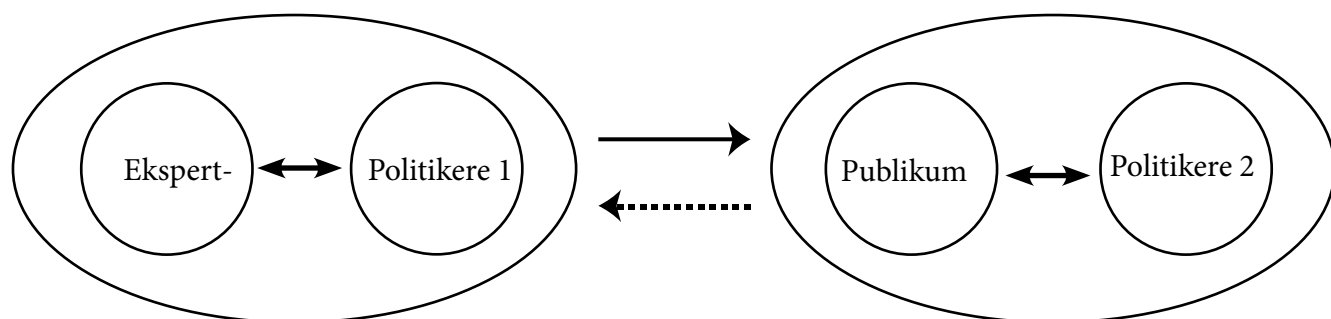
Tekniske Tjenester. Det virker derfor som om de i stor grad blir stående utenfor muligheten til å skape endring, men istedenfor blir informert om prosjektet.

Dette gjør at den opprinnelige modellen til Fiskaa kan omformuleres til figur 12 nedenfor. Altså at noen politikere er med å forhandle med ekspertene, administrasjonen og utbyggere, mens andre blir stående på utsiden og blir informert. Jeg har ikke sett på om meningsstrukturen mellom publikum og politikere samstemmer, og mye i prosjektet tydet på at publikum var splittet i sin oppfattelse av prosjektet og prosessen.

Noe av årsaken til splittelsen i politikken kan være formannskapsmodellen. Ved formannskapsmodellen skal alle råd og utvalg settes sammen proporsjonalt i forhold til valgresultatet. I en kommune som Skedsmo, med mange små partier, betyr det at alle partier ikke blir representert i alle utvalg. For eksempel ble par-

tiet Folkets Røst ikke representert i Hovedutvalget for Tekniske tjenester. Dette vil begrense deres tilgang på alle faktorene i Hall sin modell.

Analysen viser at ressursene kunnskapen, infrastrukturen i stor grad blir samlet hos en gruppe av aktørene. Dette gjelder også for visualiseringer, hvis grunnlaget er at visualiseringer har makt i seg selv, så blir visualiseringene produsert i et meningsfellesskap. På bakgrunn av manglende teknisk infrastruktur er det utfordrende for det andre meningsfellesskapet å kommunisere deres syn på produktet med visualiseringer. Dette betyr ikke nødvendigvis at de er uenig, men at produksjonsmulighetene og kunnskapsgrunnlaget til å forstå dem er ulikt.

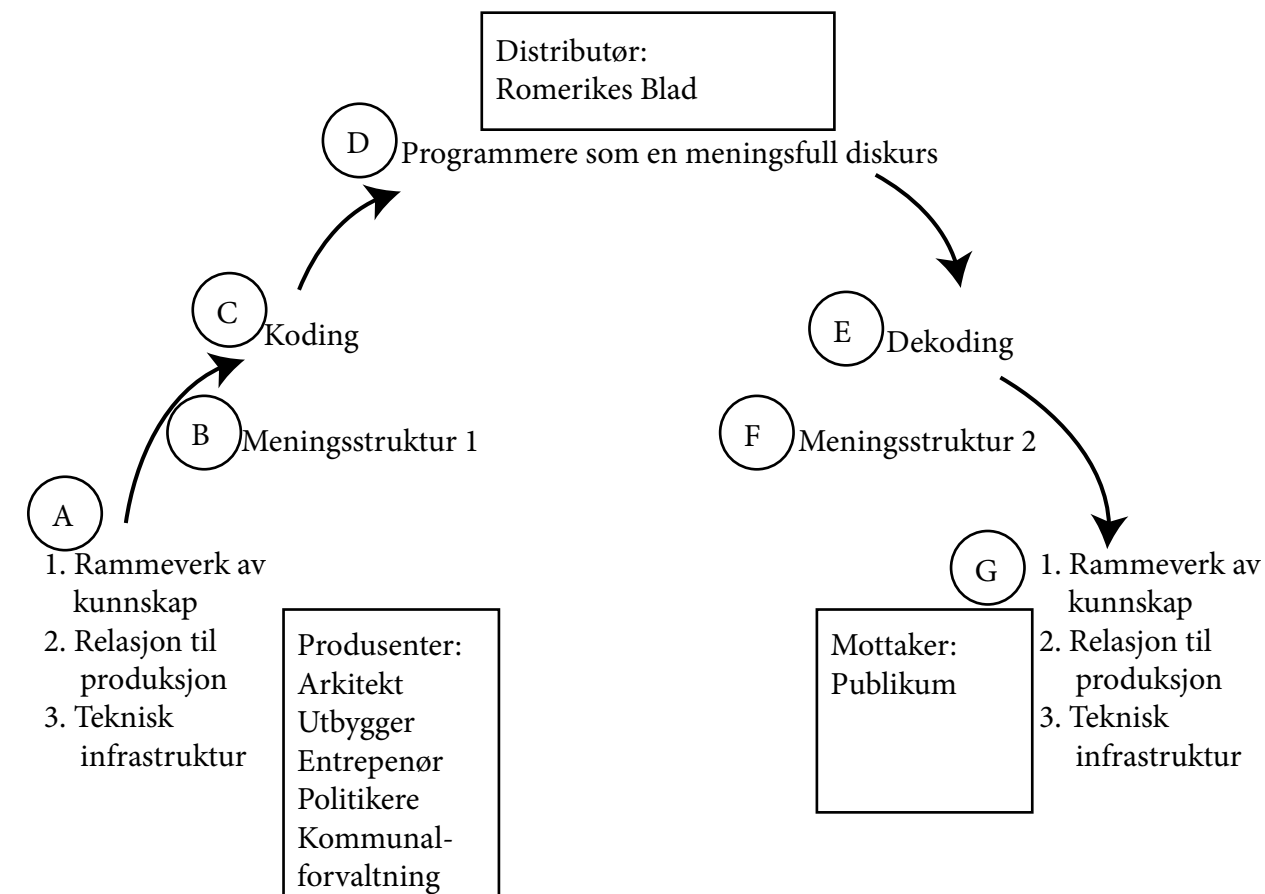
Figur 10: Analyse Rooth (2018) basert på modell av Fiskaa (2004)

5.2.2.4 Koding / dekodning med media som distributør

I denne fremstillingen fokuseres det på del D av modellen med media som distributør. Gjennom analysen av medieoppslag er det tydelig at noen visualiseringer blir benyttet mye andre har aldri vært trykt i Romerikes Blad. Gjennom intervjuene var det også kun en visualisering som alle intervjuobjektene kjente igjen. Dette betyr at mottakersiden vil sitte igjen med veldig lite informasjon dersom media er deres hovedkilde eller enestekilde til informasjon angående prosjektet. Derfor er hovedfokuset hvilken informasjon som kommer ut gjennom media.

Produsent	Distributør	Mottaker
Entreprenør	Lokalmedia	Arkitekt og kritiker
Utbygger		Nabo
Hovedutvalgsleder teknisk sektor		
Kommunestyremedlem, SV		
Kommunestyremedlem, Folkets Røst		
Kommunalforvaltning		

Tabell 6: Aktørplassering med Romerikes blad som distributør.

Figur 11: Analyse Rooth (2018) av kommunikasjon mellom aktører med Romerikes blad som distributør basert på Hall (2012)

I boks A er nå politikere og kommunalforvaltning plassert som produsenter sammen med arkitekt, utbyggere og entreprenør. Disse aktørene har ulike meningsstrukturer de prøver å kode til leserinnlegg og intervjuforslag. Altså er de produsenter av et budskap de prøver å få ut til noen. Disse noen er ofte publikum som politikere oppfatter som velgere.

Produsentsiden består av utbygger og entreprenør som nå kommuniserer samme budskap til media istedenfor forvaltningen. Kommunalforvaltningen er en distributør men er lite synlig i media. Politikerne er delt i to ulike meningsstrukturer som de har interesse av å fronte gjennom Romerikes blad. Dette blir kodet i ulike beskjeder og sendt til avisen.

Deretter mottar Romerikes blad de kodede meningsstrukturene eller de kan produsere egnen ved å be om intervjuer og jobbe journalistisk innenfor et felt de videreformidler til sine lesere. Romerikes blad er en lokalavis med 26.840

abonnementer og oppgir 96.000 daglige lesere (Johnsen, 2018). Med dette er de en stor distributør av saker til innbyggerne i regionen. Det er vanskelig å si noe entydig om mottakerne av visualiseringene til Romerikes Blad. Men det er mulig å si noe om Romerikes blad sin distribusjon av visualiseringene.

De ulike debattene i forbindelse med diskursene om Lillestrøm sin identitet og samordnet areal og transportplanlegging har blitt visualisert på ulike måter gjennom saksfremlegget. Likevel ser vi at media benyttet varianter av visualisering 5 i 13 av 22 medieoppslag i perioden 2012 ut 2015. En annen interessant innfallsvinkel med media som distributør er at Romerikes blad publiserte en artikkel 30.05.2014 med tittelen «Høybyggene ville tatt all sol fra oss». En uke senere ble solstudie av de boligene i Tærudgata presentert, likevel tyder mye på at visualiseringene var på veg, og at media ikke valgte å trykke dem i ettetid.

Portalen forlater politisk behandling 19.11.2014 med behandling av klagesak. På dette tidspunktet har det vært totalt elve saker om spesifikt Portalen i media. Det er heller ikke mulig for politikerne å snu, prosjektet er i gang for alvor. Men det er først nå media begynner å ta tak i saken. En stor andel av sakene handler om hvem som skal flytte inn i bygget og hvordan status er for prosjektet. Men også stadig flere saker omhandler identiteten til Lillestrøm hvor flere mener at noe forsvinner når høybyggene reiser seg. For Portalen kommer denne debatten for sent siden bygget nesten er ferdig. Men for de andre planlagte høyhusene i byen er debatten være høyst aktuell og kanskje endre planleggingen.

Med media som hoveddistributør av informasjon blir det lite av sakens kompleksitet og mangfoldet av visualiseringer som blir kommunisert. Spesielt for de som ønsket å påvirke Portalen som prosjekt kom informasjonen for sent. Samtidig er de benyttede visualiseringene ikke nødvendigvis de riktige for å reflektere debatten i den spesifikke artikkelen. Det vil si at man må lese teksten for å forstå debatten noe som er utfordrende hvis avisen blir skimlet. Hvis Denis Cosgrove sin forskning som fokuserer på visualiseringens makt stemmer, betyr det argumentene i teksten blir motsagt av visualisering hvis den ikke samstemmer med artikkelens budskap.

År	Antall medieoppslag	Visualisering 5
2013	8	5
2014	3	0
2015	11	8
2016	37	2
2017	41	0
Totalt	100	15

Tabell 7: Oversikt over bruk av visualisering 5 i Romerikes blad om Portalen og Jernbanetomta.

5.2.3 Oppsummering

Det er avdekket totalt syv debatter hvorav fem var tilstede før annengangsbehandling av Portalen. Debattene er studert gjennom 100 medieoppslag, 27 saksdokumenter og åtte intervjuer. Debattene er høyde, trafikksituasjon, estetikk, siktlinjen Storgata -Rælingsåsen, hvem bygges Portalen for, og arbeidsplasser. De tre siste var hovedsakelig tilstede i den offentlige debatten etter at byggeprosessen for Portalen var påbegynt.

Disse debattene har ført til to hovedkategorier av meningsstrukturer, de som er positive og de som er avmålte med tanke på prosjektet. Alle aktørene er enige i premisene i den overordnede diskursen, men usikre på om Portalen leverer med tanke på de fire debattene som var tilstede i reguleringsplanprosessen.

I analysen ser vi at den tekniske infrastrukturen til å produsere visualiseringer samt kunnskapen til å tolke dem er skeivt fordelt. Med dette er det tydelig at produsentsiden sitter på flere ressurser i prosessen. Denne skeivheten er ikke overraskende men blir mer interessant i fordelingen på mottakersiden. Her ser vi at politikere har ulikt grunnlag til å tolke visualiseringene på bakgrunnen av det ulike tidsløpet som folkevalgt.

Hvis det hadde vært likere blant de folkevalgte sitt kunnskapsgrunnlag og relasjon til produksjon så er det tre alternative situasjoner. Det ene er at de alle hadde argumentert likere og hadde endt med samme meningsstruktur. Det andre er at de som ble mindretallet hadde blitt hørt. Altså at de klarte å nå igjennom med sine perspektiver i større grad som da ville ført til større endringer på Portalen som prosjekt. Det siste er selvfølgelig at situasjonen hadde blitt akkurat slik som nå, hvor de hadde beholdt sine meninger, kanskje argumentert litt annerledes, men fortsatt ikke slått sterkere igjennom med det.

Med tanke på visualiseringer hadde det vært interessant hvis skeptikerne hadde produsert egne visualiseringer som i større grad viste frem deres syn. De som var skeptiske til trafikkmengden kunne visualisert dette. De som argumenterte for at området ble kaldt og lukket kunne visualisert dette. Eller man kunne produsert alternative visualiseringer som viste hvordan mulighetsrommet kunne benyttes på en annen måte. Ved en slik bruk av visualiseringer, til å underbygge uklar argumentering, kunne kanskje andre synpunkt bli hørt i debatten.

Til slutt på media sin dekning av visualiseringer, så tyder mye på et tynt kunnskapsgrunnlag fra deres side. Det er en enorm kritikk av prosjektet etter at saken er ferdig vedtatt. Dette kan skape interesse for framtiden, men ikke for hvordan arbeidet foregår nå. I sakspapirene under prosessen vises det i hovedsak varianter av visualisering 5. Dette er ikke en visualisering som speiler debatten i Hovedutvalget for teknisk. Det hadde kanskje blitt mer oppmerksomhet rundt saken hvis de hadde valgt andre visualiseringer, slik som visualisering 6 som i større grad viser massen til bygget. De velger heller ikke å følge opp sakene de publiserer. Først kritiserer de solforholdene til naboene, så produseres det visualiseringer av solforholdene, deretter vedtas prosjektet. Dette blir ikke fulgt opp av media, og saken er fragmentert med få muligheter til å hive seg på.

5.3 Sosial praksis

Sosial praksis er måten vi handler på, og i Faircloughs modell er målet å forstå hvordan diskursen påvirker måten vi handler på. Det er ofte uklart hvilke handlinger som påvirker diskursen og hvordan diskursen påvirker våre handlinger, eller den sosiale praksisen. Den sosiale praksisen som oppgaven ser på er reguleringsplanprosess med fokus på bruk av visualiseringer. Analysen skal bruke meningsstrukturene funnet i analysen av diskurspraksis for å si noe om hvordan plansystemet fungerer og hvordan dette samspiller med diskursene. Den andre delen ser på diskursene ned på debattnivå og hvordan de førte til endringer i det endelige prosjektet.

5.3.1 Meningsstrukturer

I delkapittel 5.2.2.1 er det avdekket ulike meningsstrukturer i planprosessen og koalisjoner basert på dem. Dette handler altså om den sosiale praksisen i en reguleringsplanprosess som forflytter makt, og at makt ikke er regulert gjennom lovverk. Oppgaven har videre sett på hvordan dette er strukturert med fokus på visualiseringer.

Det ble avdekket to hovedmeningsstrukturer hvor den ene i stor grad er positive til prosjektet slik det foreligger, og den andre ytrer større skepsis. De to meningsstrukturene samsvarer i ganske stor grad med hvordan de forholder seg til de tre ressursene rammeverk av kunnskap, relasjon til produksjon og teknisk infrastruktur i Hall si modell 3.5.2.2. Årsaken til dette er ukjent, det kan hende at dette hadde endret seg med mer samsvar på de ulike ressursene eller det kan være ren uenighet. Uavhengig av årsaken til dette funnet det den videre prosessen med utviklingen av prosjektet i måten de ulike aktørene samarbeider på.

Fiskaa argumenter for at publikum, politikere og eksperter skal arbeide sammen i et triangel men at planlegging foregår mellom politikere og eksperter med informert publikum. I delkapittel 5.2.2.3 ble det avdekket at noen av politikere går inn i et samarbeid med ekspertene mens andre blir stående utenfor på lik linje med publikum. Analysen har ikke gått inn på om de som står utenfor er i et meningsfellesskap med publikum og/eller i kommunikasjon med dem.

Det interessante er at hvem som blir stående i kommunikasjon med ekspertene ikke nødvendigvis handler om meningsfellesskap. Sosialistisk Venstreparti som samarbeider med Arbeiderpartiet valgte å bli i fellesskapet med ekspertene selv om de har uttrykt misnøye med prosjektet. Dette har kanskje ført til at de i større grad kan påvirke det endelige resultatet.

Dette vil si at den sosiale praksisen ikke samsvarer med teorien. I formannskapsmodellen skal egentlig alle partier jobbe sammen og fungere som et kollegium. Gjennom intervjuene er det tydelig at partiet Folkets Røst ikke oppfatter kommunestyret eller utvalgene på denne måten. Heller ikke teoriene om medvirkning samsvarer med hvordan planleggingspraksisen er ved utviklingen av Portalen. Det er lite medvirkning og de er ikke inkludert i beslutningsprosessen slik Arnstein opphever som et ideal.

Denne situasjonen samspiller også med de to overordnede diskursene samordnet plan for areal og transport og Lillestrøm sin identitet. Alle aktørene var enige om at samordnet plan for areal og transport legitimerer høydene ved jernbanestasjonen. Uenigheten gikk på Lillestrøm sin identitet. Dette handlet både om prosessen rundt prosjektet men også om de-

signet i seg selv. Er dette måten det skal bygges på og hva det skal bygges i fremtiden? Hadde det vært mulig å gjøre grep som ga prosjektet mer til Lillestrøm og mindre til utbyggere? Blant meningsfelleskapet som er gjennomgående positive til Portalen virker det som om de mener Portalen er en representasjon av den fremtidige identitet til Lillestrøm. Altså er det ikke nødvendigvis enighet om den overordnede diskursen om Lillestrøm sin identitet. Det kan hende at det hadde blitt en enda større enighet om prosjektet hvis alle følte at de bar visjonen om Lillestrøm sin identitet sammen.

5.3.2 Endring i prosjektet

Høyddebatten endret prosjektet ved at hotellet ble redusert med tre meter. I tillegg fikk man redusert volumene på blokkene mot tilstøtende gater og produsert nye visualiseringer innen solstudie.. Dette kan oppfattes som en dragkamp mellom diskursen om Lillestrøm sin identitet og samordnet areal og transportplanlegging der det opprinnelige designet har blitt moderert i tråd med en tankegang rundt identitet.

Trafikkutfordringene ble drøftet i media, saks-papirer og i politikken. Konsekvens var en endring av kjøremønsteret mellom hotellet og jernbanen samt etterfølgelse av klagen til Lillestrøm Varemesse. Den overordnede frykten for stor gjennomgangstrafikk i området ble ikke tatt til følge. Denne debatten kan også spores tilbake til de overordnede diskursene. I intervjuene ble kiss and drive argumentert for som en viktig del av Lillestrøm sin funksjon, kanskje så dypt som identitet. Med tanke på samordnet areal og transport er det et ønske om at bilene skal kjøre forbi dette område og slippe av passasjerer. Dermed måtte hensyn til eksisterende og fremtidige beboere vike for den strategiske tilnærmingen i den samordnet areal- og transporttankegangen.

Med høyere bebyggelse skal det *gis noe tilbake til byen*, dette var selve premisset for utviklingen av høyhus i Lillestrøm. Debatten om å gi noe tilbake til byen handler om å skape en identitet samtidig som man møter de strategiske målene i samordnet areal og transportplanlegging. Debatten gikk på hva det er å gi noe tilbake til byen, og hvor mye som skal gis. Her var det ikke enighet blant intervjuobjektene hvor noen mente man hadde gitt mye andre lite. Denne uenigheten samstemmer også i stor grad med fordelingen av aktører i Fiskaa sin modell. Noen endringer oppstod på bakgrunn av denne debatten: torget ble noe større enn opprinnelig planlagt, bredden på gata mellom hotellet og boligblokken er utvidet og det er sikret åpne lokaler på gateplan i dette området. I forbindelse med identiteten til Lillestrøm handlet dette også den første sentrumsutviklingen på sørsiden av stasjonen.

Portalen var også det første bygget i Lillestrøm med denne *estetiske utformingen*. Bygget var et prestisjeprosjekt og det var derfor viktig at den estetiske utformingen var god. Dette er en del av diskursen om Lillestrøm sin identitet, og har ingen eller lite tilknytning til debatten om samordnet areal og transportplanlegging. Det var viktig å skape Lillestrøm sin nye identitet og for administrasjon og politikere å være en del av det. Siden prosjektet ble presentert i sin fulle form for administrasjon og politikerne hadde de begrenset mulighet til å påvirke de store estetiske linjene. Likevel la de fram noen krav som flere farger i platene på prosjektet og asymmetriske vinduer. En av intervjuobjektene opplyser om at det endelige resultatet har færre farger på platene og mindre asymmetriske vinduer enn det visualiseringene viste. Derfor er det litt usikkert i hvor stor grad de faktisk kunne påvirke det estetiske. Det er også spesielt her at visualiseringene kunne spilt en større rolle i prosessen.

Siktlinjen Storgata – Rælingsåsen var ikke tilstede gjennom behandlingen av prosjektet men oppstod i ettertid. Den er spesielt interessant i diskursen om Lillestrøm sin identitet. Argumentet i ettertid handler om Lillestrøm sin kontakt med sin historiske landskapsstruktur. Område rundt byen er relativt flat og med et lite dominerende landskapsmønster. Dette gjør Rælingsåsen til en av få slike siktlinjer. Enkelte av intervjuobjektene på tvers av meningsstrukturer sa de forstod at Rælingsåsen kom til å forsvinne i prosessen men at det ikke var en del av debatten. Altså ble ikke denne debatten løftet fram i de eksisterende diskursene før prosjektet var ferdig. Dette kan ha en sammenheng med mangelen på visualiseringer som viser denne konsekvens av prosjektet.

Analysen tok også for seg debattene om *hvem som skal bo i Portalen og arbeidsplasser*. Disse er mer interessant i en evaluering av prosjektet enn i selve reguleringsplanprosessen. Derfor er de ikke vurdert inn mot den sosiale praksisen. Det kunne vært interessant hvis disse debattene endret hvordan Lillestrøm planla lignende prosjekter i fremtiden.

5.4 Sammendrag

Hovedfunnet gjennom analysen er at få aktører i planprosessen har mulighet til å produsere visualiseringer. I dette referanseprosjektet er den tekniske infrastrukturen til å produsere visualiseringer sammenfallede med en av to meningsstrukturer. Dette gir de ulike aktørene ulikt grunnlag til å kommunisere sin mening. Videre er det avdekket at media kun benytter noen av visualiseringene og at dette ikke alltid samsvarer med hva de ønsker å kommunisere i artikkelen. Dette er relevant fordi at analysen viser at det er uklart hva visualiseringene kommuniserer og hvilket formål de har. Derfor har det betydning hvem som skaper visualiseringene og en bevisstgjørelse rundt hvordan de benyttes.

6. Diskusjon

Hvilken betydning har visualiseringer for private detaljreguleringsplaner?

- Hvilke diskurser var til stede ved utviklingen av Portalen i Lillestrøm?
- Hvordan ble diskursene påvirket av aktørenes kunnskapsgrunnlag og mulighet til å produsere visualiseringer?
- Hvordan kan erfaringene fra referanseprosjektet benyttes til å utvikle det norske plan-systemet?

Resultatet fra analysen viser at visualiseringer er tilstede i utviklingen av Portalen men på en unyansert måte. Diskusjonsdelen skal gå gjennom funnene i analysen og se det i sammenheng med de tre hovedutfordringene beskrevet i teoridelen: kunnskap og makt, bærekraft og demokrati og medvirkning. Deretter ønsker jeg å si noe om hvordan dette samspillet passer inn med utviklingen av plansystemet i Norge. På denne måten skal diskusjonen svare på problemstillingen gjengitt nedenfor:

6.1 Diskurser	114
6.2 Visualisering av Portalen	114
6.3 Utfordringer i planlegging	115
6.3.1 Bærekraft	115
6.3.2 Kunnskap og makt	115
6.3.3 Demokrati og medvirkning	116
6.4 Plansystemet og visualiseringer	118
6.5 Fagrelevans	118
6.6 Konklusjon	119

6.1 Diskurser

Reguleringsplanprosessen til Portalen var en sosial praksis påvirket av diskursen om samordnet areal og transportplanlegging og Lillestrøms identitet. Under den sosiale praksisen ble det definert syv hovedelementer i den offentlige debatten: høyde, trafikk, å gi noe tilbake til byen, estetikk, siktlinje Storgata – Rælingsåsen, hvem bygges Portalen for og arbeidsplasser. De første fem debattene var delvis visualiserte, men ikke nødvendigvis samtidig som leserinnlegg eller medieutspill. Mye tyder på at det handler om en manglende forståelse av visualiseringer som kunnskapsgrunnlag.

Ved å utvikle flere visualiseringer som gir eksempel på konsekvensene av en gitt situasjon kunne dette vært et aktivt bidrag i debatten. Det vil derimot være lite hensiktsmessig hvis visualiseringene ikke blir distribuert og benyttet på riktig måte. Solstudiene til Tærudgata er et eksempel på en situasjon som burde blitt tideligere offentliggjort før 2. gangsbehandling.

6.2 Visualisering av Portalen

Hovedfunnet i analysen indikerer at visualiseringene oppfattes ulikt, med usikkerhet på hva visualiseringene formidler. Noen krever et høyere kunnskapsgrunnlag for å dra ut nyttig informasjon. I tillegg er de ikke juridisk bindende, dette betyr at grunnlaget for debatten ikke nødvendigvis er reell. Konsekvensene av dette er at visualiseringene i liten grad hadde funksjon som visuell konsekvensutredning i henhold til Sheppard sin teori. Gjennomgående viser de ikke hvordan prosjektet fungerer opp mot eksisterende landskap. Det at flere av debattene oppstod etter at prosjektet var påbegynt tyder på at visualiseringene ikke tok innover seg debattene som oppstod i kjølevannet av bygget. Fraværet av visuell konsekvensutredning er ytterligere problematisk når meningsmotstandere ikke har mulighet til å produsere visualiseringer som representerer deres oppfattelse av situasjonen.

De positive effektene av visualiseringene omfatter at aktørene følte de kunne utale seg om prosjektet uavhengig av fagbakgrunn. Denne effekten vil drøftes videre med fokus på demokrati og medvirkning.

Utfordringene med denne analysen har vært at det er gjennomført få intervjuer og at de har funnet sted under ulike miljøer, som bakgrunnsstøy og i ett tilfelle med bygget synlig fra et vindu. Likevel vil jeg si at bredden av analyseverktøy viser hovedelementet om at bevissheten rundt produksjon og bruk av visualiseringer er lav. Det er med andre ord et verktøy som er stort uunyttet potensiale i planlegging.

6.3 Utfordringer i planlegging

Hvis denne studien skal benyttes for å forbedre plansystemet burde den rette seg mot hovedutfordringene. Derfor går diskusjonen igjennom funnene i lys av de definerte hovedutfordringene i planlegging.

6.3.1 Bærekraft

I teoridelen viste jeg fram hvordan bærekraftbegrepet dras mellom de tre faktorene sosial, miljø og økonomi. Denne utfordringen er i norsk planlegging blant annet møtt med ideen om fortetting rundt knutepunktene gjennom en samordnet areal- og transportplanlegging. Denne diskursen legitimerer Portalen som prosjekt. Argumentene i diskursen er også at man trenger høyhus i Lillestrøm og at dette er det rette stedet for en slik utvikling.

I teoridelen er det synliggjort hvordan de tre elementene i bærekraft skal jobbe sammen. I skepsisene til prosjektet ble argumentet «*hva med det menneskelige perspektivet?*» nevnt flere ganger. Dette kan oversettes til den sosiale delen av bærekraft. Har den økonomiske delen alliert seg med miljøet for å sikre utviklingen rundt stasjonen? Eller er man uenig om hvordan dette vil påvirke det sosiale aspektet? Naboen er tydelige på at utviklingen av tomte er bra, men man er usikker på om det ble gitt nok tilbake til byen. Så de 3 elementene i bærekraftbegrepet trekker i ulike retninger i debatten rundt Portalen.

Ved bruk av visualiseringer er det litt uklart hvordan de kan benyttes for å vekke utfordringer rundt bærekraftbegrepet i planlegging. Dette kan kanskje handle om bevaring av landskapsbilder for kommende generasjoner, gi nok elementer på bakkeplan eller skape et ønsket estetisk uttrykk. Dessverre er det lite i oppgaven som viser hvordan visualiseringene bidrar til et beslutningsgrunnlag som sikrer en bærekraftig utvikling.

6.3.2 Kunnskap og makt

Gjennom diskursanalysen er det en overvekt av de tre ressursene fra Hall sin modell; kunnskap og teknisk infrastruktur på produsentsiden av debatten. Over tid øker kunnskapsnivået hos disse aktørene, og forsterker trendene man ser. Dette gjelder spesielt på visualisering i referanseprosjektet som ble utviklet av utbygger uten sterke føringer fra kommunen, samtidig som de blir behandlet som veiledende. Med grunnlaget om at visualiseringer inneholder en viss makt, og at kunnskap er makt, fører dette til maktopphopning i ett ledd av prosessen.

Dette handler blant annet om at utviklingen av visualiseringer er en stadig mer teknologitung prosess. Det gjør visualiseringer billigere og mer tilgjengelig for de som har tilgang på de riktige ressursene. I referanseprosjektet benyttes visualiseringene uten kunnskap. Media distribuerer noen visualiseringer i sine fremstillinger av debatten, og ikke nødvendigvis de visualiseringene som nyanterer debatten. Mottakergruppene har liten kunnskap til å avsløre denne svakheten og de har heller ikke en teknisk infrastruktur til å produsere egne visualiseringer som kan formidle deres syn. Derfor fører nødvendigheten av sterk teknisk infrastruktur og kunnskap til å tolke visualiseringene til en ytterligere skjevhet i en planprosess.

Konsekvens av en kunnskapsopphopning hos de private aktørene er at de får flere maktmidler i utviklingen. Dette er i tråd med bekymringen i maktutredning 2003 som en konsekvens av at flere oppgaver ble gjennomført av det private. For med denne skjevheten får de private muligheten til å forme debatten på den måten de ønsker uten å oppleve motsvar på premissene som visualiseringene legger. Samtidig som de private utbyggerne sitter med kunnskapen og infrastrukturen har de en annen tilhørighet til prosjektet.

Utbygger skaper nye og spennende prosjekter på tvers av kommunegrensene, og har derfor muligheten til å opparbeide seg spisskompetanse i flere felt. Likevel er det en utfordring at de ikke kjenner hver enkel kommune så godt. Hvis de hadde kjent Lillestrøm godt kunne de kanskje forutsatt debattene som oppstod og gjennomført prosjektet på en annen måte. Dette gjelder spesielt fokuset på Lillestrøm sin identitet hvor det ene meningsfellesskapet mener prosjektet er en god representasjon av fremtidens identitet, mens det andre meningsfellesskapet er skeptiske til denne identitetsbyggingen. Kanskje det med lokal forankring hadde vært mulig å ta denne debatten før spaden stod i jorda.

Med dette resonnementet er det ikke meningen å forslå at kommunene skal opparbeide seg en planavdeling like spesialisert som store internasjonale konsulentfirmaer. Men tilstedeværelsen av denne kunnskapskjevheten, som dermed er en maktubalanse, må møtes. Dette kan gjøres ved å anerkjenne visualiseringens posisjon som prosjektdefinerende og dermed skape sterkere retningslinjer for hvordan de utformes, et arbeid som allerede er i gang. Andre elementer er å skape sterkere visjoner for kommunene slik at innbyggerne kan engasjeres tidligere i prosessen. Siden politikken har fått et større omfang med flere sakfelt er andelen saker det er mulig å engasjere seg i blitt flere. Dette kan føre til at det er utfordrende å vite når og hvor en skal engasjere seg. Hvis tendensen, som også ble omtalt i maktutredningen fra 2003, fortsetter å øke skjevhetene i samfunnet vil makten flyttes fra kommunene og de folkevalgte til det private. Det er utfordrende når både innbyggere og folkevalgte finner det utfordrende å sette seg inn i sakene og prosessen. Derfor er det viktig at man aktivt velger hvem som får hvilken makt. Ikke bare formelt gjennom lovverket, men også faktisk ved fordeling ressurser og kunnskap.

6.3.3 Demokrati og medvirkning

Medvirkning og demokratisering er beskrevet i delkapittel 3.1.4.3 basert på norske verdier, demokratiargumentet, effektiviseringsargumentet og konseptualisert gjennom medvirkningsstigen til Arnstein fra 1965. Som en av hovedutfordringene til planlegging er det interessant studere medvirkning påvirkes ved bruk av visualiseringene i planlegging. Dette gjelder spesielt for å utforske om fremveksten av visualiseringsvirkemidler i planlegging kan være et virkemiddel til å fremme medvirkning. Visualiseringer er mer intuitive og kan gjøre det lettere å forstå prosjektet og dermed engasjere seg.

Demokratiargumentet er bygd på tanken om at enkeltindividet burde kunne delta i planprosessen direkte eller indirekte via sine folkevalgte representanter. I prosessen rundt Portalen ble stemmene hørt, prosjektet ble endret på bakgrunn av informasjonen. Derfor kan det argumenteres for at medvirkningen hadde effekt selv om meningene i ulik grad ført til endringer. Noen ble med i en felles meningsstruktur som formet prosjektet under saksbehandling mens andre ble stående mer på utsiden, slik det er beskrevet under Fiskaa sin tilpassete modell i kapittel 6.2.3. Dette er ikke nødvendigvis et demokratisk problem, fordi alle parter har muligheten til å bli hørt, og alle ble hørt i tråd med statlige retningslinjer. Med fokus på visualiseringene kan den ujevne kunnskapsfordelingen mellom aktørene være en demokratisk utfordring. Fiskaa sin idealmodell er at eksperter, politikere og innbyggere utveksler argumenter og ideer som likeverdige parter. Dette blir vanskelig når kunnskapsnivået er ulikt.

I medvirkningsstigen er det et ønske om at medvirkningen skal oppnå et høyest mulig trinn. Under intervjuene ble det argumentert for alt fra manipulering til konsultasjon. Argumentene for manipulering handler delvis om visualiseringene. Spesielt visualisering 5 som har en wow-faktor som ikke nødvendigvis samspiller med virkeligheten og visualisering 1 hvor mottakerne hadde

utfordringer med å forstå hva som skulle være privat og offentlig areal. Bruken av visualisering 5 fra Romerikes blad i saker som omhandlet annen kritikk kan også bidra til å dempe en konflikt framfor å informere om den faktiske situasjonen. Likevel bidrar visualiseringene til at flere føler at de forstår hva som skal komme, og gir dem dermed en styrke til å uttrykke seg. Dette tyder på at en rett bruk av visualiseringer kan føre til bedre medvirkning i planprosesser.

Det ble også produsert visualiseringer som en konsekvens av den offentlige debatten. Debatten om solforholdene til Tærudgata førte til produksjon av tegninger og reduksjon av hotellets høyde. Dermed var det rom for å bli hørt om prosjektet, noe som tyder på en sterkere medvirkning enn kun informering. Informant i intervjuene påpekte at «ofte våknet ikke publikum før spaden var i jorda». Kanskje er visualiseringene en av årsakene til at det ble en reel debatt om prosjektet.

Debatten ble likevel på premisset om Portalen som konsept. Spørsmålet om siktlinjen Storgata – Rælingsåsen eller den totale høyddebatten ble indirekte avgjort før reguleringsplanprosessen. Alternativet på dette stadiet i prosessen er å si nei til konseptet og begynne arbeidet på nytt. Ingen av visualiseringene viste prosjektet fra avstand, selv en komplett 3D-modell av prosjektet var utformet og visualisering kunne vært generert relativt enkelt. Dette kan være en av utfordringene med at en utbygger har ansvar for sitt prosjekt, det er mindre interessant for dem å fremme effekter som er utenfor prosjektet. Fraværet av visualiseringer innen enkelte elementer kan dermed hemme medvirkningsprosessen.

Med dette er vi tilbake på argumentet om kunnskapsfordeling mellom aktørene. Har de som skal medvirke kunnskapen til å forutse de elementene som ikke blir illustrert? Og hvem sitt ansvar er det at de riktige visualiseringene blir produsert, og at de blir produsert på en slik måte at de ikke har grunnleggende utfordringer slik det blir presentert i kapittel 3.2? Dermed kan kunnskapsgrunnlaget hos de folkevalgte bli et demokratisk problem fordi de ikke har kunnskapen til å avdekke manglende elementer i en prosess.

6.4 Plansystemet og visualiseringer

I delkapittel 3.1.1 vises det hvordan de folkevalgte fikk en gradvis større makt inn i plansystemet. Samtidig ble plansystemet mer omfattende med plankrav i hele Norge og verdibasert med fokus på mennesker, sosialt, kulturelt, miljø og estetisk. Utover 80-tallet oppstod et ønske om å forenkle offentlig sektor, deriblant plansektoren, med et større innslag av private planforslag. Alle tendensene er tydelige i Portalen og vi ser hvordan elementene fra historien spiller sammen.

I utviklingen av kommunen som en kontroll-funksjon har plansystemet formalisert stadig flere funksjoner. Dette gjelder blant annet utformingen av reguleringsplankartet og hvor lenge dokumentene skal være tilgjengelig for offentlig ettersyn. Men dette gjelder ikke for visualiseringene. Rollen til visualiseringene og hva de betyr for plansystemet er uvisst. Likevel er de den eneste måten å forstå hva som er planlagt på et område, fordi reguleringsplankartet er todimensjonalt og viser kun et mulighetsrom.

Reguleringskartet med tilhørende bestemmelser skal i teorien vise mulighetsrommet for et område. Gjennom intervjuene ble det klart at dette er vanskelig å forstå. Kartet er kanskje presist juridisk, men det å forstå handlingsrommet som det innebærer krever fagbakgrunn. Derfor vil det kreves et relativt høyt kunnskapsnivå for å vite hva man kan endre og når i prosessen endringen må foreslås. Fordi reguleringsplankartet krever et høyt kunnskapsnivå er prosjektvisualiseringene viktige for en offentlig debatten om prosjektene uavhengig av tilknytning til prosjektet og utdanning.

Prosjektvisualiseringene er ikke juridiske bindende dette burde ha betydning for debatten. I analysen av visualiseringene er det noe uenighet om hva man faktisk ser. Det er også litt uklart om prosjektet ble slik det er visualisert. Det kan oppfattes som brudd på avtalen når platene på bygningene ender opp med to farger istedenfor tre.

Hvis visualiseringene er bakgrunn for debatten uten at alle aktørene har tilgang, enten faktisk eller på bakgrunn av kompetanse, til andre bindende dokumenter burde visualiseringene skape en forutsigbarhet for det fremtidige prosjektet. Dette kan være enda viktigere når et prosjekt er gjennomført av en privatutbygger, fordi dette skaper flere ledd mellom innbyggere, folkevalgte og forvaltningen.

6.5 Fagrelevans

Et spennende aspekt ved denne oppgaven er metoden og utviklingen av den. Hvor relevant den er for fagdisiplinen er avhengig av om den kan gjennomføres på andre referanseprosjekter. Hvis det er mulig å simplifisere og kvantifisere metoden kan det være tenkelig å kartlegge samfunnstendenser. For eksempel hvis skjevheten i ressursfordeling forekommer i et signifikant antall utbyggingsprosjekter er det mulig å si noe overordnet om samfunnet.

Uavhengig av oppgavens omfang har den studert et felt av planprosessen med en systematisk og metodisk tilnærming. Den gir muligheten for å se visualiseringer produsert med ny teknologi i sammenheng med teorier innenfor fagfeltet. På denne utvikles teoriene og metodene inn i dagens plansystem.

6.6 Konklusjon

Hvilken betydning har visualiseringer for private detaljreguleringsplaner?

- Hvilke diskurser var til stede ved utviklingen av Portalen i Lillestrøm?
- Hvordan ble diskursene påvirket av aktørenes kunnskapsgrunnlag og mulighet til å produsere visualiseringer?
- Hvordan kan erfaringene fra referanseprosjektet benyttes til å utvikle det norske plansystemet?

Det var to diskurser med syv definerte underdebatter i Portalen. Debattene var delvis reflekter i Romerikes blad men gjerne med lite kunnskap om prosjektet og planprosessen. Selv om visualiseringene ble benyttet med lite kunnskap viste gjennomgangen av den sosiale praksisen at debattene endret Portalen. Prosjekter er annerledes ferdig bygd enn ved 1. gangsbehandling. Hvor mye av dette som skyldes visualiseringene er vanskelig å avgjøre. Men i ettertid av at prosjektet ble påbegynt, og etter hvert reist, fikk nye debatter plass i media. Dette handlet om siktlinsen Storgata – Rælingsåsen, hvem Portalen bygges for og arbeidsplasser. Spesielt debatten om Storgata – Rælingsåsen kunne kanskje vært fanget opp tidligere med andre visualiseringer.

Aktørenes tilknytning til visualiseringene var preget av en skjevhet, noe som kan ha ført til utfordringer i kommunikasjon. Utbygger, entreprenør, kommunalforvaltning og hovedutvalgsleder hadde like meningsstrukturer og oppfattelse av Portalen i lys av debattene og diskursene. Disse fire hadde også et sterkt rammeverk av kunnskap til å forstå planprosessen, visualiseringene og reguleringsplanen. De tre siste hadde også god tilgang til teknisk infrastruktur til å produsere visualiseringer. Utbygger og entreprenør hadde i tillegg den sterkeste relasjonen til produksjonen siden de var direkte bestiller av visualiseringene. Dette gjør at det ene meningsfelleskapet også hadde størst tilgang til

ressurser. På den andre siden var det to politiske partier som utviste en større skepsis til prosjektet. De to aktørene hadde lavere tilgang til alle de tre ressursene i Stuart Hall sin modell. Likevel endte de på ulike steder i kommunikasjonen i prosessen i lys av Fiskaa sin modell. Dette har antagelig sammenheng med samarbeidet mellom partiene i kommunestyret.

Opgaven viser hovedsakelig at bevisstheten rundt visualiseringer i planlegging er lav. Dette fører til en forsterkning av utfordringene i det norske plansystemet knyttet til kunnskap og makt samt demokrati og medvirkning. Visualiseringene har antagelig et potensial til å løse en del av utfordringene, men dette vil kreve en bevisstgjøring av hva visualiseringene skal være. Det foregår nå både arbeid med evaluering av plan- og bygningsloven (EVAPLAN) og prosjekt om 3D-regulering hos Kommunal- og moderniseringsdepartementet. I dette arbeidet bør det vurderes hva visualiseringer er og hvordan de skal bidra. Dette kan handle om tydelige retningslinjer for visualiseringer, og muligens krav til noen standardvisualiseringer. Andre elementer kan være programvare som muliggjør utviklingen av egne visualiseringer for mindre profesjonelle aktører som kommuniserer deres visjoner for et område. Slik situasjonen er nå er visualiseringer noe som skaper skjevhet i systemet, kanskje til og med maktforflytning.

Referanser

- Aarsæther, N., Fallet, E. & Nyseth, T. K., Ronny. (2015). *Utfordringer for norsk planlegging*. I:
Aarsæther, N., Fallet, E. & Nyseth, T. K., Ronny (red.) *Utfordringer for norsk planlegging*: Cappelen
Damm Høyskoleforlaget.
- Bratberg, T. T. V. (1995). *Bygningsloven 150 år: 1845 - 1995: Lovens opprinnelse og utvikling*.
Steinkjer: Kommunal- og arbeidsdepartementet.
- Braut, G. S. (2018). *bias i forskning*. I: Dahlum, S. (red.): store norske leksikon Tilgjengelig fra:
https://snl.no/bias_i_forskning (lest 16.03).
- Brundtland, G. H. (1987). *World Commission on Environment and Development. "Our Common
Future"*: United Nations.
- Christensen, T., Egeberg, M., Larsen, H. O., Lægreid, P. & Roness, P. G. (2010). *Forvaltning og politikk*.
3 utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Cosgrove, D. (2008). *Geography & vision - seeing, imagining and representing the world*. 2010 utg.
New York: I.B.Tauris & Co td.
- Falleth, E. H., Gro Sadkjær. (2015). *Medvirkning i planlegging*. I: Aarsæther, N. & Falleth, E. N., Torill
Kristiansen, Ronny (red.) *Utfordringer for norsk planlegging*, s. 187 - 203: cappelen damm høyskoleforla-
get.
- Falleth, E. I., Hanssen, G. S. & Saglie, I.-L. (2008). *Medvirkning i byplanlegging i Norge*. NIBIR - rapport,
2008:37: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Fiskaa, H. (2005). *Past and future of public participation in Norwegian physical planning*. European
Planning Studies, 13:1: 137 - 174. doi: 10.1080/0965431042000312451.
- Fiskaa, H. (2014). *Med lov skal land byggast - bygningsloven av 1965, planleggingas "grunnlov" i
Norge*. Kart og plan, 74: 32 - 45.
- Foucault, M. (1981). *Truth and Power*. I: Gordon, C. (red.), s. 109 - 133: Random House, Inc.
- Hall, S. (2012). *Encoding, Decoding*. I: Durham, M. G. & Kellner, D. M. (red.) *Media and Cultural
Studies: KeyWorks*: John Wiley & Sons
- Hals, H. (1978). *Lillestrøms historie. 1: Skedsmo Kommune*.
- Haugan, S. (2014). *Skal evaluere plandelen av plan- og bygningsloven forskningsrådet*. Tilgjengelig
fra:https://www.forskningsradet.no/no/Nyheter/Skal_evaluere_plandelen_av_plan_og_bygningsloven/1253997481959 (lest 20.04).
- Henriksen, T. (2011. 09.02.2011). *Presten vil bygge høyere enn kirka*. Romerikes Blad. Tilgjengelig fra:
<https://www.rb.no/lokale-nyheter/presten-vil-bygge-hoyere-enn-kirka/s/1-95-5488688> (lest 15.03)
- Johnsen, E. (2018, 07.03.2018). *Abonnementsvekst i Romerikes Blad:- økningen er veldig gledelig*.

Romerikes Blad. Tilgjengelig fra: <https://www.rb.no/kultur/aviser/medier/abonnementsvekst-i-romerikes-blad-okningen-er-veldig-gledelig/s/5-43-723444> (lest 07.04).

Jurven, O. J., Grethe Kielland. (2011). *Til kamp mot befolkningsveksten*: nrk.no.

Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/ostlandssendingen/kjemper-mot-befolkningsvekst-1.7468311>

Jørgensen, M. P., J. Louise. (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage Publications.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2009). § 4-1. Planprogram. Tilgjengelig fra:

https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/kmd/veiledninger_brosjyrer/2009/lovkommentar-til-planden-i-kapittel-4-generelle-utredningskrav/-4-1-planprogram/id556751/ (lest 20.03.18) (lest 03.20).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2017). *Digitale romlige reguleringsplaner*:

regjeringen.no. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan--og-bygningsloven/plan/veiledning-om-planlegging/plankartsiden/digitale-romlige-arealplaner/digitale-romlige-reguleringsplaner/id2576056/> (lest 09.04).

Kvale, S. B., Svend. (2012). *Det kvalitative forskningsintervjuet* 2utg.: Gyldendal Akademiske

Lozano, R. (2008). *Envisioning sustainability three-dimensionally*. *Cleaner Production*, 16 (17): 1838 - 1846.

LPO arkitekter. (2012 - 2013). *Jernbanetomta Lillestrøm - ny portal til Lillestrøm*.

LPO arkitekter. (2013). *Detaljregulering for jernbanetomta*.

Schmitt. (2018). *Citizen Design Science: A strategy for crowd-creative urban design*. *Cities*, 72, Part A: 181 - 188. doi: <https://doi.org/10.1016/j.cities.2017.08.018>.

Narud, H. M. & Valen, H. (2007). *Demokrati og ansvar - politisk representasjon i et flerpartisystem*: N.W. Damm & søn AS.

PBL (2008). *Lov om planlegging og byggesaksbehandling*. LOV-2008-06-27-71 Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71>

Pløger, J. (2015). *Planlegging, kunnskap og makt*. I: Aarsæther, N., Falleth, E., Nyseth, T. & Kristiansen, R. (red.) *Utfordringer for norsk planlegging*, s. 256 - 272: Cappelen Damm Høyskoleforlaget.

Reusch, M. (2017). *detaljregulering*. I: Rausch, M. (red.): *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/detaljregulering> (lest 10.03).

Schroeder, W., Martin, K. & Lorensen, B. (2006). *The Visualization Toolkit - An Object-Oriented Approach To 3D Graphics*. 4 utg. United States of America: Pearson Education, Inc.

Sheppard, S. R. J. (1989). *Visual simulation - a user's for architects, engineers, and planners*: Van Nonstrand Reinhold/co Wiley.

Reusch, Marianne. (2017). *plan- og bygningsloven*: Store norske leksikon. Tilgjengelig fra: https://snl.no/plan_og_bygningsloven (lest 23.03).

Walton, D. (1999). *Francis Bacon: Human Bias and the Foul Idols*. *Argumentation*, 13 (4): 385-389. doi: 10.1023/a:1007761324269.

Wodak, R. & Meyer, M. (2001) *Methods of Critical Discourse Analysis* SAGE publications

Wøhni, A. (2007). *"Virker medvirkning virkelig"* Sluttrapport av evaluering av planmedvirkning i storbyene. Asplan Viak

Østerud, Ø., Engelstad, F. & Selle, P. (2003). *Makten og demokratiet - en sluttbok fra Makt- og demokratiutredningen* Makt- og demokratiutredningen 1998 - 2003: Gyldendal akademiske.

Figurer

Figur 1:	Modell av kommunikasjon og medvirkning i planprosesser. Kilde: Fiskaa 2005	19
Figur 2:	Visualisering av bærekraftens venndiagram. Kilde: Lozano, 2008	21
Figur 3:	Visualisering av motsvar mot venndiagrammet i bærekraft. Kilde: Lozano, 2008	21
Figur 4:	Medvirkningsstigen. Grafisk tilpasset oppgaven Kilde: Arnstein 1969	25
Figur 5	Tredimensjonal kritisk diskursanalyse Jørgensen (2002) Tilpasset ved å sette på distributør	33
Figur 6	Hall (2002) Dekoding/enkoding	40
Figur 7	Fiskaa (2005)	44
Figur 8	Hall (2002), oversatt til norsk fra engelsk	97
Figur 9	Analyse Rooth (2018) av kommunikasjon mellom aktører med kommunalforvaltningen som distributør basert på Hall (2012)	100
Figur 10	Analyse Rooth (2018) basert på modell av Fiskaa (2004)	102

Tabeller

Tabell 1: Kategorisering av aktører i Stuart Hall (2012) modell.	45
Tabell 2: Oversikt over politiske vedtak, Skedsmo kommune.	53
Tabell 3: Oversikt over medieoppslag i Romerikes Blad 2013 - 2017 om Portalen eler Jernbanetomta.	93
Tabell 4: Oversikt over aktørenes plassering i tråd med Hall (2012).	99
Tabell 5: Aktørplassering med kommunalforvaltningen som distributør.	100
Tabell 6: Aktørplassering med Romerikes blad som distributør.	103
Tabell 7: Oversikt over bruk av visualisering 5 i Romerikes blad om Portalen og Jernbanetomta.	104

Fotografier

Fotografi 1: Fotografi av visualisering 3 tatt 26.april 2018.(Rooth, 2018)	73
Fotografi 2: Fotografi av visualisering 5 tatt 26.april 2018.(Rooth, 2018)	83
Fotografi 3: Storgata, Lillestrøm med sikt mot Rælingsåsen og Portalen. 26.april 2018. Rooth (2018)	96

Visualiseringer

Visualisering 1: Oversiktskart over Lillestrøm.	48
Visualisering 2: Oversikt over planområdet Grafikk LPO arkitekter 2013, grafisk tilpasset oppgaven.	50
Visualisering 3: Visualisering 1: LPO arkitekter (2013).	60, 63
Visualisering 4: Visualisering 2 LPO arkitekter, 2013	64, 67
Visualisering 5: Visualisering 3 LPO arkitekter, 2013	68, 70, 71
Visualisering 6: Visualisering 4 LPO Arkitekter, 2013	75, 77
Visualisering 7: Visualisering 5 LPO Arkitekter 2013	78, 80, 82
Visualisering 8: Visualisering 6 LPO Arkitekter 2013	84, 87
Visualisering 9: Visualisering 7 LPO arkitekter, 2013	88, 91

Intervjuer

Alle intervjuobjektene har bekreftet at de kan presenteres med fullt navn. Likevel er de anonymisert i tilfelle deres tilbakemeldinger eller denne analysen kan påvirke deres arbeidsplass eller arbeidssituasjon. Det er ikke vesentlig for analysen at de presenteres med fullt navn, derfor er det viktigere å ivareta deres personvern.

Det skal understrekes at oppgaven ikke hadde vært mulig uten deltakelsen fra intervjuobjektene. De gjorde en stor innsats i å stille opp på intervju og være tilgjengelige på mail i ettertid. Dette har bidratt til en konstant kvalitetssikring av oppgaven.

Nr.	Aktør	Når, hvor
1	Hovedutvalgsleder Teknisk sektor	13.02.18 kl. 13.00 Intervjuobjektets arbeidsplass i Oslo
2	Kommunalforvaltningen	06.02.18 kl.14.30 Skedsmo rådhus
3	Nabo, Kanalveien sameie	07.02.18 kl. 10.00 Stasjons café
4	Utbygger	19.02.18 kl.13.00 Bedriftslokalene
5	Entreprenør	28.02.18 kl.09.00 Bedriftslokalene
6	Hovedutvalgsmedlem, SV	07.03.18 kl. 19.00 Partikontoret rådhuset
7	Kommunestyremedlem, SV	07.03.18 kl.19.00 Partikontoret rådhuset
8	Kommunestyremedlem, Folkets Røst	13.03.18 kl. 09.00 Cafe Lillestrøm
9	Arkitekt, publikum	20.03.18 kl. 10.00 Hjemme hos intervjuobjektet

Vedlegg

<i>Vedlegg 1: Sakspapirer</i>	s.
<i>Vedlegg 2: Aktøranalyse</i>	s.
<i>Vedlegg 3: Medieanalyse</i>	s.

Vedlegg 1: Oversikt over alle sakspapirer overlevert fra kommunal prosess til de folkevalgte.

12.03.2012		
	Forventningsbrev	
13.03.2013		
	Informasjonsmøte om Portalen, gjennomført av utbyggere Obos Forretningsbygg og Coop Eiendom	
22.03.2013		
	Planprogram for detaljregulering for jernbanetomta gnr 81 bnr 2477, Kanalveien	2
17.04.2013	Fastsettelse av planprogram, Vedtak i hovedutvalget for teknisk Planprogrammet fastsettes i henhold til plan- og bygningslovens 12-9, 3. ledd. Planprogram for detaljregulering for Jernbanetomta – gnr 81 bnr 2477 – Kanalveien, Lillestrøm, datert 02.04.2013, skal ligge til grunn for det videre plan- og utredningsarbeidet. Enstemmig vedtatt med tillegg - punkt 6.1 i kulepunkt: Utredningen gjøres uavhengig av etasjebegrensninger. Det skal derfor utredes hva området kan tåle av høyde. Enstemmig vedtatt	
21.04.2013		
	Ros-Analyse, Norconsult	
27.05.2013		
	Trafikkanalyse, Norconsult	30
30.05.2013		
	Støyutredning, Norconsult	28
03.09.2013		
	Forslag til plankart, datert LPO arkitekter AS	1
	Forslag til plankart - gateplan	1
18.09.2013		
	Saksframlegg førstegangsbehandling, hovedutvalg for tekniske tjenester	
	Saken sendes tilbake. Det fremmes ny sak med mer gjennomarbeidet løsning som ivaretar alle trafikantgrupper og park-and-ride på torvet. Løsning for at allmennheten skal sikres tilgang til uteområdene skal vises. Vedtatt med 6 mot 5 (H/Frp) avgitt for rådmannens forslag	
27.09.2013		
	Portalen, Jernbanetomten, Lillestrøm, datert Bjørbekk og Lindheim Landskapsarkitekter	22

01.10.2013		
	Detaljregulering for jernbanetomta – Illustrasjon til reguleringsprosjekt	43
	Forslag til reguleringsbestemmelser	
	Forslagstillers planbeskrivelse	64
16.10.2013		
	Saksframlegg ny førstegangsbehandling, kun hovedutvalg for teknisk tjenester	1
	Hovedutvalg for teknisk vedtar lagt ut til offentlig ettersyn, med hjemmel i lov om planlegging og byggesaksbehandling § 12-10, 1 ledd, samt § 12-11, forslag til detaljreguleringsplan for Jernbanetomta - gnr 81 bnr 2477 – Kanalveien - Lillestrøm, med bestemmelser datert 01.10.13 og plankart datert 03.09.13. Før saken kan tas til 2. gangs behandling skal det foreligge detaljplaner etter Statens vegvesens håndbok 139 – Tegningsgrunnlag, retningslinjer for alle samferdselsanlegg (herunder torg og gatetun). Detaljplanene godkjennes som del av 2. gangs behandlingen. Enstemmig vedtatt med tillegg: <ul style="list-style-type: none">• Løsninger som baserer seg på stenging av eksisterende gater for gjennomkjøring og usving i ny rundkjøring er uakseptabelt.• Se på muligheten av å gi tilbake areal på grunnplan i forhold til eksisterende plan.• På fasade mot Rælingsbrua skal det avsettes plass til en eventuell "velkomsthilsen til Lillestrøm". Enstemmig vedtatt	
24.04.2014		
	Landskapsplan	1
	Illustrasjonsshefte	10
	Vedlegg reguleringsplan, Illustrasjon av torget	1
	Reguleringsbestemmelser	
	Reguleringsplankart vertikalt nivå 2 M1	1
	Reguleringsplankart vertikalt nivå 3 M1	1

11.06.2014		
	Saksfremlegg andregangsbehandling, formannskapet, teknisk og kommunestyret	1
	<p>I medhold av § 12-12, 1.ledd i lov om planlegging og byggesaksbehandling, vedtar</p> <p>Skedsmo kommune reguleringsplan for Jernbanetomta – gnr 81 bnr 2477 – Kanalveien – Lillestrøm, som vist på reguleringskart datert 24.04.14, med tilhørende bestemmelser datert 24.04.14.</p> <p>Med tillegg:</p> <p>Utbyggingsvolumet reduseres mot eksisterende boligbebyggelse i Tærudgata. Det foreslås å redusere volumet på hotellet med en full etasje. Dette slik at høyden reduseres og vinkelen på bygget starter lenger ned.</p> <p>Det tillates ikke arker i takflaten på hotellet.</p> <p>Underskjæring på kontorbygget ved hovedinngang skal gå fra 2 til fire etasjer.</p> <p>Vedtatt med 25 mot 21 stemmer (H, SV, SP, KrF, PP, FRBBL).</p>	
29.04.2014		
	Oppsummering av høringsinnspill	
11.06.2014		
	Vedtak i kommunestyret	
30.06.2014		
	Klage Advokatfirmaet Økland & co	
05.06.2014		
	Solstudio av boliger i Tærudgata	20
29.08.14		
	Klage fra Norges varemesse	
19.11.2014		
	Behandling av klagesak i hovedutvalget for teknisk. Klagen fra Advokatfirmaet Økland & co DA tas ikke til følge. Klagen fra Norges Varemesse tas delvis tilfølge.	
	Totalt antall dokumenter: 27	226

Vedlegg 2: Komplette aktøranalyse i tråd med Stuart Hall sin modell

1	Kunnskapsgrunnlag til å forstå planprosess, visualiseringer eller reguleringsplan i form av formell utdanning, arbeidserfaring og/eller annen erfaring.	
	Leder hovedutvalget for tekniske tjenester	Utdannet Can.Mag i samfunnsgeografi med støttefag bedriftsøkonomi og sosialøkonomi. Medlem av hovedutvalget for utdanning 2003 – 2007, kommunestyrerepresentant og medlem av hovedutvalget for tekniske tjenester 2007 – 2011, kommunestyrerepresentant og leder av hovedutvalget for tekniske tjenester 2011 – d.d for Arbeiderpartiet.
	Nabo, styremedlem kanalveien	Nestleder i kanalveien sameie, som tilgrenser til Portalen. Er nå pensjonert, men tidligere hatt leder roller i NSB og ruter. Har erfaring med reguleringsplanprosesser fra arbeidslivet.
	Prosjektleder entrepenør	Utdannet Master of Technology Management ved NTNU, og arbeider som prosjektleder for veidekke, blant annet på Portalen.
	Kommunalforvaltning	Utdannet cand. Agric ved NMBU, ansatt som overarkitekt ved plan- og bygningsavdelingen ved Skedsmo kommune og har vært saksbehandler for Portalen. Med denne bakgrunnen har hun kompetanse til å lese og utvikle reguleringsplaner i tråd med statlige føringer.
	Prosjektsjef utbygger	Prosjektsjef for OBOS nye hjem. Utdannet sivilingeniør innen industriell økonomi og teknologiledelse ved NMBU. Representer utbygger i denne analyse, selv om det er en metodesvakhet at han er en prosjektsjef fra senfase i prosjektet.
	Publikum og arkitekt	Utdannet arkitekt fra Kigston Polytechnic i London. Stor kompetanse innen utforming av bygg og byromskompetanse. Har ingen formell tilknytning til Portalen, men bodd mange år i Gjerdrum. Ble invitert av Romerikes blad til Lillestrøm for å kommentere prosjektet etter at det var bygd.
	Medlem i hovedutvalget for Tekniske tjenester	Utdannet sosionom, første periode kommunestyret og hovedutvalg for tekniske tjenester 2011 – 2015 (SV). Altså ingen formell eller uformell kunnskap om planprosesser, visualisering eller reguleringsplan.
	Kommunestyremedlem, SV	Utdannet Lærer, nå pensjonert. Satt i kommunestyret i (hvor lenge har kåre sittet i kommunestyret?)
	kommunestyremedlem, Folkets Røst	Valgt inn i kommunestyret 2011 – 2015. Pensjonert siviløkonom

2	Relasjon til produksjonen som hvilken formell rolle og uformell har aktøren i forhold til produksjon av visualiseringene.	
	Leder hovedutvalget for tekniske tjenester	Er mottaker av visualiseringene og skal benytte dem for å ta politiske avgjørelser. Mottar visualiseringene automatisk gjennom saksdokumenter og verv.
	Styremedlem kanalveien	Er mottaker av visualiseringene og kan benytte dem til å forstå utvikling i nærområdet, utvikle høringssvar eller på andre måter oppdatere seg på prosessen. Oppgir ved intervju at han i stor grad finner sakspapirene, og dermed visualiseringene, på kommunens hjemmesider. Oppgir også at de fleste i sameiet mottar visualiseringer gjennom Romerikes blad.
	Prosjektleder entreprenør	Oppfattes som distributør siden han deltar med å utvikle prosjektet og videreinformere visualiseringer og annet til utbygger som har ansvar for kontakten med kommunen.
	Kommunalforvaltning	Mottar visualiseringer fra utbygger, entreprenør og arkitekt for så å sette det i sammenheng med andre sakspapirer og distribuere det til politikere og befolkning. Derfor kan kommunalforvaltningen forstås både som produsent, distributør og mottaker.
	Prosjektsjef, utbygger	Som prosjektsjef for nye hjem bestiller han visualiseringer for salg av bolig i prosjektet. Som en representant for utbygger velger de konsept og videreutvikling i dialog med kommunen, og formidler visualiseringer videre.
	Publikum og arkitekt	Er en profesjonell aktør, men er ren mottaker av visualiseringene uten formell påvirkningskraft gjennom verv eller arbeid. Kan anses som publikum.
	Medlem i hovedutvalget for Tekniske tjenester	Er mottaker av visualiseringene og skal benytte dem for å ta politiske avgjørelser. Mottar visualiseringene automatisk gjennom saksdokumenter og verv.
	Kommunestyremedlem	Er mottaker av visualiseringene og skal benytte dem for å ta politiske avgjørelser. Mottar visualiseringene automatisk gjennom saksdokumenter og verv, men mottar automatisk kun sakspapirer som er tiltenkt kommunestyret og formannskapet.
	Kommunestyremedlem	Er mottaker av visualiseringene og skal benytte dem for å ta politiske avgjørelser. Mottar visualiseringene automatisk gjennom saksdokumenter og verv, men mottar automatisk kun sakspapirer som er tiltenkt kommunestyret.

3	Den tekniske infrastrukturen i form av tilgang til dataprogrammer eller andre ressurser til å produsere produktet.	
	Leder hovedutvalget for tekniske tjenester	Har tilgang på teknisk infrastruktur via bestilling til administrasjon som kan videreføres til utbygger. Utover dette liten mulighet til å egenprodusere visualiseringer.
	Styremedlem Kanalveien sameie	Har liten tilgang til å utvikle egne eller alternative visualiseringer.
	Prosjektleder entreprenør	Stor infrastruktur med tilgang på landskapsarkitekter, økonomer og arkitekter for gjennomføring av prosjektet.
	Kommunal- forvaltning	Har tilgang til å utvikle visualiseringer både ved hjelp av andre ressurser i kommunalforvaltningen, innleiing av konsulenter og ved bestilling til utbygger.
	Prosjektsjef utbygger	Har tilgang til å utvikle visualiseringer ved interne ressurser og hos innleid arkitektfirma (LPO), dette foregår på bestilling.
	Publikum og arkitekt	Har den tekniske ferdigheten til å produsere konkurrerende forslag, men var ikke inne i prosjektet som muliggjorde dette, uttrykket heller ikke et ønske om det.
	Medlem i hovedutvalget for tekniske tjenester	Har tilgang på teknisk infrastruktur via bestilling til administrasjon som kan videreføres til utbygger. Utover dette liten mulighet til å egenprodusere visualiseringer.
	Kommunestyremedlem	Har tilgang på teknisk infrastruktur via bestilling til administrasjon som kan videreføres til utbygger. Utover dette liten mulighet til å egenprodusere visualiseringer.
Kommunestyremedlem	Har tilgang på teknisk infrastruktur via bestilling til administrasjon som kan videreføres til utbygger. Utover dette liten mulighet til å egenprodusere visualiseringer.	

Vedlegg 3: Komplette gjennomgang av 100 medieoppslag i Romerikes blad 2013 - 2017

Dato	Overskrift
30.01.2013	<i>Her er den nye Portalen</i> Saken opplyser om at planlegges et bygg på 11 etasjer på Jernbanetomta. Dette kommenteres at det åpnes for høyder så lenge det gis noe tilbake til byen. Versjon av visualisering 2, 3 og 5.
01.02.2013	<i>Politikerne åpner for nye byportalen</i> Ordfører fra Arbeiderpartiet og gruppeleder i Høyre uttrykker seg positive til prosjektet. Versjon av visualisering 5.
25.09.2013	<i>Kresne krav til kvalitet</i> Lederne i Romerikes blad kommenterer at høyde, bredde og estetikk må ses i sammenheng. Ikke konkret kritikk mot prosjektet. Versjon av visualisering 5
25.10.2013	<i>En positiv utvikling</i> Leserinnlegg fra Høyre, stiller seg positiv til utviklingen. Ingen visualisering
30.05.2014	<i>Høybyggene ville tatt sol fra oss</i> Politikerne sier nei til blokka, grunnet solforhold. Bilde av parkeringsplassen i dag
09.07.2014	<i>Det handler om mer enn etasjer</i> Leserinnlegg fra Høyres gruppeleder. Argumenter for at høyden er riktig, men at eksisterende bebyggelser ikke er godt nok ivaretatt. Bilde av dagens parkeringsplass
26.01.2015	<i>Slik blir Portalen</i> Oppdatering på saksgangen om at saken ble sendt tilbake i hovedutvalget på teknisk med vedtaket beskrevet. Versjon av visualisering 5
31.01.2015	<i>812 millioner kroner for Portalen</i> Oppdatering om at Vegdekket fikk kontrakten med å bygge Portalen for OBOS Versjon av visualisering 5
15.03.2015	<i>Bygging starter til uka</i> Intervju med prosjektleder om salgsstart og byggestart. Versjon av visualisering 5 og bilde av tomta med OBOS plakater
15.04.2015	<i>Enklere å selge dyrere leiligheter</i> Sak om prisen på boliger i Lillestrøm, deriblant Portalen Versjon av visualisering 5
30.10.2015	<i>Populære Portalen</i> Salget går bra for Portalen Visualisert med en rendering i ny vinkel.

18.02.2016	<i>Salget går så det suser: - Har nettopp solgt en leilighet til 9,6 million</i> Visualisert med rendering Portalen, ikke presentert i saksfremlegget
19.07.2016	<i>Les hva dem vi møtte på gata mener om Portalen</i> 5 på gata ble spurt om hva de synes om Portalen. 4 av 5 er skeptiske til høyden. Bilder av de som blir spurt
28.11.2016	<i>«Var det nødvendig å fjerne trærne?»</i> Leserbrev som stiller spørsmålstegn ved hogst av trær på tomta til Portalen. Visualisert med bilde av det påbegynte bygget fra Rælingsåsen
05.12.2016	<i>Portalen slaktes: - Visuelt er det ubehagelig</i> Tre ulike professorer kritiserer arkitekturen ved prosjektet. Bilde av det påbegynte prosjektet
05.12.2016	<i>Dette mener folk på gata om Portalen</i> 26 mennesker er spurt om hva de synes om prosjektet, blandete tilbakemeldinger. Bilde av de som blir spurt
09.12.2016	<i>Danskebåten</i> Politisk redaktør i Romerikes blad oppsummerer kritikken den siste måneden og stiller spørsmålstegn ved arkitekturen. Visualisering av karikatur med Portalen som en danskebåt
13.12.2016	<i>«Portalen» tar knekken på byen</i> Leserinnlegg som er kritisk til arkitekturen og størrelsen på prosjektet.
02.01.2017	<i>Portalen-stillas tatt av vinden – raste åtte etasjer</i> Bilde av det raste stillaset Film fra krana i portalen
07.01.2017	<i>- En stor og viktig kontrakt for oss</i> Sak om at Portalen begynner å fylles opp med bedrifter Bilde av det påbegynte prosjektet
27.09.2017	<i>Før jul er alle solgt</i> Positivt oppslag om solgte boliger Bilde av prosjektleder på veranda i Portalen
06.12.2017	<i>Nå flytter den første bedriften inn i Portalen</i> Bilde av de påbegynte kontorlokalene
16.03.2017	<i>-Man må akseptere at byen forandrer seg fort</i> Arkitekten bak prosjektet argumenter for Portalen. Bilde av arkitekten foran Portalen.
13.04.2017	<i>Fra gylne tider til «danskebåten»,</i> Intervju med Arkitekt Ulf Grønvold om arkitekturen Bilde av arkitekten foran bygget
13.10.2017	<i>Dette blir byen som aldri sover</i> Plansjefen i Skedsmo er positiv til utviklingen av byen. Bilde av plansjefen i en hovedgate i byen

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway